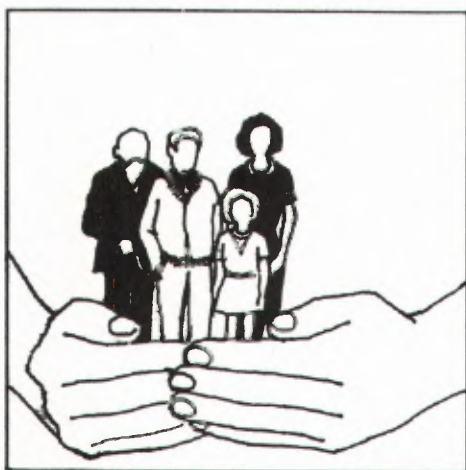

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK

SOSIAL- STATISTIKK 1987

SOCIAL STATISTICS 1987

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY

De to siste kolonnene i tabellen er feil. Her er ny tabell.

Tabell 4.2. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar, og tallet på timeverk pr. hjem. Fylke. 1987
Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute, and man-hours per home. County 1987

Fylke County	Hjem som fikk hjelp Homes receiving help			Hjem pr. 1000 innbyggere 67 år og over Homes per 1 000 population 67 years and over			Timeverk pr. hjem Man-hours per home		
	I alt Total	Hjemme- hjelp Home- helper	Husmor- vikar Housewife's substitutes	I alt	Hjemme- hjelp	Husmor- vikar	Hjemme- hjelp eller husmor- vikar	Hjemme- hjelp	Husmor- vikar
Hele landet The whole country	151706	121225	30481	258	206	52	149	168	71
Østfold	9312	8426	886	266	240	25	127	132	79
Akershus	10552	8604	1948	269	219	50	141	155	80
Oslo	10205	9552	653	127	119	8	205	212	95
Hedmark	7891	6663	1228	258	218	40	168	186	69
Oppland	7539	6240	1299	261	216	45	156	175	67
Buskerud	8748	7334	1414	269	226	44	153	166	83
Vestfold	8315	7125	1190	305	261	44	143	153	79
Telemark	6483	5309	1174	251	206	45	148	164	74
Aust-Agder	4074	3270	804	293	235	58	132	149	62
Vest-Agder	4873	3864	1009	261	207	54	134	146	90
Rogaland	11019	7897	3122	286	205	81	147	171	87
Hordaland	17430	11797	5633	321	218	104	137	175	56
Sogn og Fjordane	4237	3254	983	247	190	57	162	187	79
Møre og Romsdal	9632	7406	2226	279	214	64	134	159	52
Sør-Trøndelag	8203	6736	1467	238	195	42	127	138	80
Nord-Trøndelag	5172	4106	1066	281	223	58	145	161	86
Nordland	9982	7428	2554	293	218	75	146	181	42
Troms	5527	4347	1180	318	250	68	176	200	87
Finmark	2512	1867	645	335	249	86	156	182	83

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK B 848

SOSIALSTATISTIKK
1987

SOCIAL STATISTICS
1987

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO—KONGSVINGER 1989

ISBN 82-537-2804-2
ISSN 0333-2055

EMNEGRUPPE

25 Sosiale forhold og sosialvesen

ANDRE EMNEORD

Barnevern

Eldreomsorg

Hjemmehjelp

Sosialhjelp

FORORD

Sosialstatistikk for 1987 gir en oversikt over virksomheten i den kommunale sosialtjenesten. Statistikken omfatter økonomisk sosialhjelp, praktisk hjelp i hjemmene, plasser i institusjon eller spesiell bolig, spesielle tiltak for barn og ungdom, tiltak for rusmiddelmisbrukere og andre tjenester. Hovedvekten er lagt på å beskrive mot-takerne av de ulike tjenestene, men det er også gitt en oversikt over personalet og utgiftene i sosialtjenesten.

Det vil ikke bli gitt ut noen publikasjon for året 1986. Sosialstatistikk 1987 skiller seg fra tidligere årganger ved at det er lagt større vekt på å illustrere og kommentere resultatene ved hjelp av figurer og tekst. De detaljerte tabellene er tatt inn i tilknytning til hvert enkelt kapittel, for å gjøre det enklere å sammenholde tekst og tall. Statistikken over adopsjoner, som tidligere inngikk i NOS Sosialstatistikk, blir fra og med 1986 bare offentliggjort i Statistisk ukehefte.

En del hovedresultater er tidligere utgitt i Statistisk ukehefte og Nye distriktstall. Konsulent Stein Aage Henriksen og planlegger Berit Otnes har stått for arbeidet med publikasjonen.

Statistisk sentralbyrå, Oslo, 23. mai 1989

Gisle Skancke

Jon Holmøy

PREFACE

Social Statistics 1987 is a survey of the activities of the local (municipal) social services. Economic assistance, home-help services, institutions or special apartments, care for children and young persons, care for alcoholics and drug addicts and other social services are included in the survey. Emphasis has mainly been put on a description of the recipients of the various services. However, the survey also includes statistics on the personnel and expenses of the social services.

Social Statistics 1987 is different from earlier issues of the publication. More emphasis has been put on illustrating and commenting the results, using charts and text. The detailed tables are presented in connection with each chapter, in order to facilitate comparisons of figures and text. The statistics on adoptions, formerly published in NOS Social Statistics, are as from 1986 only published in Weekly Bulletin of Statistics.

The publication has been prepared under the supervision of Mr. Stein Aage Henriksen and Ms. Berit Otnes.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 23 May 1989

Gisle Skancke

Jon Holmøy

INNHold

	Side
Figurregister	9
Tabellregister	11
Sammendrag på engelsk	17
1. Innledning	22
1.1. Opplegg og gjennomføring	22
1.2. Innsamlings- og bearbeidingsfeil	22
2. Kommunal sosialtjeneste	23
2.1. Lovgrunnlag og organisering av den kommunale sosialtjenesten	23
2.2. Den kommunale sosialtjenestens formål og oppgaver	24
2.3. Hvem kan få hjelp fra den kommunale sosialtjenesten?	24
2.4. Hjelpetiltak som sosialkontorene har til rådighet	25
2.5. Tvangstiltak	25
3. Kontantytelser (økonomisk stønad)	27
3.1. Innledning	27
3.2. Mottakere av økonomisk hjelp	28
3.3. Utvikling over tid	32
3.4. Geografiske forskjeller	32
4. Hjelpeordninger for hjemmene	42
4.1. Innledning	42
4.2. Tjenester og tilbud	42
4.3. Mottakere av hjelp fra hjelpeordningene for hjemmene	42
5. Plass i institusjon eller spesiell bolig	49
5.1. Innledning	49
5.2. Tjenester og tilbud	49
5.3. Institusjoner og boliger for eldre og uføre	50
5.4. Beboere i institusjonene	51
5.5. Utvikling over tid	52
5.6. Geografiske forskjeller	52
6. Spesielle tiltak for barn og ungdom	59
6.1. Innledning	59
6.2. Tjenester og tilbud	59
6.3. Barn med hjelp fra sosialtjenesten	60
6.3.1. Barnevernklientene	61
6.4. Geografiske forskjeller	65
7. Spesielle tiltak for rusmiddelmissbrukere	75
7.1. Innledning	75
7.2. Tjenester og tilbud	76

	Side
7.3. Mottakere av edruskapstiltak	76
7.4. Geografiske forskjeller	79
8. Andre tjenester	90
8.1. Innledning	90
8.2. Tilbud og tjenester	90
8.3. Mottakere av andre tjenester	90
8.4. Dekningsgrad	91
9. Personale i sosialtjenesten	94
9.1. Innledning	94
9.2. Personalressurser i sosialtjenesten	94
9.3. Utvikling over tid	95
9.4. Geografiske forskjeller	95
10. Kostnader	100
10.1. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester	100
10.2. Driftsutgiftene fordelt på den enkelte innbygger	102
Vedlegg	
1. Klientregistrering. Oppgaveskjema	107
2. Rettledning for utfylling av årsmeldingsskjema	108
3. Årsmelding 1987. Skjema	110
Utkomne publikasjoner	
Tidligere utkommet på emneområdet	114
Publikasjoner sendt ut fra Statistisk sentralbyrå etter 1. juli 1988. Emneinndelt oversikt ..	115
Standarder for norsk statistikk (SNS)	121

Standardtegn i tabeller

- Tall kan ikke forekomme
- : Tall kan ikke offentliggjøres
- Null
- .. Oppgave mangler

CONTENTS

	Page
Index of figures	13
Index of tables	15
Summary in English	17
1. Introduction	22
1.1. Survey design	22
1.2. Data collection and processing errors	22
2. Local authority social services	23
2.1. Legal basis for the social services	23
2.2. Aims and tasks of the social services	24
2.3. Who are entitled to help from the social services?	24
2.4. Types of assistance	25
2.5. Coercive measures	25
3. Economic assistance	27
3.1. Introduction	27
3.2. Recipients of economic assistance	28
3.3. Trends and developments	32
3.4. Regional variations	32
4. Home-help services	42
4.1. Introduction	42
4.2. Types of assistance and services	42
4.3. Recipients of assistance from the home-help services	42
5. Institutions and apartments for the aged and disabled	49
5.1. Introduction	49
5.2. Types of assistance and services	49
5.3. Number of institutions and apartments for the aged and disabled	50
5.4. Residents in institutions and apartments for the aged and disabled	51
5.5. Trends and developments	52
5.6. Regional variations	52
6. Child welfare	59
6.1. Introduction	59
6.2. Types of assistance and services	59
6.3. Children with assistance from the social service	60
6.3.1. Children under protection	61
6.4. Regional variations	65
7. Care of alcoholics and drug addicts	75
7.1. Introduction	75
7.2. Types of assistance and services	76

	Page
7.3. Recipients of assistance for alcoholics and drug addicts	79
7.4. Regional variations	79
8. Other services	90
8.1. Introduction	90
8.2. Types of assistance and services	90
8.3. Recipients of other kinds of service	90
8.4. Coverage rates	91
9. Sosial service personnel	94
9.1. Introduction	94
9.2. Social service personnel resources	94
9.3. Trends and developments	95
9.4. Regional variations	95
10. Expenses	100
10.1. Gross expenditures for the social services	100
10.2. Expenses for the social care per capita	102

Annexes

1. Registration of recipients. Questionnaire	107
2. Instruction for completing the annual report	108
3. Annual report 1987. Questionnaire	110

Publications

Previously issued on the subject	114
Publications issued by the Central Bureau of Statistics since 1 July 1988. Survey arranged by subject matter	115
Standards for Norwegian Statistics (SNS)	121

Explanation of Symbols in Tables

- Category not applicable
- : Not for publication
- Nil
- .. Data not available

FIGURREGISTER

	Side
2.1. Andel av kommunene som har delegert myndighet til sosialadministrasjonen i ulike kommunestørrelser	24
3.1. Stønadsmottakere pr. 1 000 innbyggere i ulike aldersgrupper	28
3.2. Stønadsmottakere pr. 1 000 familier i ulike familietyper	28
3.3. Stønadsmottakere etter viktigste kilde til livsopphold. Familietype	29
3.4. Stønadsmottakere etter arbeidssituasjon. Familietype	29
3.5. Norske og utenlandske stønadsmottakere, etter alder.	30
3.6. Gjennomsnittlig utbetaling pr. måned med bidrag. Familietype	30
3.7. Bidrag pr. måned etter antall måneder med bidrag. Familietype	30
3.8. Stønadstilfelle med økonomisk stønad. 1970 - 1987	31
3.9. Stønadstilfelle med økonomisk stønad. Prosentendring fra foregående år. 1970/71 - 1986/87	31
3.10. Aldersgruppenes andel av stønadstilfellene. 1970 - 1987	31
3.11. Stønadstilfelle pr. 1 000 innbyggere. Fylke	32
3.12. Gjennomsnittlig stønad pr. stønadstilfelle. Fylke	32
4.1. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar. 1970 - 1987	43
4.2. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar. Fylke	43
4.3. Mottakere av hjemmehjelp eller husmorvikar, pr. 1 000 innbyggere 67 år og over. Fylke ..	44
4.4. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar, etter husholdningstype. Fylke ..	44
4.5. Antall timer hjemmehjelp eller husmorvikar pr. hjulpet hjem. Fylke	45
4.6. Andel av kommunene som har ulike hjelpetilbud. Prosent	45
5.1. Aldershjem, trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service. 1970 - 1987 ...	50
5.2. Beboere i aldershjem, trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service, etter alder.	50
5.3. Plasser i aldershjem, trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service. 1970 - 1987	51
5.4. Beboere pr. 1 000 innbyggere 67 år og over i institusjoner og boliger for eldre og uføre. Fylke	51
5.5. Beboere i institusjoner og boliger for eldre og uføre. Fylke	52
5.6. Beboere i institusjoner og boliger for eldre og uføre i ulike kommunestørrelser	52
6.1. Barn som fikk hjelp av sosialtjenesten, etter lovgrunnlag for hjelpen. Prosent	60
6.2. Barnevernklienter pr. 1 000 barn i ulike aldersgrupper	61
6.3. Barnevernklienter i løpet av året. Barn i alt, i fosterhjem og i barneverninstitusjon. 1981 - 1987	61
6.4. Nye barnevernklienter i ulike aldersgrupper, etter årsak til inngrep fra barnevernet. Prosent	62

	Side
6.5. Nye barnevernklienter med ulike familiesituasjon, etter årsak til inngrep fra barnevernet. Prosent	62
6.6. Barn 0-17 år 1986 og nye barnevernklienter 1987, etter familiesituasjon. Prosent	62
6.7. Nye barnevernklienter etter første vernetiltak. 1981 - 1987. Prosent	63
6.8. Barnevernklienter pr. 31.12. Barn i alt under tiltak, i fosterhjem og i barneverninstitusjon. 1981 - 1987	63
6.9. Barnevernklienter 31.12. pr. 1 000 barn under 20 år. 1985 og 1987. Fylke	64
6.10. Barnevernklienter i løpet av året pr. 1 000 barn under 20 år i ulike kommunestørrelser. 1987	64
7.1. Edruskapsklienter etter lovgrunnlag. 1987. Prosent	76
7.2. Edruskapsklienter og befolkningen 16-79 år, etter alder/ ekteskapelig status/ familiefase. 1987. Prosent	77
7.3. Edruskapsklienter i ulike aldersgrupper, etter type misbruksproblem. 1987. Prosent	77
7.4. Edruskapsklienter etter hvilke typer hjelp de har mottatt. 1987. Prosent	78
7.5. Edruskapsklienter, sosialhjelpklienter og befolkningen, etter arbeidssituasjon. 1987. Prosent	78
7.6. Andel med uførepensjon i ulike aldersgrupper blant edruskapsklienter, sosialhjelpklienter og i befolkningen. 1987. Prosent	78
7.7. Edruskapsklienter pr. 10 000 innbyggere 16-79 år i ulike kommunestørrelser. 1987	79
7.8. Edruskapsklienter i ulike kommunestørrelser, etter type misbruksproblem. 1987. Prosent .	80
8.1. Andel av kommunene med krisesenter. Fylke	91
8.2. Andel av kommunene med krisetelefon. Fylke	91
8.3. Registrerte servicesentre for eldre. 1975 - 1987	92
8.4. Registrerte servicesentre for eldre. Fylke	92
9.1. Personale i sosialtjenesten. 1984 - 1987	95
9.2. Personale i sosialtjenesten pr. 1 000 innbyggere. Fylke	95
9.3. Timer pr. hjemmehjelper og husmorvikar. Kommunestørrelse	96
9.4. Pårørende som hjemmehjelpere. Andel av utførte timeverk og hjelpere. Kommunestørrelse	96
10.1. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester, faste og løpende priser. 1977 - 1987	100
10.2. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester. Prosentendring fra foregående år. 1977/78 - 1986/87. Faste priser	101
10.3. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester, etter utgiftsområde. 1977 - 1987	101
10.4. Brutto driftsutgifter til hjelpeordninger for hjemmene pr. innbygger i ulike kommunestørrelser	102
10.5. Andel av driftsutgiftene til hjelpeordninger for hjemmene dekket av egenandeler. Kommunestørrelse	102
10.6. Utgifter til sosialhjelp pr. innbygger. Fylke	103
10.7. Utgifter til sosialhjelp pr. innbygger i ulike kommunestørrelser	103
10.8. Andel av økonomisk bidrag ytt til flyktninger og asylsøkere i ulike kommunestørrelser ...	104
10.9. Andel av brutto driftsutgifter til sosialhjelp utbetalt som bidrag og lån i ulike kommunestørrelser	104

TABELLREGISTER

	Side
2.1. Kommuner med delegering av myndighet fra de sosiale nemndene til sosialadministrasjonen, etter fylke/kommunestørrelse. 1987	26
3.1. Stønadstilfelle med økonomisk stønad, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1970 - 1987	33
3.2. Stønadmottakere som har fått økonomisk sosialhjelp i en eller flere kommuner, etter tallet på kommuner de har fått hjelp i og alder. 1987	34
3.3. Stønadmottakere etter viktigste kilde til livsopphold og familiefase. 1987	34
3.4. Stønadmottakere etter arbeidssituasjon og familiefase. 1987	35
3.5. Stønadmottakere etter statsborgerskap og alder. 1987	35
3.6. Gjennomsnittlig bidrag pr. måned med utbetaling. Tall for bidragets varighet og familiefase. 1987	36
3.7. Stønadmottakere i 1987 etter forhold til sosialkontoret i 1986 og familiefase	37
3.8. Stønadmottakere med bidrag etter bidragets varighet og familiefase. 1987	38
3.9. Stønadstilfelle etter stønadens art og fylke/kommunestørrelse. 1987	39
3.10. Verdien av økonomisk sosialhjelp, etter stønadens art. Fylke. 1987	40
3.11. Stønadmottakere etter forhold til trygdesystemet og familiefase. 1987	41
4.1. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar. 1970 - 1987	46
4.2. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar, og tallet på timeverk pr. hjem. Fylke. 1987	46
4.3. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp, etter alder. Fylke. 1987	47
4.4. Hjem som fikk hjelp av husmorvikar, etter alder. Fylke. 1987	47
4.5. Uføre og alderspensjonister som fikk hjelp av hjelpeordninger for hjemmene, etter husholdningsstørrelse. Fylke. 1987	48
4.6. Kommuner med andre hjelpeordninger for hjemmene. Fylke. 1987	48
5.1. Beboere i aldershjem etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1987	54
5.2. Beboere i aldershjemsavdelinger i kombinerte institusjoner, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1987	55
5.3. Beboere i alders- og trygdeboliger, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1987	56
5.4. Beboere i kommunale boliger med heldøgns service, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1987	57
5.5. Plasser i institusjoner og boliger for eldre og uføre. Fylke. 1970 - 1987	58
6.1. Barn som fikk hjelp av sosialtjenesten, etter kombinasjoner av lovgrunnlag og alder. 1987	66
6.2. Barn som fikk hjelp av sosialtjenesten, etter alder og tiltak. 1987	66
6.3. Barn under barnevern i løpet av året, ved utgangen av året og nye barn. Tall for alder. Absolutte tall og pr. 1 000 barn 0-19 år. 1987	67
6.4. Barn under barnevern i løpet av året, etter tiltak. Fylke. 1981 - 1987	68
6.5. Nye barn under barneverntiltak, etter hvilket tiltak som ble iverksatt først. Fylke. 1981 - 1987	69

	Side
6.6. Nye barn under barneverntiltak, etter grunn til å iverksette tiltak og alder. 1981 - 1987 .	70
6.7. Nye barn under barneverntiltak, etter grunn til å iverksette tiltak og foreldreforhold. 1987	70
6.8. Nye barn under barneverntiltak, etter alder og hvilket tiltak som ble iverksatt først. 1987	71
6.9. Nye barn under barneverntiltak, etter alder og hvem som tok opp saken. 1987	71
6.10. Barn under barneverntiltak 31.12., etter tiltak. Fylke. 1981 - 1987	72
6.11. Barn under barneverntiltak 31.12., etter alder og tiltak. 1987	73
6.12. Barn under barnevern i løpet av året og barn i befolkningen, etter alder og kommunestørrelse. 1987	74
7.1. Edruskapsklienter etter familiefase og tiltak. 1987	81
7.2. Edruskapsklienter og befolkningen, 16-79 år. Tall for alder/ ekteskapelig status/ familiefase. 1987	82
7.3. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem, kjønn og alder. 1987	83
7.4. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem og kombinasjoner av tiltak. 1987	84
7.5. Edruskapsklienter etter arbeidssituasjon og familiefase. Sosialhjelpsklienter og befolkningen, etter arbeidssituasjon. 1987	85
7.6. Edruskapsklienter etter forhold til trygdesystemet og alder. 1987	86
7.7. Edruskapsklienter, sosialhjelpsklienter og befolkningen med uføretrygd i ulike aldersgrupper. 1987	87
7.8. Edruskapsklienter etter familiefase og hvem som har tatt opp saken. 1987	88
7.9. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem. Fylke. 1987	89
7.10. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem og kommunestørrelse. 1987	89
8.1. Kommuner med krisesenter og krisetelefon. Fylke. 1987	93
8.2. Registrerte servicesentre for eldre. Fylke. 1975 - 1987	93
9.1. Personale i sosialtjenesten. Fylke. 1984 - 1987	97
9.2. Tallet på hjemmehjelpere og utførte timeverk. Fylke/kommunestørrelse. 1987	98
9.3. Tallet på husmorvikarer, utførte timeverk og gjennomsnittlig timeverk. Tall for fylke/kommunestørrelse. 1987	99
10.1. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester (kommuneregnskapets hovedkapittel 1.4). 1977 - 1987. 1 000 kr	105
10.2. Brutto driftsutgifter til ulike hjelpeordninger for hjemmene, og driftsutgifter dekket av egenandeler. Fylke/kommunestørrelse. 1987. 1 000 kr	105
10.3. Brutto driftsutgifter til sosialhjelp, etter fylke/kommunestørrelse. 1987. 1 000 kr	106

INDEX OF FIGURES

	Page
2.1. Percentage of the municipalities with delegation of authority to the social administration. Size of municipality	24
3.1. Recipients of social care per 1 000 population in various age groups	28
3.2. Recipients of social care per 1 000 families in various types of family	28
3.3. Recipients of social care by main source of income and type of family	29
3.4. Recipients of social care by labour force status and type of family	29
3.5. Norwegian and foreign recipients of social care, by age	30
3.6. Average allowance per month with allowance. Type of family	30
3.7. Allowance per month by number of months with allowance and type of family	30
3.8. Cases of social care with economic assistance. 1970 - 1987	31
3.9. Cases of social care with economic assistance. Change in per cent from preceding year. 1970/71 - 1986/87	31
3.10. Each age group's percentage of total number of cases. 1970 - 1987	31
3.11. Cases of social care per 1 000 population. County	32
3.12. Average economic assistance per case of social care. County	32
4.1. Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute. 1970 - 1987	43
4.2. Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute. County	43
4.3. Recipients of help from home-helper or housewife's substitute, per 1 000 population 67 years and over. County	44
4.4. Recipients of help from home-helper or housewife's substitute, by type of household. County	44
4.5. Number of hours per home with help from home-helper or housewife's substitute. County	45
4.6. Percentage of the municipalities with other home-help services	45
5.1. Old people's homes, old-age apartments and apartments with full-time service. 1970 - 1987	50
5.2. Residents in old people's homes, old-age apartments and apartments with full-time service, by age	50
5.3. Beds in old people's homes, old-age apartments and apartments with full-time service. 1970 - 1987	51
5.4. Residents per 1 000 population 67 years and over in institutions and apartments for the aged and disabled. County	51
5.5. Residents in institutions and apartments for the aged and disabled. County	52
5.6. Residents in institutions and apartments for the aged and disabled. Size of municipality ..	52
6.1. Children with assistance from social services, by legal basis for assistance. Per cent	60
6.2. Children under protection per 1 000 children in different age groups	61
6.3. Children under protection during the year. Children, total, in foster homes and children's homes. 1981 - 1987	61
6.4. New cases of children placed under protection in different age groups, by reason for intervention. Per cent	62

	Page
6.5. New cases of children placed under protection with different family situation, by reason for intervention. Per cent	62
6.6. Children 0-17 years 1986 and new cases of children placed under protection in 1987, by family situation. Per cent	62
6.7. New cases of children placed under protection, by type of initial protective measure. 1981 - 1987. Per cent	63
6.8. Children under protection per 31 Dec. Children, total, in foster homes and in children's homes. 1981 - 1987	63
6.9. Children under protection 31 Dec. per 1 000 children under 20 years. 1985 and 1987. County	64
6.10. Children under protection during the year per 1 000 children under 20 years in municipalities of various sizes. 1987	64
7.1. Recipients of care for alcoholics by legal basis for assistance. 1987. Per cent	76
7.2. Recipients of care for alcoholics and the population 16-79 years, by age/ marital status/family cycle phase. 1987. Per cent	77
7.3. Recipients of care for alcoholics, by type of addiction. 1987. Per cent	77
7.4. Recipients of care for alcoholics, by type of assistance. 1987. Per cent	78
7.5. Recipients of care for alcoholics or economic assistance and the population, by labour force status. 1987. Per cent	78
7.6. Percentage with disability pension among recipients of care for alcoholics or economic assistance and in the population. 1987	78
7.7. Recipients of care for alcoholics per 10 000 population 16-79 years. Size of municipality. 1987	79
7.8. Recipients of care for alcoholics in municipalities of various sizes, by type of addiction. 1987. Per cent	80
8.1. Percentage of the municipalities with crisis centre. County	91
8.2. Percentage of the municipalities with crisis telephone. County	91
8.3. Registered service centres for the aged. 1975 - 1987	92
8.4. Registered service centres for the aged. County	92
9.1. Social service personnel. 1984 - 1987	95
9.2. Social service personnel per 1 000 population. County	95
9.3. Hours per home-helper and housewife's substitute. Size of municipality	96
9.4. Relatives as home-helpers. Percentage of man-hours and helpers. Size of municipality ...	96
10.1. Gross expenditure for social services, fixed and current prices. 1977 - 1987	100
10.2. Gross expenditure for social services, change in per cent from preceding year. 1977/78 - 1986/87. Fixed prices	101
10.3. Gross expenditure for social services, by purpose. 1977 - 1987	101
10.4. Gross expenditure for home-help services per capita. Size of municipality	102
10.5. Percentage of expenditure for home-help services covered by the recipients. Size of municipality	102
10.6. Social care expenditure per capita. County	103
10.7. Social care expenditure per capita. Size of municipality	103
10.8. Percentage of economic assistance paid to refugees and asylum applicants. Size of municipality	104
10.9. Percentage of gross expenditure paid as allowance or loan. Size of municipality	104

INDEX OF TABLES

	Page
2.1. Municipalities with delegation of authority to the social administration, by county/size of municipality. 1987	26
3.1. Cases of social care with economic assistance, by age and county/size of municipality. 1970 - 1987	33
3.2. Recipients of social care with assistance in one or more municipalities, by number of municipalities from which they have received assistance and age. 1987	34
3.3. Recipients of social care by main source of income and family cycle phase. 1987	34
3.4. Recipients of social care by labour force status and family cycle phase. 1987	35
3.5. Recipients of social care by citizenship and age. 1987	35
3.6. Average allowance per month with allowance. Figures for duration of allowance and family cycle phase. 1987	36
3.7. Recipients of social care in 1987 by assistance from the social service department also in 1986 by family cycle phase	37
3.8. Recipients of social care by duration of allowance and family cycle phase. 1987	38
3.9. Cases of social care by nature of assistance and county/size of municipality. 1987	39
3.10. Value of economic assistance, by nature of assistance. County. 1987	40
3.11. Recipients of social care by relationship to the social security system and family cycle phase. 1987	41
4.1. Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute. 1970 - 1987	46
4.2. Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute, and man-hours per home. County. 1987	46
4.3. Homes receiving help from home-helper, by age. County. 1987	47
4.4. Homes receiving help from housewife's substitute, by age. County. 1987	47
4.5. Disabled and old-age pensioners receiving help from home-help services, by size of household. County. 1987	48
4.6. Municipalities with other home-help services. County. 1987	48
5.1. Residents in old people's homes by age and county/size of municipality. 1987	54
5.2. Residents in old-age departments in combined institutions, by age and county/size of municipality. 1987	55
5.3. Residents in old-age apartments, by age and county/size of municipality. 1987	56
5.4. Residents in municipal apartments with full-time service, by age and county/size of municipality. 1987	57
5.5. Beds in institutions and housings for the aged and disabled. County. 1970 - 1987	58
6.1. Children with assistance from social services by legal basis for assistance and age. 1987 ..	66
6.2. Children with assistance from social services, by age and type of assistance. 1987	66
6.3. Children under protection during the year, at the end of the year and new cases of children placed under protection. Figures for age. Absolute figures and per 1 000 children 0-19 years. 1987	67

	Page
6.4. Children under protection during the year, by type of assistance. County. 1981 - 1987 ...	68
6.5. New cases of children placed under protection, by type of initial assistance. County. 1981 - 1987	69
6.6. New cases of children placed under protection, by reason for intervention and age. 1981 - 1987	70
6.7. New cases of children placed under protection, by reason for intervention and parental situation. 1987	70
6.8. New cases of children placed under protection, by age and type of initial assistance. 1987	71
6.9. New cases of children placed under protection, by age and who reported the case. 1987 ..	71
6.10. Children under protection at the end of the year, by type of assistance. County. 1981 - 1987	72
6.11. Children under protection at the end of the year, by age and type of assistance. 1987	73
6.12. Children under protection during the year and children in the population, by age and size of municipality. 1987	74
7.1. Recipients of care for alcoholics by family cycle phase and type of assistance. 1987	81
7.2. Recipients of care for alcoholics and the population, 16-79 years. Figures for age/ marital status/family cycle phase. 1987	82
7.3. Recipients of care for alcoholics by type of addiction, sex and age. 1987	83
7.4. Recipients of care for alcoholics by type of addiction and type of assistance. 1987	84
7.5. Recipients of care for alcoholics by labour force status and family cycle phase. Recipients of social care and population, by labour force status. 1987	85
7.6. Recipients of care for alcoholics by relationship to the social security system and age. 1987	86
7.7. Recipients of care for alcoholics, recipients of social care and the population with disability pension in different age groups. 1987	87
7.8. Recipients of care for alcoholics by family cycle phase and who reported the case. 1987 .	88
7.9. Recipients of care for alcoholics by type of addiction. County. 1987	89
7.10. Recipients of care for alcoholics by type of addiction and size of municipality. 1987	89
8.1. Municipalities with crisis centre and crisis telephone. County. 1987	93
8.2. Registered service centres for the aged. County. 1975 - 1987	93
9.1. Social service personnel. County. 1984 - 1987	97
9.2. Number of home-helpers and man-hours worked. County/size of municipality. 1987	98
9.3. Number of housewife's substitutes, man-hours worked and average man-hours. Figures for county/size of municipality. 1987	99
10.1. Gross expenditure for social services (municipal accounts). 1977 - 1987. 1 000 kroner ...	105
10.2. Gross expenditure for home-help services, and expenditure covered by the recipients. County/size of municipality. 1987. 1 000 kroner	105
10.3. Gross expenditure for social care, by county/size of municipality. 1987. 1 000 kroner	106

Summary in English

Introduction

This publication contains a survey of the annual activities of the municipal social services departments in 1987; social care, social home-help services, institutions for the aged and disabled, child welfare, public care of alcoholics and drug addicts, and crisis centers and crisis telephones for maltreated women. The publication also includes statistics on service centers for the aged.

Its main concern is to describe the groups receiving the various kinds of assistance, the number of recipients in 1987 compared to preceding years. It also gives information on social service personnel and the costs of running the social services.

Sources

In 1986 a new registration system was brought into use, where all recipients and types of assistance is recorded consecutively on individual forms designed for these informations. Most of the fields on these forms are to be filled in for all recipients. There is also an additional set of fields which can be used by the social services departments to get more comprehensive statistics for their own use. This publication does not include statistics based on these additional informations.

The statistics on economic assistance, child welfare and public care of alcoholics and drug abusers are based on the individual forms mentioned above, while the statistics on social home-help services, beds in institutions for the aged and disabled, and social service personnel are based on a yearly report from each of the local authority social services departments. The

information on gross expenditure is based partly on these reports, and partly on the municipal accounts.

Error sources

There were 14 municipalities which did not send individual forms, and 15 municipalities which did not give the annual report for 1987, for which the data was supplemented with the 1986-statistics. For the municipalities which did not send these informations for 1986 (2 and 5 municipalities, respectively), data was supplemented with the 1985-statistics.

The completion of the forms and reports is sometimes incomplete and in some cases they also contain errors. Despite extensive error checking and data correction, errors may still be present in the sources.

Social care (economic assistance)

The legal basis for economic assistance is the Social Care Act of 1964. According to this act a person may be granted economic assistance if he is unable to care for himself or his dependents. Economic assistance may also be granted as an aid for adjusting to difficult living conditions. Both allowance, loan and guarantee for loan may be granted under the provision of this act.

There were a total of 125 000 cases of social care with economic assistance in 1987. This was an increase of 13 per cent from 1986.

Some recipients receive assistance from more than one municipality, which means that the number of cases is higher than the number of recipients, which is 116 000. Approximately 80 per cent of the 6 800 recipients who received assistance from more than one

municipality, received assistance from two municipalities. The recipients receiving assistance from several municipalities are mainly found among the younger age groups.

There were 28 cases of social care per 1 000 population. These rates varies considerably between the different age groups. The highest rates were found among the age group 20-29 years; 68 per 1 000 population, and the lowest rates among the group 67 years and over; 12 cases per 1 000 population.

Pension and social security allowance were the main source of income for more than 40 per cent of the recipients, and social care for 30 per cent. Salary was the main source of income for just below 25 per cent of the recipients. Salary was the main source of income for nearly one half of the married recipients with children, while this was the case for 35 per cent of the single men with children, and 20 per cent of the single persons without children. About 60 per cent of the single women (with and without children) had pension or social security allowance as their main source of income. Social care was the most common source of income among single men without children.

Approximately 20 per cent of the recipients were employed, and 35 per cent were unemployed.

There were nearly 12 000 recipients, or 11 per cent, with foreign citizenship. A total of 8 per cent of all foreign citizens 16 years and over living in Norway received social care in 1987. The corresponding figure for Norwegian citizens was 3 per cent. The foreign recipients were mainly younger than the Norwegian recipients.

108 000 recipients of economic assistance received this assistance as allowances, and 8 000 received it as loan or guarantee for loan. The disbursements for economic assistance totalled to 2 027 million kroner, which is an increase of 43 per cent from 1986. Of this 1 856 million kroner were disbursed as allowances, which equaled an average of 17 160 kroner per recipient.

It seems to be a correlation between duration of assistance and value of assistance. Those who received assistance only for one month received an average of 2 889 kroner per month, which increased up to an average of 3 857 kroner per month for those receiving assistance in twelve months.

There has been a pronounced change in the age distribution of the recipients of social care since 1970, where younger people tend to increase their percentage of the total number of recipients. About 45 per cent of the recipients in 1970 were less than 40 years

old, and 35 per cent were 50 years and over. In 1987 these figures were 70 and 20 per cent, respectively.

The percentage of the population receiving social care varies considerably between the counties. Oslo ranks at the top, with 59 cases of social care per 1 000 population. In Sogn og Fjordane there were only 14 cases per 1 000 population.

Average disbursement per recipient also varies geographically. In Oslo the average disbursement per recipient was 25 000 kroner, which was the highest of all the counties. Lowest average disbursements was 7 500, which was found in Finnmark.

Social home-help services

The aim of the home-help services is to give assistance to homes needing it due to temporary or permanent illness, or - when help is needed, to take care of the daily domestic work in a proper way.

The statistics cover the housewife's substitute services, home-help for the aged and disabled, and other home-help services.

The housewife's substitute service aims primarily at helping families with children when the parents are incapable of being in charge of home and children.

The home-help service for the aged and disabled gives assistance to aged or disabled in their daily work and activities at home.

Other services include various arrangements which aim at relieving other needs for assistance, for instance meal distribution, cleaning services etc.

A total of 30 500 homes received assistance from the housewife's substitute services in 1987. About 13 000 of these homes were families with children, and 900 of these were families with disabled children.

In other words, less than half of the homes receiving assistance from housewife's substitute were families with children. There has been a steady decrease in the total number of homes receiving assistance from the housewife's substitute services since 1979, while the number of homes receiving assistance from the home-help services has increased. The total number of homes receiving either kind of assistance has been quite stable since 1980, which means that the difference between these two kinds of services is no longer clear. Because of this these two kinds of services will be treated together in the following.

There were a total of 151 700 homes receiving assistance from the social home-help services in 1987.

103 000 of these were old-age pensioners, 18 600 were disabled, and 14 300 were families with children.

About 33 per cent of the population 67 years and over in Finnmark received assistance from the social home-help services, while only 13 per cent received such assistance in Oslo.

Each home received an average of 149 man-hours with assistance from the social home-help services (71 man-hours with housewife's substitutes and 168 man-hours home-helpers).

Residents in apartments and institutions for the aged and disabled

Old people's homes and *old age departments in combined institutions* are institutions for old-age pensioners. *Old-age apartments* are separate apartments specially designed for the aged and disabled. *Municipal apartments with full-time service* are apartments with service available 24 hours a day.

In the end of 1987 there were a total of 740 old people's homes, 23 000 old-age apartments, and 1 600 apartments with full-time service.

Nearly 44 000 aged and disabled lived in some kind of municipal housing or institution; 17 000 in old people's homes, 1 800 in apartments with full-time service, and 25 000 in old-age apartments.

3-4 per cent of the residents in the old people's homes are disabled, while this was the case for 20 per cent of the residents in the old-age apartments and apartments with full-time service. The residents in the latter are also a bit younger than the residents in the old people's homes.

There has been a steady increase in the number of beds in these apartments and institutions since 1970.

Other services

Other services include *crisis centers* for maltreated women, which provide temporary housing for maltreated women and their children. *Crisis telephones* provide persons in a difficult living situation with someone to talk to at all hours. *Service centers for the aged and disabled* are often run by voluntary organizations, but the municipalities have, in most cases, taken over the financial responsibilities. These centers offer a wide variety of services for the aged and disabled.

A total of 4 300 persons stayed at the crisis centers for a shorter or longer period of time in 1987. About 40 per cent of these were children. The total number of nights spent at the centers were 58 600. This is more than an increase of 100 per cent since 1982.

10 per cent of the municipalities have their own crisis center. In addition, 70 per cent of the municipalities run a center in co-operation with a neighbouring municipality.

Crisis telephones are found in 10 per cent of the municipalities, but there is an additional 50 per cent of the municipalities where the inhabitants have access to a crisis telephone in a neighbouring municipality.

Service centers for the aged and disabled are found in all counties, and there were a total of 265 registered service centers in the whole country in 1987. During the last 10 years we have witnessed a steady increase in the number of centers.

Child welfare

According to the Child Welfare Act the municipal child welfare boards should intervene when children are not properly cared and provided for by their parents. Intervention may also be necessary when the child is seriously maladjusted to society, i.e. when the child is delinquent or in other ways behaving deviantly. Finally, the board can intervene when handicapped children do not get the care and treatment they need at home. In most municipalities the social services department executes the duties of the elected child welfare boards.

When the social services department learns that a child is in a difficult situation, an investigation is carried out. The social workers talk to parents and children in order to find out what is causing the problems and what can be done to solve them. Various preventive measures may be effectuated. If this does not solve the problems, the children are taken in care, i.e. placed in a foster home or children's home.

The Child Welfare Act has traditionally been seen as a measure to handle "bad" children or parents. This stigma sometimes makes social workers reluctant to intervene, or they help children and families without specifically using the Child Welfare Act or any other legislation. This is a problem, because the social services departments are obliged to report for the central statistic only protective measures based on the Child Welfare Act (or the Social Care Act or the Act of Temperance). They may report other help, and some of the departments do, but others do not. It is therefore impossible to give a complete picture of all children

helped, because assistance without reference to the laws will be underreported. This publication gives some information on all children under 18 who have been reported helped, but concentrates mainly on children and youth under 23 who have been helped according to the Child Welfare Act.

A total of 17 500 children were helped. Economic assistance (5 500) and person selected to support child (4 800) were the protective measures most often used.

During 1987 a total of 14 000 children and youth received help based on the Child Welfare Act, 2 600 were new cases and 12 200 were under protection at the end of the year. Relative to the total number of children in the population 12 children per thousand were under protection during the year. The age groups 5-7 years and 15-17 years were more frequently than others under protection.

The number of children under protection decreased compared to 1985 and earlier years, particularly the number of children under preventive measures. Some of the decrease may be the effect of the new design for the statistic in 1986.

In 60 per cent of the cases the reasons for intervention used in new cases of children placed under protection had to do with the children's environment. The older the child is, however, the more often the youngster's own behaviour is the reason for intervention. The child's behaviour also is a more common reason for intervention towards children living with both parents, whereas children with single parents more often is placed under protection for reasons in their environment.

More than half of the children under protection had parents that are unmarried, separated or divorced, compared to 13 per cent of all children.

Of all the new children placed under protection, 14 per cent were taken in care and placed directly in a foster home or children's home. The rest were initially helped through some preventive measure.

The number of children under protection at the end of the year varied from 5 per thousand to 16 per thousand in different counties. In small municipalities (less than 5 000 inhabitants) 7 per thousand of the children were under protection, compared to 17 per thousand in municipalities with a population of 50 000 or more.

Public care of alcoholics and drug addicts

The temperance boards, or in practical terms, the local social services departments are responsible for helping alcoholics and drug addicts. The Act of Temperance has been associated with intervention against the client's will, therefore the social workers do not often refer to this legislation when they help people with drinking or drug addiction problems. When they help clients to get treatment in institutions for alcoholics, the social workers are supposed to ground this help in the Act of County Authorities' Responsibility for Institutions for Alcoholics and Drug Addicts, but they do not always do that, or at least they do not always report any legal basis for the assistance on the statistic form. In the following, recipients of assistance for alcoholics and drug addicts are defined as all those receiving help according to either of the acts in the temperance legislation plus all persons who have been helped admitted to institutions for alcoholics and drug addicts without any reference to the temperance legislation. In 1987 a total of 3 800 persons were helped by the social services department according to this definition.

People with drug addiction or drinking problems may have been helped according to other legislation, receiving economic assistance or advice and guidance according to the Social Care Act. In this chapter only those conforming to the above definition are included. The real number of alcoholics and drug addicts receiving help from the social services may therefore be considerably higher than 3 800.

More than 40 per cent of the recipients were between 25 and 40 years, compared to less than 30 per cent of the adult population (16-79 years). Four out of five recipients were men. Only 7 per cent of the recipients were married, while this was true for 57 per cent of the adult population.

Alcohol was the only type of addiction for 70 per cent of the recipients, while 16 per cent were drug addicts and 14 per cent abused both alcohol and drugs. Of the recipients under 25 years nearly 75 per cent were drug addicts or were addicted to both alcohol and drugs. Among the old recipients, 60 years or more, 60 per cent abused alcohol only.

Almost 70 per cent of the recipients were helped to get admittance to an institution for alcoholics or drug addicts, and more than 80 per cent received economic assistance. A considerable part of the recipients thus received both these types of assistance. About 20 per cent of the recipients were reported as having received advice and guidance. The real figure is higher, as

advice and guidance is a type of assistance that the social services departments are not obliged to report in the statistics.

More than 60 per cent of the recipients were unemployed and not seeking employment, while this was true for 40 per cent of the recipients of economic assistance and 30 per cent of the adult population. Nearly half of the recipients were pensioners receiving some kind of benefit from The National Insurance System. The proportion of disability pensioners was 26 per cent among the recipients of care for alcoholics and drug addicts, compared to 13 per cent of the recipients of economic assistance and 8 per cent in the adult population.

In small municipalities (less than 5 000 inhabitants) there were relatively few recipients of care for alcoholics and drug addicts, 6 per 10 000 population, compared to 22 per 10 000 population in municipalities with 50 000 inhabitants or more.

Social service personnel

The statistics is based on information on number of man-hours worked and number of employees, which is recalculated to man-years worked, and cover all social service personnel, both full-time and part-time workers.

Social service personnel per 31 December 1987 equaled a bit more than 37 000 man-years worked. About 8 300 man-years were worked in old people's homes and 8 900 in combined institutions. The home-helpers worked 5 000 man-years, and the housewife's substitute worked 1 100 man-years. In addition there were worked 1 400 man-years in other old age care, and 170 man-years by detached youth workers.

For the whole country social service personnel worked 9 man-years per 1 000 population.

There has been 11 000 man-years increase since 1984, but some part of this increase is probably artificial, due to changes in data collection procedures.

Compared to the population, the social service personnel varies considerably between the counties, from 14 man-years per 1 000 population in Oslo, down to 6 man-years in Akershus, Vestfold and Rogaland.

The housewife's substitutes work more man-hours than the home helpers, 1 256 and 536 man-hours, respectively. This difference is even more pronounced

if we take into consideration the size of the municipality. Compared to the home-helpers the housewife's substitutes are more commonly found in the smaller municipalities than in the larger municipalities.

18 per cent of the man-hours worked by the home-helpers in Nord-Trøndelag were worked by relatives, while this was the case for less than 1 per cent of the man-hours in Oslo. Relatives as home-helpers are more common in the smaller municipalities.

Gross expenditure for the social services

According to the municipal accounts, gross expenditure for the social services were more than 16 billion kroner in 1987. By purpose, expenses for child welfare (kindergartens included) were 4.3 billion, expenses for social care were 2.5 billion kroner, home-help services were 2 billion, and services for the aged and disabled were 5 billion. Expenses for administration were 1.3 billion, and other expenses were 1.5 billion kroner.

In 1977 the gross expenditure were less than 4 billion, but converted to fixed prices (1987=100), the gross expenditure were 9 billion in 1977.

During the last 10 years period we have witnessed a steady increase in the percentage of the total expenses for social care and child welfare.

Compared to the population, the home-help services expenses equaled 480 kroner per inhabitant. Expenses per inhabitant tend to be somewhat higher in the smaller municipalities than in the larger municipalities. About 9 per cent of the expenses for the home-help services are covered by the recipients themselves. Also the percentage of the expenses covered by the recipients tend to be higher in the smaller municipalities.

Social care expenses were 570 kroner per inhabitant. In this case we see an opposite picture; these expenses per inhabitant were considerably higher in the larger municipalities than in the smaller ones. In Oslo these expenses equaled 1 550 kroner per inhabitant.

About 18 per cent of the total economic assistance were disbursed to refugees and applicants for political asylum. This percentage was 20 in the largest municipalities, and 5 per cent in the smallest municipalities.

1. Innledning

1.1. Opplegg og gjennomføring

Statistikkens omfang

NOS Sosialstatistikk 1987 gir en oversikt over virksomheten i den kommunale sosialtjenesten, med hovedvekt på å beskrive hvor mange personer, og hvilke grupper som mottar de ulike tjenester og ytelser fra sosialtjenesten.

Sosialstatistikken omfatter økonomisk sosialhjelp, praktisk hjelp i hjemmene, plasser i institusjon eller spesiell bolig, spesielle tiltak for barn og ungdom, tiltak for rusmiddelmissbrukere og andre tjenester.

Publikasjonen gir også en oversikt over ressursbruken i sosialtjenesten, da begrenset til personale og utgifter.

Statistikkgrunnlag

Grunnlaget for sosialstatistikken er årlige oppgaver over ytelser og tjenester fra sosialkontorene.

For områdene økonomisk sosialhjelp, barnevern og edruskapsvern blir det hentet inn individoppgaver, mens opplysninger som vedrører praktisk hjelp i hjemmene, plasser i institusjoner og opplysninger om personale hentes inn ved hjelp av en årsmelding fra sosialkontorene. Opplysninger om driftsutgifter og kostnader hentes delvis fra årsmeldingen og delvis fra kommuneregnskapene.

Fra 1986 ble det innført et nytt registreringssystem, der klienter og iverksatte tiltak registreres fortløpende på et registreringsskjema. De aller fleste rubrikkerne på dette skjemaet skal fylles ut for alle klienter. I

tillegg er det også noen rubrikker for opplysninger som sosialkontorene kan fylle ut hvis de ønsker en mer fullstendig statistikk til eget bruk. Statistikkoppgavene er en kopi av registreringsskjemaet, og skilles fra originalen før den sendes Statistisk sentralbyrå ved årets slutt.

Oppgavene fra sosialkontorene blir hentet inn med hjemmel i lov om sosial omsorg, §§ 20d og 22, med tilhørende forskrift om sosialstatistikk, lov om barnevern § 13 og lov om edruskapsvern og edruskapsnemnder § 18.

1.2. Innsamlings- og bearbeidingsfeil

Det var 14 kommuner som ikke sendte inn klient-skjema, og 15 kommuner som ikke sendte inn årsmeldingsoppgaver for 1987. For disse kommunene er brukt tall fra 1986. Av disse var det 2 kommuner som ikke hadde sendt inn klient-skjema, og 5 kommuner som ikke sendte inn årsmeldingsskjema for 1986, og for disse kommunene er brukt tall fra 1985. I tillegg ble det brukt tall fra 1986 for 4 av de kommunene som sendte inn klient-skjema for 1987, på grunn av dårlig kvalitet på de innsendte data.

Utfyllingen av statistikkoppgavene er ofte mangelfull. I mange av oppgavene er ett eller flere spørsmål ubesvart, og ofte er de utfylte opplysningene unøyaktige eller direkte feilaktige. SSB legger ned et stort arbeid i å kontrollere og rette opp feil og mangler med datagrunnlaget, og til en viss grad sendes oppgaver tilbake til kommunene for oppretting. Dette forhindrer allikevel ikke at det kan finnes feil i det materialet som statistikken bygger på.

2 . Kommunal sosialtjeneste

2.1. Lovgrunnlag og organisering av den kommunale sosialtjenesten

Det er i hovedsak tre lover som regulerer den kommunale sosialtjeneste. Først og fremst er det "lov om sosial omsorg" av 5. juni 1964 som trekker opp generelle retningslinjer for virksomheten i og organiseringen av den kommunale sosialtjeneste. Dernest er det "lov om barnevern" av 17. juli 1953, og "lov om edruskapsvern og edruskapsnemnder" av 26. februar 1932. Mens den førstnevnte loven omhandler den kommunale sosialtjeneste generelt, er de to sistnevnte lover rettet inn mot mer eller mindre avgrensede grupper med spesielle problemer og behov. Disse tre lovene vil ofte til en viss grad overlappe hverandre, og i noen tilfelle kan det være vanskelig å si klart hvilken lov en sak vil komme inn under.

Ifølge lov om sosial omsorg skal den kommunale sosialtjeneste ledes av et valgt sosialstyre på minst 5 medlemmer.

Kommunestyret skal også velge en edruskapsnemnd (etter lov om edruskapsvern og edruskapsnemnder) og en barnevernsnemnd (etter lov om barnevern). For de to sistnevnte nemndene gis det imidlertid visse unntak i lovverket, slik at det ikke er alle kommuner som har opprettet slike nemnder. I tillegg til disse kan også kommunestyret opprette egne nemnder for spesielle saks- eller arbeidsområder som hører inn under sosialstyret.

Fra 1. januar 1988 skal alle kommuner ha et helse- og sosialstyre. Loven krever ikke lenger egne barneverns- og edruskapsnemnder, men de kan allikevel finnes i form av spesielle klientutvalg. I 1987, som denne publikasjonen omhandler, gjaldt reglene om barneverns- og edruskapsnemnder fortsatt. De fleste kommunene hadde imidlertid allerede hatt dispensa-

sjon for å drive forsøk med nye nemndsstrukturer. Hele 92 prosent av kommunene hadde innført helse- og sosialstyre i 1987.

For alle disse nemndene gjelder at de skal ha samme funksjonstid som kommunestyret, og det er kommunestyret som velger medlemmene og utpeker formenn og nestformenn. Nemndene skal i utgangspunktet ha 5 medlemmer hver. Hvis det anses nødvendig kan kommunestyret fastsette et høyere antall medlemmer i nemndene. Dette gjelder allikevel ikke for barnevernsnemnda, som skal ha 5 medlemmer.

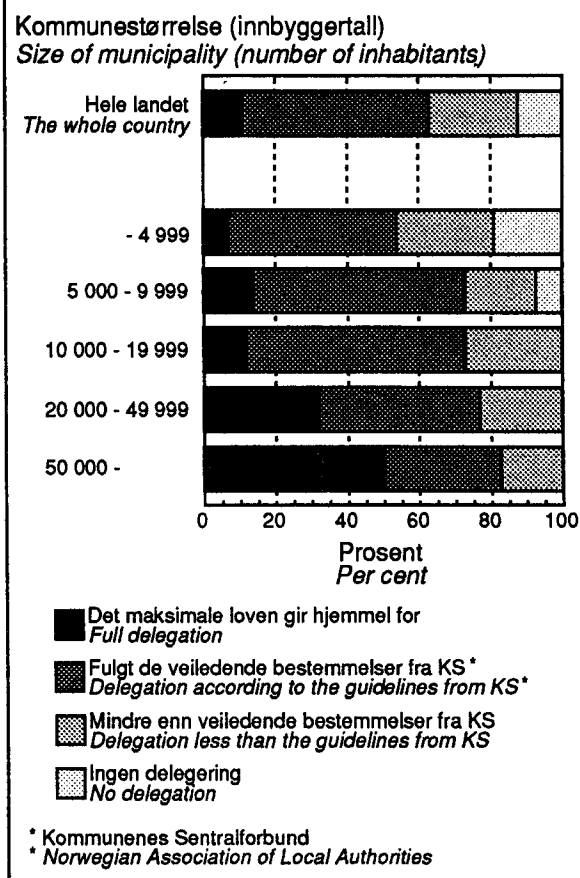
Sosialstyret, eller helse- og sosialstyret, er det overordnede organ som skal samordne arbeidet i disse nemndene, og den daglige drift og administrasjon av sosialstyrets arbeid skal ifølge loven legges til et sosialkontor.

I de senere år har sosialstyret i mange kommuner blitt avløst av et hovedutvalg for helse- og sosialtjenesten, samtidig med at avgjørelsesmyndigheten i stadig større grad er delegert til sosialkontoret. Dette betyr at de ulike nemnder og utvalg i slike tilfelle ikke lenger befatter seg så mye med avgjørelser i enkeltsaker, men heller med utarbeidelse og oppfølging av planer og målsetninger. Det ser ut til at det i første rekke er de store kommunene som har delegert myndighet til sosialadministrasjonen. I figur 2.1 ser vi at det blant kommuner med mindre enn 5 000 innbyggere, er under 10 prosent som har delegert myndighet med det maksimale loven gir hjemmel for, mens vel 20 prosent ikke har delegert myndighet i det hele tatt. I de største kommunene er det halvparten som har delegert det maksimale loven gir hjemmel for, og ingen som ikke har delegert myndighet i det hele tatt. Dette er for så vidt forståelig ut fra at de store kommunene har så store saksmengder, at det vil være nærmest umulig for en nemnd å behandle alle sakene.

Figur 2.1

Andel av kommunene som har delegert myndighet til sosialadministrasjonen i ulike kommunestørrelser

Percentage of the municipalities with delegation of authority to the social administration. Size of municipality

2.2. Den kommunale sosialtjenestens formål og oppgaver

I lov om sosial omsorg heter det at sosialstyret skal utføre de oppgaver som det er pålagt i lov eller av kommunestyret, ha tilsyn med sosiale institusjoner i kommunen og ta initiativ til tiltak som kan styrke det sosiale vern for kommunens innbyggere. Som en ser har sosialstyret som oppgave å utføre både de pålegg som er fastsatt i lov, og de pålegg som måtte være fastsatt av kommunestyret. Dette vil si at de oppgaver som er nevnt her kan betraktes som generelle retningslinjer for sosialstyrets arbeidsområde, og at det enkelte kommunestyre kan pålegge sosialstyret

ytterligere oppgaver. De oppgaver som ligger til sosialstyrets arbeidsområde kan altså variere fra kommune til kommune. Dette vil også kunne bety at det kan finnes forskjeller fra kommune til kommune med hensyn til hvilke tilbud og tjenester som stilles til rådighet for befolkningen.

Når det ovenfor sies at sosialstyret skal utføre de oppgaver det er pålagt i lov, henviser det til de mer konkrete bestemmelser i lov om sosial omsorg, barnevernloven og lov om edruskapsvern. Etter disse bestemmelsene går det fram at sosialstyret skal yte nødvendig hjelp til den som er i en vanskelig livssituasjon eller ikke er i stand til å forsørge eller dra omsorg for seg selv. Som nevnt ovenfor skal også sosialstyret stå for utarbeidelsen av tiltak som kan styrke det sosiale vern for kommunens innbyggere. Dermed ser en at sosialstyret har et tosidig ansvar, det skal sørge for at enkeltmennesket får den hjelp vedkommende trenger for å opprettholde en rimelig levestandard og livssituasjon, samtidig som det skal arbeide med tiltak som skal forbedre det generelle sosiale vern for alle kommunens innbyggere.

2.3. Hvem kan få hjelp fra den kommunale sosialtjenesten?

Den kommunale sosialtjenesten er en service som i utgangspunktet er tilgjengelig for alle personer i kommunen, og det er ingen spesielle grupper eller personer som ifølge lovverket har noen fortrinnsrett til hjelp fra sosialtjenesten. I prinsippet er alle personer som oppholder seg i kommunen berettiget til hjelp fra sosialkontoret hvis de trenger det. Etter loven har alle rett til å få råd og veiledning, og som vi skal se senere, har en også rett til økonomisk støtte eller institusjonsplass etter visse betingelser. I loven er det imidlertid tatt inn et forbehold om at personer som ikke har sin faste bopel i kommunen kan bes om å henvende seg til sosialkontoret på sitt hjemsted, såfremt dette ikke må antas å være til skade for vedkommende.

I tillegg til at den enkelte har krav på visse typer hjelp, har også kommunen plikt til å gripe inn med tiltak rettet mot barn og rusmiddelbrukere i bestemte situasjoner.

I stor grad trekker lovverket altså opp generelle retningslinjer, som kan være gjenstand for vurderinger fra sak til sak. Samtidig vil det på riks- eller lokalpolitisk plan kunne gis forskrifter om hvordan lovverket skal fortolkes, eller at visse grupper eller saksområder skal prioriteres. Lovverkets bestemmelser kan altså praktiseres noe forskjellig fra år til år eller fra kommune til kommune.

2.4. Hjelpetiltak som sosialkontorene har til rådighet

Når en snakker om sosialhjelp tenker en oftest på økonomisk støtte til vanskeligstilte. Men økonomisk støtte til vanskeligstilte er bare en av flere oppgaver som påligger sosialetaten. Etter lov om sosial omsorg skal sosialstyret gi *opplysninger, råd og veiledning* til den som trenger det for å bli selvhjulpen eller for å kunne overvinne eller tilpasse seg en vanskelig livssituasjon, yte *økonomisk støtte* til den som ikke er i stand til å sørge for sitt livsopphold, og sørge for *opphold i egnet institusjon* for personer som har behov for hjelp. I tillegg kan det også gis økonomisk støtte til f.eks. *yrkesopplæring*, og andre uspesifiserte behov. I tillegg til disse lovregulerte bestemmelsene, kan det som tidligere nevnt, også fattes lokale vedtak om hjelpetilbud. Lovens bestemmelser er for øvrig nokså generelle, slik at det i stor grad blir opp til sosialkontorene selv å tolke disse bestemmelsene på en mest mulig hensiktsmessig måte. Med andre ord vil det kunne være vanskelig å si om et hjelpetiltak er uttrykkelig hjemlet i lovverket eller ikke.

Sosialkontorenes hjelpetilbud omfatter med andre ord ikke bare økonomisk hjelp, men også prak-

tisk hjelp, råd og veiledning, og formidling av hjelp fra andre offentlige etater. Disse hjelpetilbudene er delvis rettet mot hele befolkningen, og delvis mot avgrensede målgrupper. Det at kommunestyret kan pålegge sosialetaten oppgaver ut over det som er fastsatt i lovverket, kan medføre at det kan være til dels store variasjoner fra kommune til kommune med hensyn til hvilke tilbud som måtte finnes for slike avgrensede målgrupper. Dette gjelder kanskje først og fremst tilbud til eldre og funksjonshemmede som ikke omtales spesielt i lovverket. De fleste kommuner har allikevel spesielle hjelpeordninger rettet inn nettopp mot disse gruppene, som f.eks. hjemmehjelpsordninger, ambulerende vaktmester o.l.

2.5. Tvangstiltak

Både lov om barnevern og lov om edruskapsvern gir lovhjemler for å benytte tvangstiltak i særskilte tilfeller. De aktuelle paragrafene er barnevernlovens §§ 5, 11 og 58, og lov om edruskapsvern, §§ 6, 6a, 7, 9 og 16. Disse vil omtales nærmere under de respektive kapitler.

Tabell 2.1. Kommuner med delegering av myndighet fra de sosiale nemndene til sosialadministrasjonen, etter fylke/kommunestørrelse. 1987 Municipalities with delegation of authority to the social administration by county/size of municipality. 1987

	Det maksimale loven gir hjemmel for Full delegering	Fulgt opplegget i de veiledende bestemmelser fra KS ¹ Delegation according to the guidelines from KS ¹	Mindre enn de veiledende bestemmelser fra KS Delegation less than the guidelines from KS	Ingen delegasjon No delegation
Hele landet The whole country	46	206	99	49
FYLKE COUNTY				
Østfold	2	12	6	1
Akershus	2	8	7	-
Oslo	1	-	-	-
Hedmark	2	10	8	1
Oppland	6	12	5	2
Buskerud	3	12	1	-
Vestfold	6	11	3	-
Telemark	2	12	2	1
Aust-Agder	-	13	2	4
Vest-Agder	-	7	2	2
Rogaland	3	9	6	3
Hordaland	2	14	9	3
Sogn og Fjordane	1	12	5	4
Møre og Romsdal	3	14	9	8
Sør-Trøndelag	5	8	6	4
Nord-Trøndelag	2	11	4	6
Nordland	2	21	12	7
Troms	3	12	5	2
Finmark	1	8	7	1
KOMMUNESTØRRELSE				
Innbyggere				
SIZE OF MUNICIPALITY				
Population				
- 4 999	17	107	60	43
5 000 - 9 999	12	51	17	6
10 000 - 19 999	7	36	16	-
20 000 - 49 999	7	10	5	-
50 000 -	3	2	1	-

¹ Kommunenes Sentralforbund.

¹ Norwegian Association of Local Authorities.

3. Kontantytelser (økonomisk stønad)

3.1. Innledning

Ulike trygdeordninger skal sikre den enkelte et livsgrunnlag ved bortfall av inntekt; ved sykdom, arbeidsløshet, uførhet, tap av forsørger osv. Men selv om trygdeordningene er godt utbygd i vårt land, dekker de ikke alle behov til enhver tid. Det kan være at trygdeytelsene ikke er tilstrekkelige til å dekke de reelle utgifter til livsopphold, eller at en trygdet får uforutsette store utgifter. Noen faller helt utenfor trygdeordningene. Økonomisk sosialhjelp er ment å skulle fange opp slike tilfelle, og skal være et sikkerhetsnett for den enkeltes livsgrunnlag.

Hjelp i form av kontantytelser gis etter § 3.1 i lov om sosial omsorg. Etter denne paragrafen kan det "til den som ikke er i stand til å sørge for sitt livsopphold eller til å dra omsorg for seg selv", gis økonomisk sosialhjelp i følgende former:

- lån, garanti for lån eller bidrag til yrkesopplæring, til å komme i gang med et erverv eller til andre formål med sikte på å gjøre vedkommende selvhjulpen
- bidrag, eller i unntakstilfelle lån til livsopphold
- lån eller bidrag til andre formål, i den utstrekning det anses nødvendig.

I tillegg til dette sier § 3.2 at det i særlige tilfelle, selv om vilkårene ovenfor ikke er til stede, kan ytes økonomisk hjelp til personer som trenger det for å kunne overvinne eller tilpasse seg en vanskelig livssituasjon.

Loven gir stort rom for skjønn, både med hensyn til hvilke krav som skal stilles for å få sosialhjelp, og

med hensyn til stønadens art og størrelse. Dette medfører da også at praksis kan variere noe fra sosialkontor til sosialkontor. Ved forskrifter og rundskriv gir Sosialdepartementet anbefalinger om fortolkning og praktisering av lovverket. Blant annet er det forslått *normerte satser* for kontantytelser. Dette vil, dersom anbefalingene blir fulgt, bidra til en mer ensartet praksis i de forskjellige kommunene.

Kontantytelser kan gis enten i form av bidrag eller lån, eller også som garanti for lån. Lån og garanti for lån registreres sammen på de registreringsskjema som brukes, slik at det ikke vil være mulig å skille mellom disse to formene for hjelp. I statistikken er derfor lån og garanti for lån slått sammen.

Behandlingstiden for søknader om trygdeytelser kan i enkelte tilfelle være lang, og personer som venter på behandling av søknader kan få behov for hjelp til livsopphold i ventetiden. Forutsetningene for å innvilge sosialhjelp er gjerne at ytelsen skal tilbakebetales i den grad det blir overlappning med etterbetalt trygdeytelse. Det er imidlertid varierende praksis med hensyn til hvorvidt slike forskudd på trygdeytelser gis som bidrag eller som lån, men dette går ikke fram av statistikken.

I henhold til lovverket kan sosialstyret i stedet for kontante utbetalinger også gi hjelp i form av naturalytelser, hvis en finner at vedkommende på grunn av særlige forhold er best tjent med å få hjelpen på en slik måte. Naturalytelser innebærer at sosialkontoret, i stedet for å betale ut et kontantbeløp til vedkommende, dekker kostnaden ved anskaffelsen av de bestemte varer eller tjenester som hjelpen har som formål å dekke. Det kan benyttes *rekvisisjon* eller en annen tjenlig framgangsmåte. Vi kjenner ikke omfanget av bruk av slike naturalytelser, og de blir regnet som kontantytelser i statistikken.

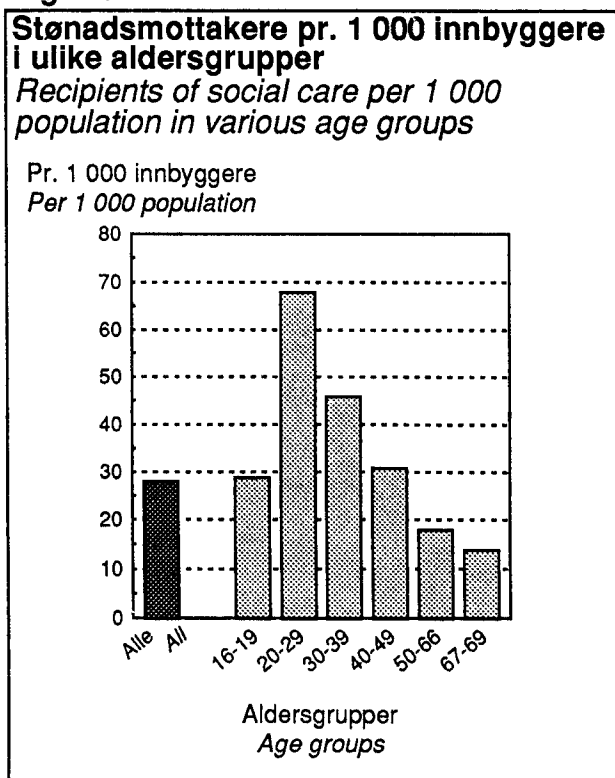
3.2. Mottakere av økonomisk hjelp

Det ble gitt sosialhjelp i form av kontantytelser i vel 125 000 tilfelle i 1987. Dette er en økning på om lag 13 prosent i forhold til 1986. Noen stønadsmottakere får i løpet av året hjelp i mer enn én kommune. Det vil derfor bli registrert flere stønadstilfelle enn antall stønadsmottakere. Av de 116 000 stønadsmottakere i 1987 var det 6 800 personer, eller 6 prosent av stønadsmottakerne, som fikk økonomisk sosialhjelp i mer enn én kommune. Vel 80 prosent av dem fikk hjelp fra 2 kommuner. Det er i de lavere aldersgrupper at en finner størst andel stønadsmottakere med hjelp i mer enn én kommune.

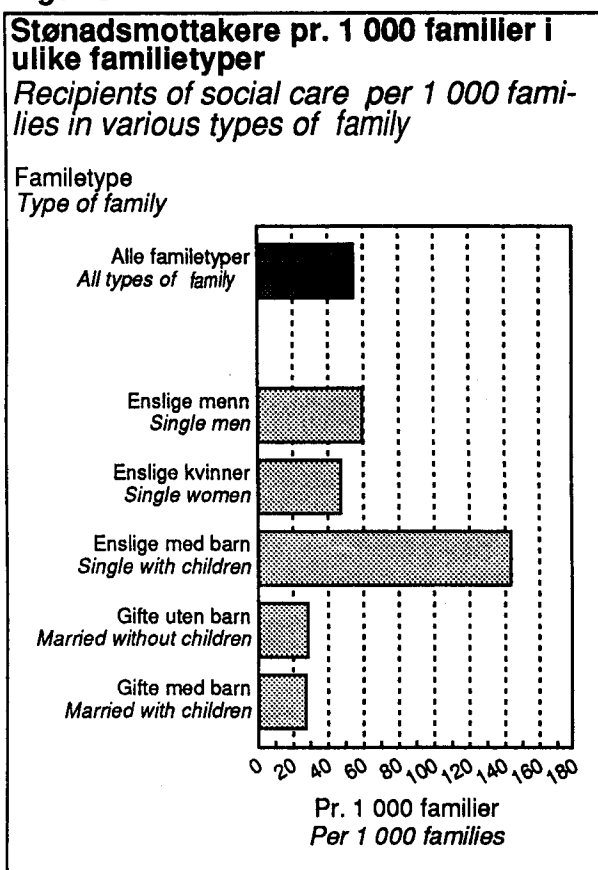
I forhold til befolkningen 16 år og over var det i 1987 28 stønadstilfelle pr. 1 000 innbyggere, men de ulike aldersgrupper er ikke like sterkt representert. Figur 3.1 viser at andelen stønadstilfelle er høyest i aldersgruppen 20-29 år, der det var hele 68 tilfelle pr. 1 000 innbyggere, og at andelen stønadstilfelle avtar med stigende alder. Det tilsvarende andelstallet for aldersgruppen 67 år og over var således 12 pr. 1 000.

Når det er gitt økonomisk hjelp til en familie, blir familien regnet som en stønadsmottaker. Stønadsmottakere pr. 1 000 familier gir derfor et riktigere bilde av hvor stor del av befolkningen som får økonomisk sosialhjelp. Fordi barn over 18 år kan få sosialhjelp på selvstendig grunnlag selv om de bor hos foreldrene, har vi regnet hjemmeboende voksne barn (som enslige, det vil si enpersonfamilier) inn i tallet på fa-

Figur 3.1

Figur 3.2

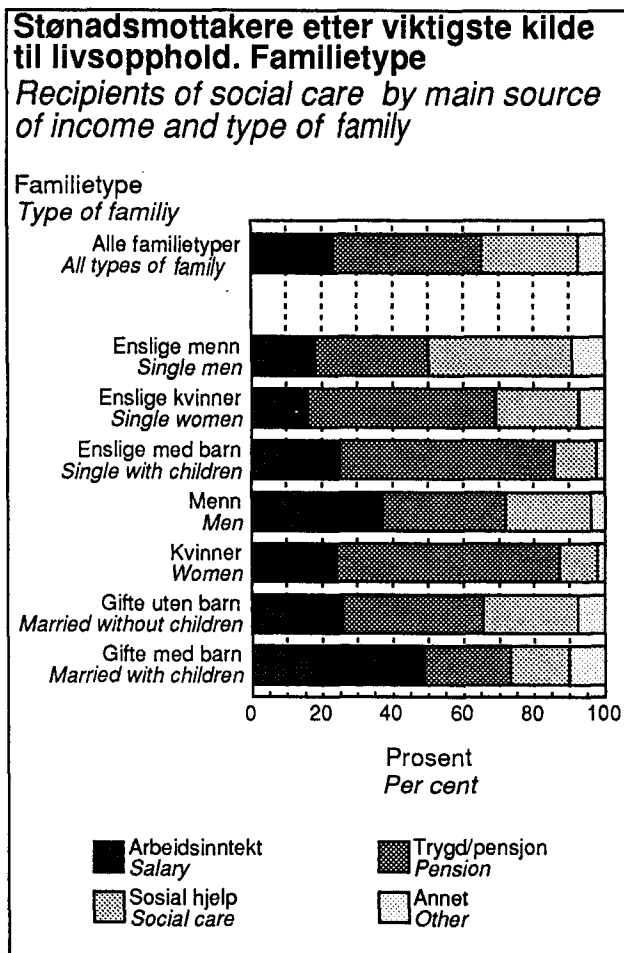
milier totalt. Figur 3.2 viser at 54 av 1 000 norske familier fikk økonomisk sosialhjelp i 1987. Andelen stønadsmottakere er klart høyest i familietypen mor med barn, der 152 av 1 000 familier fikk kontantytelser fra sosialkontoret. Bare 27 av 1 000 familier av typen ektepar med barn mottok sosialhjelp i 1987.

Viktigste kilde til livsopphold

Over 40 prosent av stønadsmottakerne i 1987 hadde trygd eller pensjon som viktigste kilde til livsopphold, nær 30 prosent hadde sosialhjelp, og i underkant av 25 prosent hadde arbeidsinntekt som viktigste kilde til livsopphold.

Nesten halvparten av de gifte stønadsmottakerne med barn hadde arbeidsinntekt som viktigste kilde til livsopphold. Også blant enslige menn med barn var det mange som hadde arbeidsinntekt som viktigste kilde til livsopphold, vel 35 prosent. Av de enslige uten barn hadde 20 prosent arbeidsinntekt som viktigste livsgrunnlag. Blant de enslige kvinnene, både med og uten barn, hadde omkring 60 prosent trygd eller pensjon som viktigste kilde til livsopphold. Trygd eller pensjon var også den hyppigst forekommende kilde til livsopphold blant gifte og samboende uten barn.

Figur 3.3

Det var bare for enslige menn uten barn at sosialhjelp ble oftest oppgitt som den viktigste kilde til livsopphold, vel 40 prosent. (Figur 3.3.)

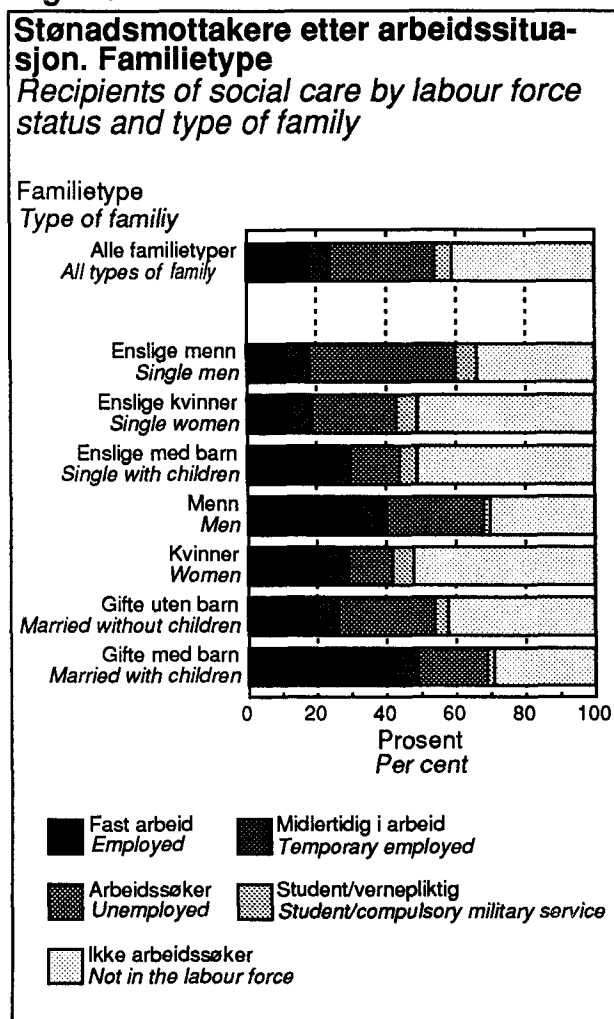
Forhold til arbeidslivet

Vel 20 prosent av stønadsmottakerne var i fast arbeid, mens omtrent 35 prosent var ikke arbeidssøkende. (Figur 3.4.) Det var flest med fast arbeid blant gifte med barn, vel 40 prosent. Blant enslige menn og kvinner var det omtrent like mange i fast arbeid, men noen flere var arbeidssøkende blant mennene. Av de enslige med barn var det betydelig flere av mennene som hadde fast arbeid enn av kvinnene.

Utenlandske statsborgere

Omtrent 12 000, eller 11 prosent, av stønadsmottakerne i 1987 var utenlandske statsborgere. (For 8 500 stønadsmottakere var statsborgerskap uoppgitt, men det er grunn til å tro at de fleste av disse var norske.) Aldersfordelingen for de utenlandske stønadsmottakerne viser en betydelig større andel i de lave aldersgruppene enn hva som gjelder for norske stønadsmottakere. (Figur 3.5.) I alt 8 prosent av alle utenlandske statsborgere 16 år og over registrert i

Figur 3.4

Norge mottok økonomisk sosialhjelp i 1987. Det tilsvarende tallet for norske statsborgere var 3 prosent. Tallene må ses på bakgrunn av at en stor del av de utenlandske statsborgerne er flyktninger og asylsøkere, og at sosialkontorene har det lokale ansvar for tilpasning til norske forhold.

Stønadsmottakere med hjelp både i 1986 og 1987

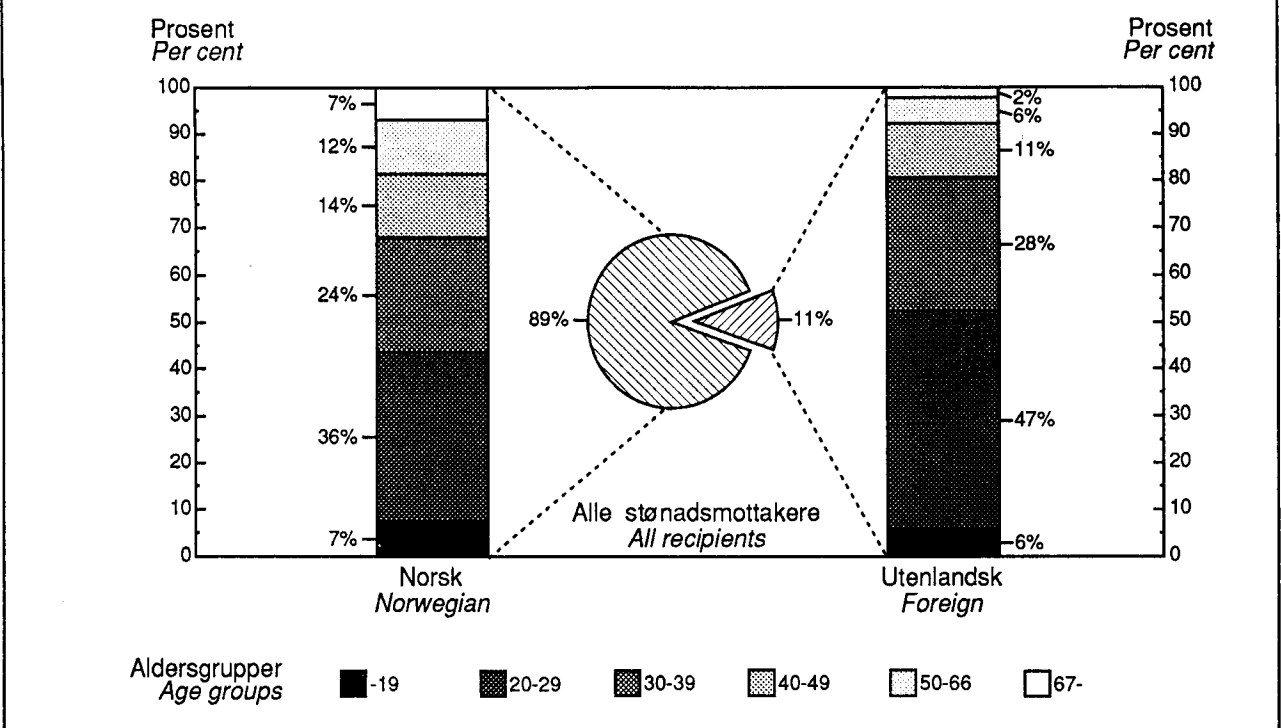
Av de 116 000 mottakere av økonomisk sosialhjelp i 1987, mottok 43 000 hjelp også i 1986. Det var ikke store forskjeller mellom ulike grupper av stønadsmottakere, men det var noe større andel med hjelp i 1986 i de lavere aldersgruppene. Også blant gifte, både med og uten barn, var det en noe høyere andel som også var klienter i 1986 enn gjennomsnittet.

Utbetalinger

Av stønadsmottakerne i 1987 var det 108 000 som fikk bidrag, mens 8 000 fikk lån eller garanti for lån. De totale utbetalingene av økonomisk sosialhjelp beløp seg til 2 027 millioner kroner, som er en økning på 43 prosent fra 1986. Av dette ble 1 856 millioner utbetalt som bidrag. Dette tilsvarer 17 160 kroner pr.

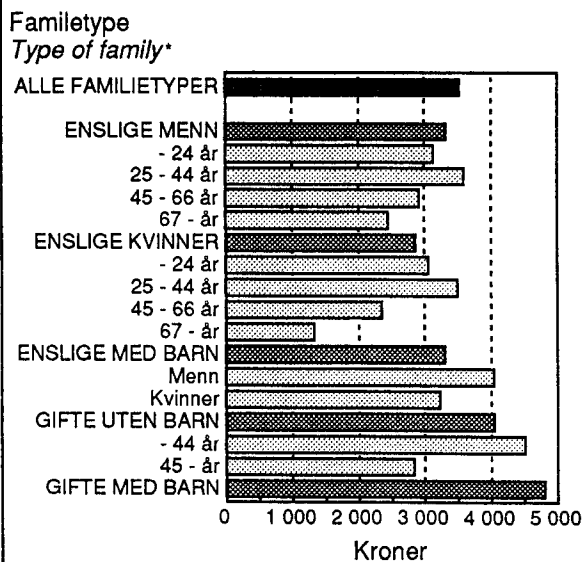
Figur 3.5

Norske og utenlandske stønadsmottakere, etter alder
Norwegian and foreign recipients of social care, by age

Figur 3.6

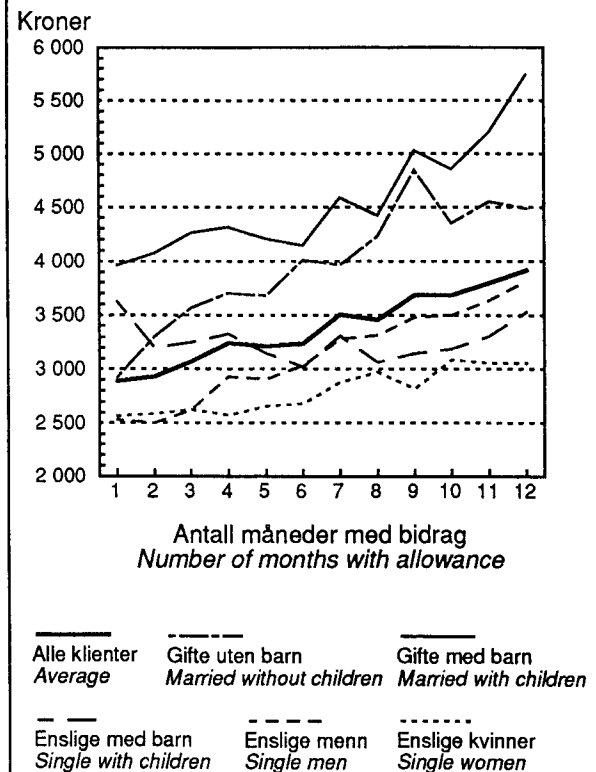
Gjennomsnittlig utbetaling pr. måned med bidrag. Familietype
Average allowance per month with allowance. Type of family

* English translation, see figure 3.4

Figur 3.7

Bidrag pr. måned etter antall måneder med bidrag. Familietype
Allowance per month by number of months with allowance and type of family

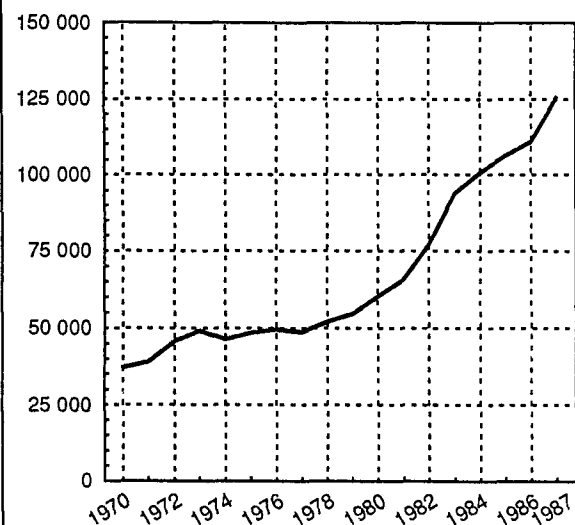

Figur 3.8

Stønadstilfelle med økonomisk stønad. 1970 - 1987

Cases of social care with economic assistance. 1970 - 1987

Stønadstilfelle
Cases of social care

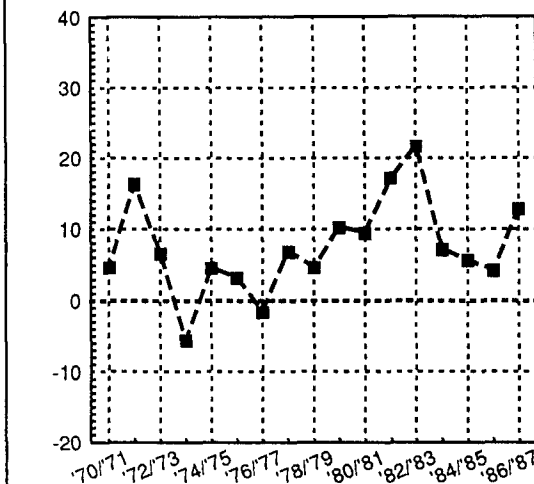

Figur 3.9

Stønadstilfelle med økonomisk stønad. Prosentendring fra foregående år. 1970/71 - 1986/87

Cases of social care with economic assistance. Change in per cent from preceding year. 1970/71 - 1986/87

Prosent
Per cent

bidragsmottaker. Hvor mye den enkelte bidragsmottaker fikk utbetalt i løpet av året er selvsagt avhengig av hvor lenge behovet for hjelp varte. Regnet pr. måned fikk bidragsmottakerne i gjennomsnitt utbetalt 3 527 kroner i bidrag. Det var gifte eller samboende med barn under 18 år som fikk de høyeste månedlige bidrag med 4 818 kroner. (Figur 3.6.) Gifte eller samboende uten barn fikk 4 055 kroner, og enslige med barn under 18 år fikk 3 310 kroner pr. måned. Enslige menn fikk større gjennomsnittlige utbetalinger pr. måned enn enslige kvinner, henholdsvis 3 324 kroner og 2 866 kroner. Dette forholdet gjelder enten de har barn eller ikke.

Forholdet mellom utbetalingens varighet og gjennomsnittlig utbetaling pr. måned synes å være slik at jo lengre det utbetales bidrag, jo større månedlige beløp. (Figur 3.7.) De som fikk engangshjelp, dvs. hjelp registrert i bare én måned, fikk i gjennomsnitt utbetalt 2 889 kroner. Utbetaling pr. måned økte jevnt med økt varighet, til 3 857 kroner i gjennomsnitt for dem som fikk hjelp i 10-12 måneder.

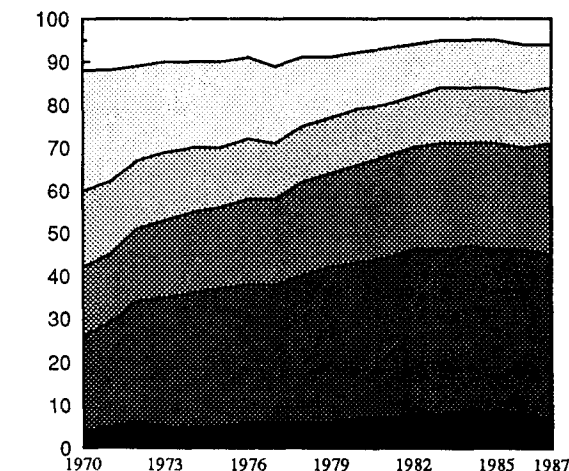
Det var gruppen gifte med barn som hadde den sterkeste stigningen i månedlige utbetalinger når varigheten økte. For enslige med barn ser det ikke ut til å være noen slik sammenheng. For gruppene enslige menn og kvinner uten barn, hadde mennene sterkere økning enn kvinnene i de månedlige utbetalinger ettersom varigheten økte.

Figur 3.10

Aldersgruppens andel av stønadstilfellene. 1970 - 1987

Each age group's percentage of total number of cases. 1970 - 1987

Prosent
Per cent

Aldersgrupper
Age groups

■ -19	■ 20-29	■ 30-39
■ 40-49	■ 50-66	■ 67-

3.3. Utvikling over tid

I 1970 var det omtrent 37 000 stønadstilfelle. Dette utgjorde 12 tilfelle pr. 1 000 innbyggere. Dette tallet holdt seg noenlunde stabilt gjennom hele syttiårene, men tok deretter til å øke. (Figur 3.8.) Denne figuren gir inntrykk av at det har vært en vedvarende sterk økning i antall stønadstilfelle fra begynnelsen av åttitallet. Den prosentvise endringen fra år til år var imidlertid sterkest i periodene 1981/82 og 1982/83, med henholdsvis 17,2 og 21,8 prosent. Fra 1983 fram til og med 1986 var den prosentvise økningen betydelig lavere, og viste en nedadgående tendens, før den igjen steg til 12,9 prosent for perioden 1986/87. (Figur 3.9.)

Andelen av befolkningen som fikk sosialhjelp var i 1987 omtrent 2,5 ganger så stor som i 1970, mens tallet på stønadstilfelle var mer enn 3 ganger så stort. Dette at tallet på stønadstilfeller har økt mer enn andelen av befolkningen, kan skyldes både at befolkningstallet har økt, og at de som fikk hjelp i 1987 fikk hjelp flere ganger enn de som fikk hjelp i 1970.

Alderssammensetningen i gruppen som mottar sosialhjelp har endret seg merkbart siden 1970. I figur 3.10 ser en en tendens til at de høyeste aldersgruppe-

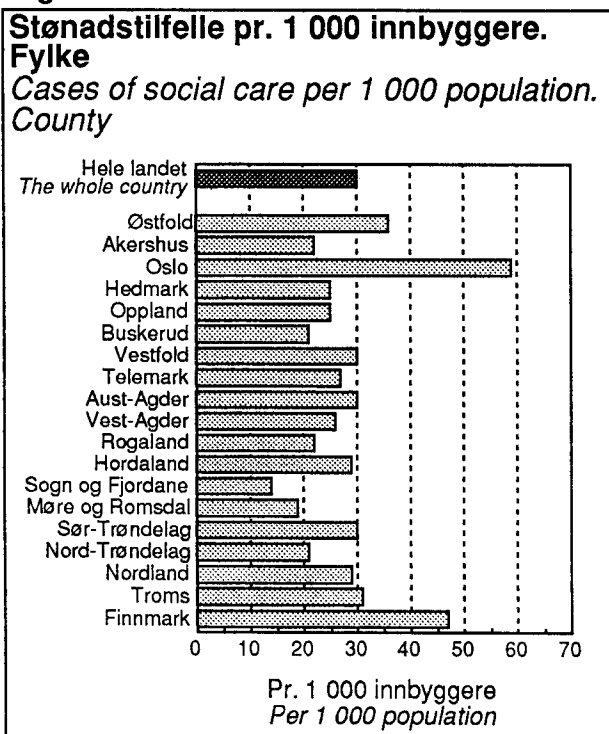
ne utgjør en stadig mindre del av de som mottar sosialhjelp. Mens aldersgruppene under 40 år utgjorde omtrent 45 prosent av stønadstilfellene i 1970, er dette tallet i dag steget til bortimot 70. Aldersgruppene over 50 år utgjorde i 1970 over 35 prosent av tilfellene. I dag utgjør de under 20 prosent. I løpet av de siste to årene ser det ut til å være en svak tendens til at gruppen over 67 år igjen øker sin andel, men denne tendensen er såpass svak at den neppe kan tas som tegn på en generell trend.

3.4. Geografiske forskjeller

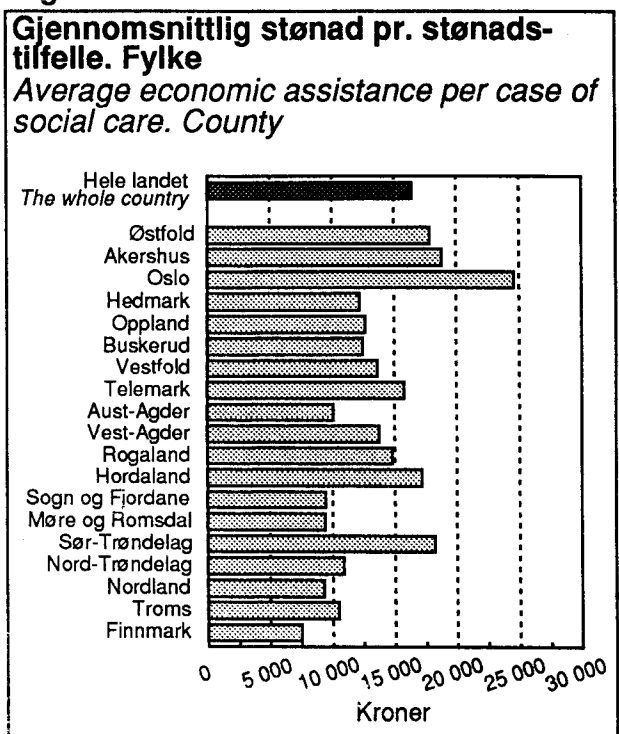
Det er til dels store forskjeller fra fylke til fylke med hensyn til andel av befolkningen som får økonomisk sosialhjelp. Oslo ligger klart høyest med 59 stønadstilfelle pr. 1 000 innbyggere, mens Sogn og Fjordane ligger lavest med 14 tilfelle pr. 1 000 innbyggere. Også Finnmark ligger høyt, med 47 tilfelle. (Figur 3.11.)

Hvis en derimot ser på gjennomsnittlig stønad pr. stønadstilfelle, er bildet noe annerledes. Oslo ligger fremdeles høyest, med bortimot 25 000 kr pr. tilfelle, men Finnmark ligger lavest med bare 7 500 kroner pr. tilfelle. (Figur 3.12.)

Figur 3.11

Figur 3.12

Tabell 3.1. Stønadstilfelle med økonomisk støtte, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1970 - 1987
Cases of social care with economic assistance, by age and county/size of municipality. 1970 - 1987

	I alt Total	Alder Age						Uopp- gitt Unknown
		-19	20-29	30-39	40-49	50-66	67-	
1970	37298	1433	7831	5652	6592	10365	4497	928
1971	39054	1961	9225	6061	6606	9584	4676	941
1972	45461	2585	12686	7461	7241	10070	4799	619
1973	48463	2450	14423	8536	7449	10452	4556	597
1974	45791	2209	13826	8481	6748	9555	4444	528
1975	47906	2480	14939	9023	6764	9286	4824	590
1976	49466	2890	15720	9524	6791	9063	4615	863
1977	48702	2733	15149	9600	6260	8549	5120	1291
1978	52086	3067	17538	11149	6437	8051	4765	1079
1979	54519	3355	19184	11951	6584	7611	4649	1185
1980	60136	3974	21263	13540	7117	7817	4851	1574
1981	65823	4725	23711	15370	7779	8221	4454	1563
1982	77126	6045	28670	18207	8977	9080	4721	1426
1983	93905	7735	35287	22496	11549	10268	4705	1865
1984	100681	8736	37927	23996	12487	10368	5207	1960
1985	106439	8688	40065	25345	13372	11297	5733	1939
1986	110992	8565	41736	27102	13999	12126	6924	540
1987	125361	8944	47708	30971	16325	13102	7908	403

FYLKE COUNTY

Østfold	8575	722	3183	1990	1205	970	488	17
Akershus	9009	608	3489	2412	1191	855	403	51
Oslo	26988	1217	10442	7200	3747	2765	1558	59
Hedmark	4731	352	1495	1112	626	653	475	18
Oppland	4523	370	1560	1129	627	478	349	10
Buskerud	4800	349	1815	1203	666	502	241	24
Vestfold	5875	421	2379	1389	737	608	308	33
Telemark	4332	355	1701	1072	551	447	186	20
Aust-Agder	2878	343	1102	628	400	284	115	6
Vest-Agder	3655	377	1524	902	436	279	119	18
Rogaland	7205	529	3100	1850	924	559	224	19
Hordaland	11812	815	4336	2663	1470	1256	1241	31
Sogn og Fjordane	1517	148	511	348	214	178	110	8
Møre og Romsdal	4541	378	1582	1112	591	522	341	15
Sør-Trøndelag	7405	531	3017	1870	868	689	400	30
Nord-Trøndelag	2657	250	991	657	321	295	140	3
Nordland	6863	546	2540	1574	807	770	615	11
Troms	4497	306	1684	1072	534	541	349	11
Finnmark	3498	327	1257	788	410	451	246	19

KOMMUNESTØRRELSE

Innbyggertall

SIZE OF MUNICIPALITY

Population

- 4 999	13507	1145	4300	3160	1840	1867	1124	71
5 000 - 9 999	14090	1214	4996	3373	1860	1606	991	50
10 000 - 19 999	22823	2157	8678	5453	2840	2266	1333	96
20 000 - 49 999	24979	1819	10094	6111	3138	2394	1346	77
50 000 -	49962	2609	19640	12874	6647	4969	3114	109

Tabell 3.2. Stønadsmottakere som har fått økonomisk sosialhjelp i en eller flere kommuner, etter tallet på kommuner de har fått hjelp i og alder. 1987 Recipients of social care with assistance in one or more municipalities, by number of municipalities from which they have received assistance and age. 1987

Alder Age	I alt Total	Med hjelp i en kom- mune ¹ Assistance from one municipi- pality ¹	Med hjelp i flere kommuner Assistance from more than one municipality					
			I alt Total	2	3	4	5	6-
I alt Total	116204	109441	6763	5366	902	246	75	174
- 19	8228	7607	621	519	77	13	4	8
20 - 24	23226	21167	2059	1650	289	77	16	27
25 - 29	19865	18369	1496	1188	211	53	20	24
30 - 34	16130	15096	1034	810	141	40	13	30
35 - 39	12388	11752	636	470	95	32	10	29
40 - 44	9447	9055	392	311	42	16	4	19
45 - 49	5975	5759	216	173	28	5	5	5
50 - 54	4346	4198	148	123	10	3	2	10
55 - 59	3953	3879	74	58	7	2	-	7
60 - 64	3180	3135	45	35	2	4	-	4
65 - 69	2737	2719	18	13	-	1	-	4
70 - 74	2212	2197	15	10	-	-	1	4
75 - 79	1857	1852	5	4	-	-	-	1
80 -	2257	2253	4	2	-	-	-	2
Uoppgitt Unknown	403	403	-	-	-	-	-	-

¹ Tallet inkluderer 7 054 stønadstilfelle med uoppgitt fødselsnummer.

¹ Includes 7 054 cases with unknown date of birth.

Tabell 3.3. Stønadsmottakere etter viktigste kilde til livsopphold og familiefase. 1987 Recipients of social care by main source of income and family cycle phase. 1987

Familiefase Family cycle phase	I alt Total	Arbeids- inntekt Salary	Trygd/ pensjon Pension	For- sørget Depen- dent	Sosial- hjelp Social care	Stipend/ lån Scholar- ships/ loan	Annet Other	Uopp- gitt Unknown
I alt Total	116204	22957	41890	3367	27287	1775	2441	16487
Enslige menn Single men	33821	5459	9813	946	12359	729	1192	3323
- 24 år years	11513	1991	1335	814	5098	445	554	1276
25 - 44 "	15679	2938	4083	106	6185	273	541	1553
45 - 66 "	5293	514	3224	22	996	6	91	440
67 - "	1336	16	1171	4	80	5	6	54
Enslige kvinner Single women	26128	3738	12591	767	5557	583	404	2488
- 24 år years	8357	1607	1188	686	3209	430	272	965
25 - 44 "	7799	1560	3155	54	1842	147	96	945
45 - 66 "	5757	561	4183	27	477	5	34	470
67 - "	4214	10	4064	-	29	1	2	108
Uoppgitt Unknown	1	-	1	-	-	-	-	-
Enslige med barn under 18 år Single parents	18658	4265	10455	158	2010	95	178	1497
Menn Males	1217	419	392	7	272	11	29	87
Kvinner Females	17084	3771	9912	145	1662	81	145	1368
Uoppgitt Unknown	357	75	151	6	76	3	4	42
Giftede og samboende uten barn under 18 år Married and co- habiting without children	11416	2586	4035	422	2716	126	231	1300
- 44 år years	7473	2156	1335	307	2366	121	208	980
45 - "	3899	420	2689	113	340	4	23	310
Uoppgitt Unknown	44	10	11	2	10	1	-	10
Giftede og samboende med barn under 18 år Married and co- habiting with children	12946	5778	2873	915	1954	107	203	1116
Uoppgitt Unknown	13235	1131	2123	159	2691	135	233	6763

Tabell 3.4. Stønadsmottakere etter arbeidssituasjon og familiefase. 1987 Recipients of social care by labour force status and family cycle phase. 1987

Familiefase Family cycle phase ¹	I alt Total	Fast arbeid Employed	Midler- tidig arbeid Temporary employed	Arbeids- søker Unemployed	Student/ verne- pliktig Student/ compulsory military service	Ikke arbeids- søker Not in the labour force	Uopp- gitt Unknown
I alt	116204	18350	6186	29933	4943	40251	16541
Enslige menn	33821	3317	1883	12503	1717	10315	4086
- 24 år	11513	1009	757	5923	1082	1565	1177
25 - 44 "	15679	1956	949	5760	615	4573	1826
45 - 66 "	5293	342	163	761	9	3144	874
67 - "	1336	10	14	59	11	1033	209
Enslige kvinner	26128	2917	1307	5430	1279	11613	3582
- 24 år	8357	965	702	3450	889	1487	864
25 - 44 "	7799	1344	472	1605	368	2783	1227
45 - 66 "	5757	596	125	357	20	3734	925
67 - "	4214	12	8	18	2	3608	566
Uopp-gitt	1	-	-	-	-	1	-
Enslige med barn under 18 år	18658	4115	1003	2343	863	8492	1842
Menn	1217	366	77	308	30	330	106
Kvinner	17084	3670	909	1993	821	8006	1685
Uopp-gitt	357	79	17	42	12	156	51
Gifte og samboende uten barn under 18 år	11416	1950	593	2665	292	3959	1957
- 44 år	7473	1600	505	2365	278	1474	1251
45 - "	3899	343	88	293	12	2472	691
Uopp-gitt	44	7	-	7	2	13	15
Gifte og samboende med barn under 18 år	12946	4903	838	2311	319	3320	1255
Uopp-gitt	13235	1148	562	4681	473	2552	3819

¹ See table 3.3 for English translation.

Tabell 3.5. Stønadsmottakere etter statsborgerskap og alder. 1987 Recipients of social care by citizenship and age. 1987

Alder Age	I alt Total	Norsk Norwegian	Uten- landsk Foreign	Uopp- gitt Unknown	Andel utenlandske statsborgere Percentage foreign citizens
I alt Total	116204	95636	12056	8512	11
- 19	8228	6985	676	567	9
20 - 24	23226	18981	2681	1564	12
25 - 29	19865	15619	2928	1318	16
30 - 34	16130	13035	2026	1069	13
35 - 39	12388	10139	1362	887	12
40 - 44	9447	7879	919	649	10
45 - 49	5975	5035	480	460	9
50 - 54	4346	3730	291	325	7
55 - 59	3953	3457	188	308	5
60 - 64	3180	2788	148	244	5
65 - 69	2737	2394	94	249	4
70 - 74	2212	1926	45	241	2
75 - 79	1857	1604	30	223	2
80 -	2257	1789	140	328	7
Uopp-gitt Unknown	403	275	48	80	15

Tabell 3.6. Gjennomsnittlig bidrag pr. måned med utbetaling. Tall for bidragets varighet og familiefase. 1987
Average allowance per month with allowance. Figures for duration of allowance and family cycle phase. 1987

Familiefase Family cycle phase ¹	Gjennomsnittlig bidrag pr. måned Average allowance per month	Tallet på måneder med bidrag Number of months with allowance											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Alle familiefaser All family cycle phases ...	3527	2889	2931	3073	3241	3210	3238	3505	3459	3683	3682	3792	3915
Enslige menn	3324	2536	2507	2620	2930	2906	3035	3278	3310	3480	3497	3634	3812
- 24 år	3138	2314	2266	2402	2956	2859	2823	3153	3030	3302	3602	3550	3655
25 - 44 "	3597	2932	2910	2906	3054	3106	3277	3452	3539	3639	3613	3807	4072
45 - 66 "	2924	2377	2197	2359	2465	2366	2686	2820	3037	3480	2885	3292	3376
67 - "	2451	1741	1855	2208	3096	2692	2945	3950	4502	2297	2522	2534	2151
Enslige kvinner	2866	2566	2587	2626	2573	2655	2678	2878	2974	2816	3085	3059	3052
- 24 år	3063	2685	2567	2611	2583	2859	2924	3059	3125	3034	3143	3119	3620
25 - 44 "	3496	3386	3187	3219	3215	3130	3107	3306	3413	3293	3648	3683	3752
45 - 66 "	2360	2674	2446	2440	2201	2110	2121	2312	2365	2310	2579	2338	2359
67 - "	1328	1745	1718	1633	1281	1152	1419	1211	1530	1125	1385	1319	1021
Enslige med barn under 18 år	3310	3626	3200	3246	3321	3147	3018	3306	3061	3145	3191	3306	3529
Menn	4046	3446	4270	3081	3674	3421	4200	3576	3451	3496	3663	4303	4793
Kvinner	3234	3632	3120	3261	3297	3098	2938	3275	3027	3081	3084	3193	3407
Uoppgitt	4927	3893	3417	3135	3226	5214	3071	4645	3688	5151	6370	5999	6647
Giftede og samboende uten barn under 18 år	4055	2927	3305	3566	3704	3677	4010	3962	4229	4843	4352	4550	4484
- 44 år	4512	3334	3566	3948	3994	4021	4232	4205	4491	5420	4714	4915	5170
45 - "	2841	2456	2779	2532	2822	2539	3344	3233	3147	3059	3154	3201	2757
Uoppgitt	5033	2367	2184	2473	3976	2316	1757	-	9287	4430	-	10187	5747
Giftede og samboende med barn under 18 år	4818	3959	4080	4258	4315	4208	4147	4586	4423	5031	4855	5204	5741
Uoppgitt	4162	2652	2907	3266	3781	3937	3726	4312	3974	4574	4412	4632	4871

¹ See table 3.3 for English translation.

Tabell 3.7. Stønadsmottakere i 1987 etter forhold til sosialkontoret i 1986 og familiefase Recipients of social care in 1987 by assistance from the social service department also in 1986 and family cycle phase

Familiefase Family cycle phase ¹	I alt Total	Ny i 1987 New in 1987	Klient ved sosialkontoret også i 1986 Recipient also in 1986	Uoppgitt forhold til sosialkontoret i 1986 Unknown
I alt Total	116204	62343	42946	10915
Enslige menn	33821	19039	12052	2730
- 24 år	11513	5614	5044	855
25 - 44 "	15679	9424	5008	1247
45 - 66 "	5293	3260	1543	490
67 - "	1336	741	457	138
Enslige kvinner	26128	14150	9636	2342
- 24 år	8357	3858	3849	650
25 - 44 "	7799	4712	2349	738
45 - 66 "	5757	3501	1758	498
67 - "	4214	2079	1680	455
Uoppgitt	1	-	-	1
Enslige med barn under 18 år	18658	11509	5729	1420
Menn	1217	725	406	86
Kvinner	17084	10614	5181	1289
Uoppgitt	357	170	142	45
Giftede og samboende uten barn under 18 år	11416	5276	4904	1236
- 44 år	7473	3377	3321	775
45 - "	3899	1886	1564	449
Uoppgitt	44	13	19	12
Giftede og samboende med barn under 18 år	12946	6735	5123	1088
Uoppgitt	13235	5634	5502	2099

¹ See table 3.3 for English translation.

Tabell 3.8. Stønadsmottakere med bidrag etter bidragets varighet og familiefase. 1987 Recipients of social care by duration of allowance and family cycle phase. 1987

Familiefase Family cycle phase ¹	I alt Total	Tallet på måneder med bidrag Number of months with allowance												Uopp- gitt Un- known
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
I alt Total	108187	27951	14194	10375	7891	6239	5888	4505	4121	3805	3725	3411	12868	3214
Enslige menn	31516	7374	4436	3097	2266	1879	1726	1395	1234	1116	1068	997	4079	849
- 24 år	10772	2542	1673	1110	832	675	598	473	435	377	353	293	1115	296
25 - 44 "	14736	3018	1851	1418	1036	905	863	707	601	582	557	543	2298	357
45 - 66 "	4793	1280	733	476	342	262	224	185	172	136	144	142	558	139
67 - "	1215	534	179	93	56	37	41	30	26	21	14	19	108	57
Enslige kvinner	24704	7049	3178	2306	1733	1360	1249	947	863	768	774	706	3037	734
- 24 år	7931	1933	1143	927	650	537	478	333	314	242	244	172	735	223
25 - 44 "	7394	1522	891	623	548	441	404	357	320	284	301	320	1200	183
45 - 66 "	5384	1586	664	488	362	267	243	196	171	185	172	159	734	157
67 - "	3994	2008	480	268	173	115	124	61	58	56	57	55	368	171
Uoppgitt	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Enslige med barn under 18 år	17592	3379	2049	1752	1469	1133	1137	825	786	759	698	682	2347	576
Menn	1129	214	131	115	98	67	71	55	48	37	43	54	145	51
Kvinner	16154	3092	1872	1595	1346	1050	1052	763	728	706	640	622	2176	512
Uoppgitt	309	73	46	42	25	16	14	7	10	16	15	6	26	13
Gifte og samboende uten barn under 18 år	10357	3243	1453	1029	731	535	509	380	335	288	293	239	989	333
- 44 år	6885	1741	975	751	549	411	387	285	256	217	225	184	704	200
45 - "	3432	1488	472	274	181	123	119	95	76	70	68	54	282	130
Uoppgitt	40	14	6	4	1	1	3	-	3	1	-	1	3	3
Gifte og samboende med barn under 18 år	11744	2987	1666	1213	921	671	684	469	428	406	352	286	1237	424
Uoppgitt	12274	3919	1412	978	771	661	583	489	475	468	540	501	1179	298

¹ See table 3.3 for English translation.

Tabell 3.9. Stønadstilfelle etter stønadens art og fylke/kommunestørrelse. 1987 Cases of social care by nature of assistance and county/size of municipality. 1987

	Alle ¹ All ¹	Bidrag Allowance	Lån/ garanti Loan/ guarantee for loan	Tilfeller med trygde- forskudd Cases with pension paid in advance	Stønad- tilfelle pr. 1 000 innbyggere Cases per 1 000 population
Hele landet The whole country	125361	116241	21016	10283	30
FYLKE COUNTY					
Østfold	8575	7803	1939	152	36
Akershus	9009	8496	1297	761	22
Oslo	26988	26549	2241	2503	59
Hedmark	4731	4447	748	305	25
Oppland	4523	4183	720	140	25
Buskerud	4800	3351	1444	49	21
Vestfold	5875	5505	1143	320	30
Telemark	4332	3951	605	292	27
Aust-Agder	2878	2603	656	250	30
Vest-Agder	3655	3420	409	97	26
Rogaland	7205	6882	1095	581	22
Hordaland	11812	11114	2407	1824	29
Sogn og Fjordane	1517	1282	415	152	14
Møre og Romsdal	4541	4109	974	287	19
Sør-Trøndelag	7405	6985	957	418	30
Nord-Trøndelag	2657	2289	733	225	21
Nordland	6863	6197	1466	712	29
Troms	4497	4086	833	949	31
Finmark	3498	2989	934	266	47
KOMMUNESTØRRELSE					
Innbyggertall					
SIZE OF MUNICIPALITY					
Population					
- 4 999	13507	11349	4227	1418	20
5 000 - 9 999	14090	12320	3534	1130	20
10 000 - 19 999	22823	21268	3915	1264	26
20 000 - 49 999	24979	23679	3393	1636	30
50 000 -	49962	47625	5947	4835	45

¹ Det kan være utbetalt stønad både som bidrag, lån og garanti for lån i samme stønadstilfelle.

¹ The case of social care may be counted several times.

Tabell 3.10. Verdien av økonomisk sosialhjelp, etter stønadens art. Fylke. 1987 Value of economic assistance, by nature of assistance. County. 1987

Fylke County	I alt Total	Utbetalt som Paid as		Av dette utbetalt som trygde- forskudd Of which pension paid in advance	Gjennom- snittlig stønad pr. tilfelle Average paid per case
		Bidrag Allowance	Lån/ garanti Loan/ guarantee for loan		
		1 000 kroner			Kroner
Hele landet The whole country	2 026 700	1 856 426	170 274	121 853	16 475
Østfold	149 203	136 727	12 476	1 243	17 888
Akershus	165 200	151 739	13 462	8 843	18 904
Oslo	661 902	629 591	32 311	56 608	24 649
Hedmark	57 621	52 243	5 378	2 825	12 268
Oppland	56 947	52 871	4 076	1 238	12 729
Buskerud	54 978	37 874	17 104	431	12 501
Vestfold	78 360	70 501	7 859	1 985	13 692
Telemark	65 626	61 513	4 113	2 393	15 791
Aust-Agder	28 606	25 507	3 099	1 298	10 158
Vest-Agder	48 970	46 936	2 035	489	13 814
Rogaland	105 887	98 889	6 998	4 262	14 836
Hordaland	201 638	180 606	21 031	18 197	17 228
Sogn og Fjordane	14 164	11 181	2 983	1 157	9 487
Møre og Romsdal	42 290	36 944	5 346	1 748	9 421
Sør-Trøndelag	131 138	123 346	7 792	3 881	18 211
Nord-Trøndelag	28 562	23 583	4 979	1 455	10 943
Nordland	62 874	54 898	7 976	4 081	9 320
Troms	46 802	40 426	6 376	8 299	10 524
Finnmark	25 933	21 052	4 880	1 421	7 525

Tabell 3.11. Stønadsmottakere etter forhold til trygdesystemet og familiefase. 1987 Recipients of social care by relationship to the social security system and family cycle phase. 1987

Familiefase Family cycle phase ¹	Alle All	Har søkt trygd Applied for social security allowance	Har trygd Receiving social security allowance									
		Alle All	Syke- penger Sick- ness allo- wance	A- trygd Un- employ- ment bene- fit	Attfør- penger Rehabi- lita- tion allo- wance	Uføre- trygd Dis- abi- lity pen- sion	Over- gangs- stønad Bene- fits to single parents	Etter- latte- pensjon Sur- vivors' bene- fits	Alders- trygd Old- age pen- sion	Annen trygd Other pen- sion		
I alt Total	116204	4450	45810	2632	5074	5942	14675	10413	1015	6029	1135	
Enslige menn	33821	1990	10990	852	2232	2030	4863	21	33	966	214	
- 24 år	11513	668	1778	198	839	495	197	4	7	-	73	
25 - 44 "	15679	1039	4796	510	1148	1277	1910	9	5	-	53	
45 - 66 "	5293	281	3290	141	230	257	2601	6	19	7	79	
67 - "	1336	2	1126	3	15	1	155	2	2	959	9	
Enslige kvinner	26128	861	13113	443	918	1496	4847	1090	578	3651	324	
- 24 år	8357	379	1478	122	435	370	122	355	13	2	85	
25 - 44 "	7799	342	3465	219	319	853	1331	693	49	-	73	
45 - 66 "	5757	135	4239	102	134	271	3201	38	446	20	118	
67 - "	4214	5	3930	-	30	1	193	4	70	3629	48	
Uoppgitt	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	
Enslige med barn under 18 år	18658	638	11582	399	419	798	1170	8513	320	18	306	
Menn	1217	56	490	54	89	67	140	126	17	3	17	
Kvinner	17084	572	10927	340	325	723	1017	8263	299	13	281	
Uoppgitt	357	10	165	5	5	8	13	124	4	2	8	
Gifte og samboende uten barn under 18 år	11416	397	4285	310	562	587	1891	53	13	878	112	
- 44 år	7473	287	1601	208	471	424	461	49	3	2	35	
45 - "	3899	109	2673	101	91	162	1427	2	9	873	77	
Uoppgitt	44	1	11	1	-	1	3	2	1	3	-	
Gifte og samboende med barn under 18 år	12946	406	3630	522	735	822	1096	418	30	22	122	
Uoppgitt	13235	158	2210	106	208	209	808	318	41	494	57	

¹ See table 3.3 for English translation.

4. Hjelpeordninger for hjemmene

4.1. Innledning

Det som her omtales som hjelpeordninger for hjemmene er ikke regulert i eget lovverk, men snarere tilbud som er gitt i henhold til lokalpolitiske beslutninger. Sosialdepartementet har gitt visse veiledende retningslinjer for deler av denne virksomheten, men kommunene er allikevel ikke pålagt å tilby slike tjenester. Sosialdepartementet har imidlertid slått fast at kommunene har plikt til å opplyse søkere som har fått avslag på søknad om hjemmehjelp, at det også kan søkes om hjemmehjelp etter § 3 i lov om sosial omsorg.

Størsteparten av disse tilbudene drives i kommunal regi, men i noen tilfelle er de iverksatt og drevet av frivillige organisasjoner. Noen ganger drives også slik virksomhet gjennom ulike former for samarbeid mellom offentlige etater og frivillige organisasjoner. Ettersom dette er ordninger som ikke er regulert i lovs form, vil det kunne være til dels store variasjoner mellom kommunene både med hensyn til hvilke tilbud som finnes, og i hvor stor grad de er utbygd.

Formålet med hjelpeordningene for hjemmene er å gi hjelp til hjem som trenger det for at det daglige stell i hjemmet skal bli ivaretatt på en forsvarlig måte. Dette kan være på grunn av sykdom, permanent eller midlertidig uførhet, eller andre forhold som gjør vedkommende ute av stand til å utføre deler av det ordinære husarbeidet.

4.2. Tjenester og tilbud

Hjelpeordninger for hjemmene omfatter en rekke ulike tjenester, blant annet hjemmehjelp for eldre og funksjonshemmede, husmorvikartjeneste, samt an-

nen virksomhet som har til formål å yte hjelp til hjem som er i en vanskelig situasjon.

Husmorvikartjenesten tar i første rekke sikte på å hjelpe familier med barn når foreldrene ikke er i stand til å utføre det daglige stell av hjem og barn. Betegnelsen "husmorvikar" tyder på at det her oftest er snakk om hjelp når det er *barnemoren* som har redusert førlighet i en eller annen form, f.eks. i forbindelse med fødsel eller sykdom. Det viser seg imidlertid at det er sterkt varierende praksis med hensyn til bruken av disse tjenestene i de forskjellige kommunene.

Hjemmehjelp er i første rekke hjelp til eldre og uføre som har vanskelig for å klare de daglige gjøremål i hjemmet. Dette er ordninger som i stor grad kan tilpasses den enkeltes behov, slik at det er vanskelig å redegjøre for hjemmehjelpenes arbeidsoppgaver generelt.

Andre hjelpetiltak omfatter tilbud som kan sies å være mer spesialisert. Dette kan være rengjøringspatroljer, ambulerende vaktmester, distribusjon av ferdiglaget mat, eller avlastning for familier med medlemmer som har behov for særlig omsorg. I tillegg kan kommunene også ha andre tilbud, som f.eks. varslingsanlegg, sosiale tjenester knyttet til landpostbud, frisør, fotpleie og lignende.

4.3. Mottakere av hjelp fra hjelpeordningene for hjemmene

Det var i alt 30 500 hjem som fikk hjelp fra husmorvikartjenesten i 1987. Omtrent 13 000 av disse, eller 43 prosent, var barnefamilier, og av disse igjen var vel 900 familier med funksjonshemmede barn. Vel 13 300 hjem bestod av enslige eller ektepar uten barn,

mens husholdningstype var uoppgitt for 4 200 mottakere.

Hvilken husholdningstype som fikk husmorvikarhjelp varierer imidlertid sterkt fra fylke til fylke. Oslo, Akershus, Aust-Agder og Vest-Agder har klart høyest andel barnefamilier blant de som fikk husmorvikar, jevnt over 70-80 prosent, mens Sør-Trøndelag hadde lavest andel barnefamilier, der disse utgjorde under 30 prosent av hjemmene. Det er vanskelig å si noe generelt om hva dette skyldes, men én mulig forklaring kan være at det i noen områder kan være en reell overdekning av husmorvikarer, slik at de også i stor grad benyttes til tjenester for andre grupper. En annen mulighet er at dette gjenspeiler forskjellig prioritering av de ulike mottakergruppene.

Mindre enn halvparten av hjemmene som fikk husmorvikar i 1987 var altså barnefamilier. Det ser med andre ord ut til at husmorvikartjenesten, som opprinnelig ble bygget opp som et tilbud først og fremst til barnefamilier, etter hvert har fått andre oppgaver, og at husmorvikarene i stor grad også brukes i den øvrige hjemmehjelpen. I figur 4.1 ser vi at det har vært en jevn økning i bruken av hjemmehjelp helt siden 1970. Bruken av husmorvikartjenester holdt seg derimot nokså stabil gjennom 1970-årene, før den begynte å

avta rundt 1980. Reduksjonen i bruken av husmorvikarer har siden oppveid økningen i bruk av hjemmehjelp, slik at summen av antall hjem som har fått husmorvikarhjelp og hjemmehjelp har holdt seg nokså stabil siden 1980.

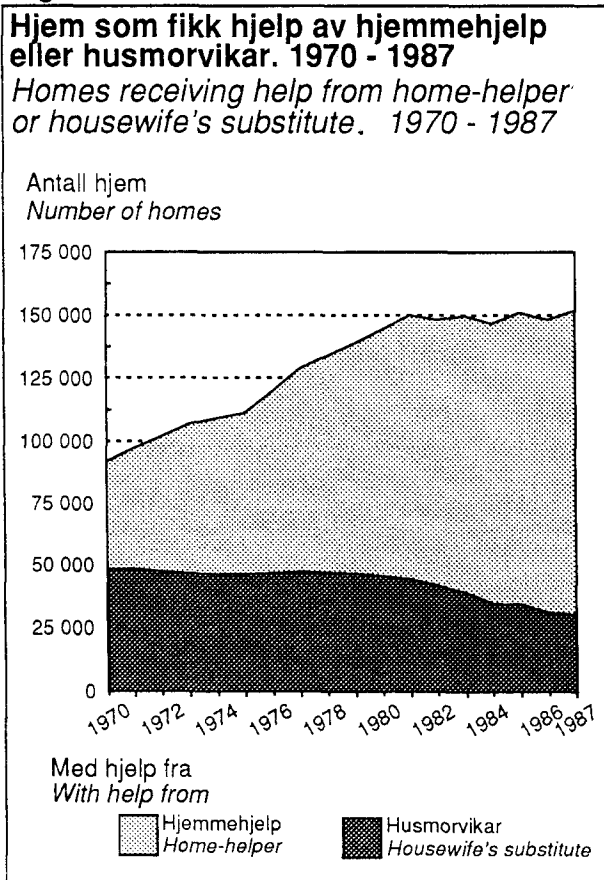
Forklaringen på at bruken av husmorvikartjenestene stadig reduseres kan være at økt yrkesaktivitet blant kvinner har redusert behovet for de tjenester husmorvikarene tradisjonelt har ytt, og at de derfor i stedet brukes også til hjemmehjelpstjenester for eldre og uføre, noe vi også så i det foregående.

Samtidig kan det også være at man fra sosialadministrasjonens side ser det som lite ønskelig å operere med et skille mellom disse to yrkesgruppene og deres arbeidsområder og oppgaver.

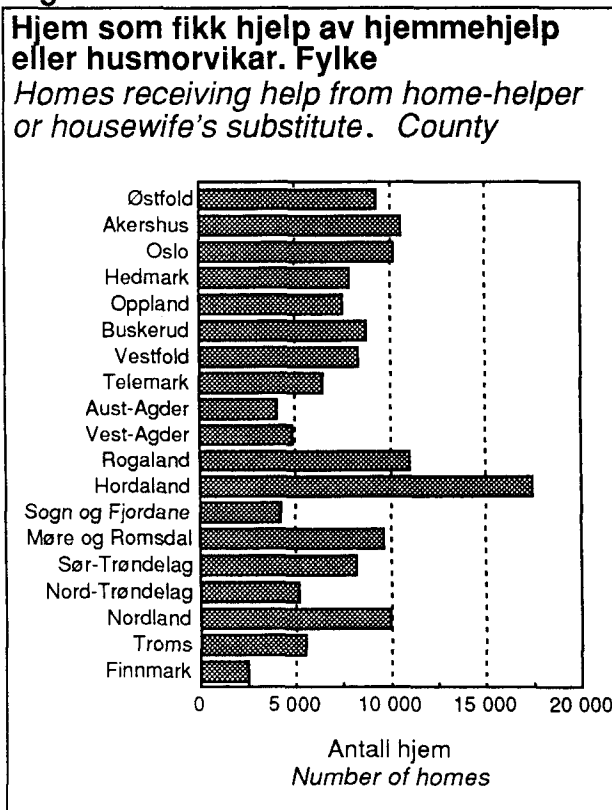
Vi ser med andre ord en tendens til at skillet mellom husmorvikartjenesten og hjemmehjelpen i praksis er i ferd med å viskes ut. Heretter vil vi derfor behandle husmorvikartjenesten og hjemmehjelpen samlet.

Det totale antall hjem som mottar husmorvikartjenester eller hjemmehjelp varierer naturlig nok fra fylke til fylke, ettersom innbyggertallet i de enkelte fylker også varierer. Som figur 4.2 viser, er det imid-

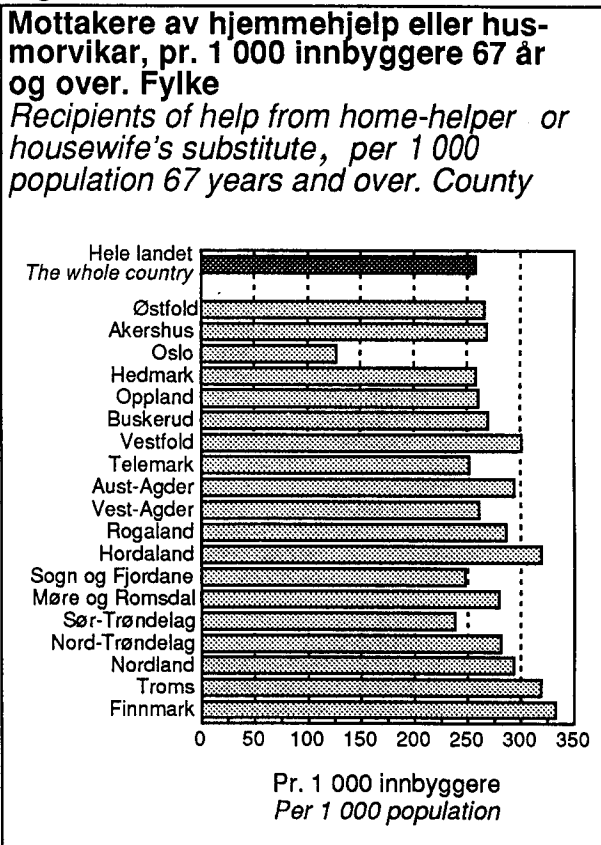
Figur 4.1

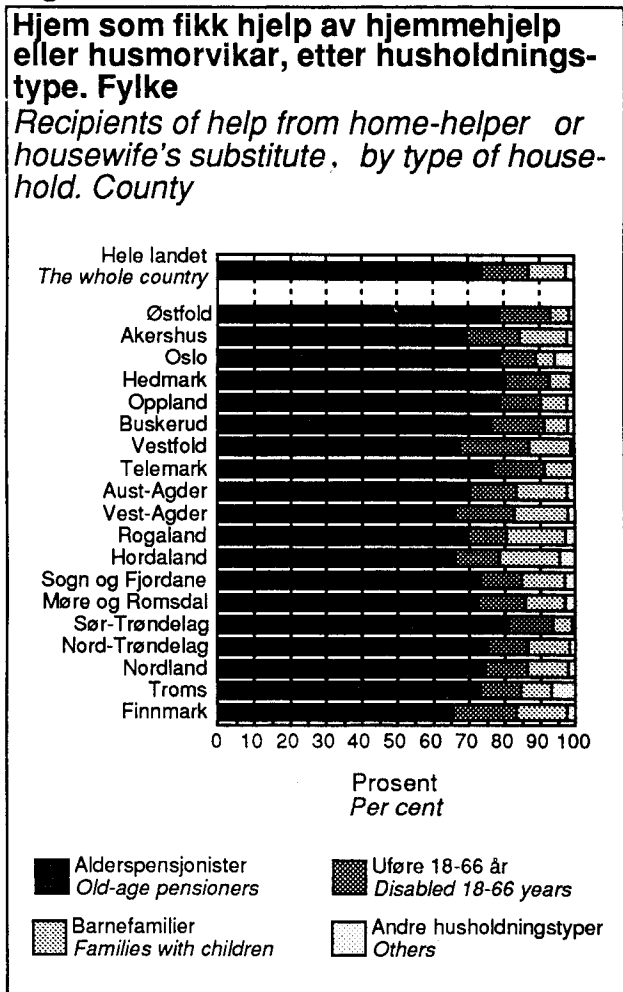
Figur 4.2

Figur 4.3

Figur 4.4

lertid ikke uten videre de mest folkerike områdene som gir hjelp til flest hjem. For eksempel ser vi at det ble gitt slik hjelp til betydelig flere hjem i Hordaland enn i Oslo, til tross for at innbyggertallet i Hordaland er over 10 prosent lavere enn i Oslo. I Østfold, Akershus, Rogaland, Møre og Romsdal og Nordland ble det gitt hjelp til like mange hjem som i Oslo, og faktisk alle disse fylkene har mindre enn halvparten så mange eldre (67 år og over) som Oslo har. Videre ser en også at Nordland og Rogaland er nokså like, til tross for nokså stor forskjell i folketall. Dette indikerer med andre ord at det er store forskjeller mellom fylkene når det gjelder *dekningsgraden*, det vil si hvor stor andel av de eldre som får slik hjelp. Dette kommer til uttrykk i figur 4.3, der vi ser at flest eldre får slik hjelp i Finnmark (vel 33 prosent), mens Oslo ligger lavest av alle fylker med bare 13 prosent.

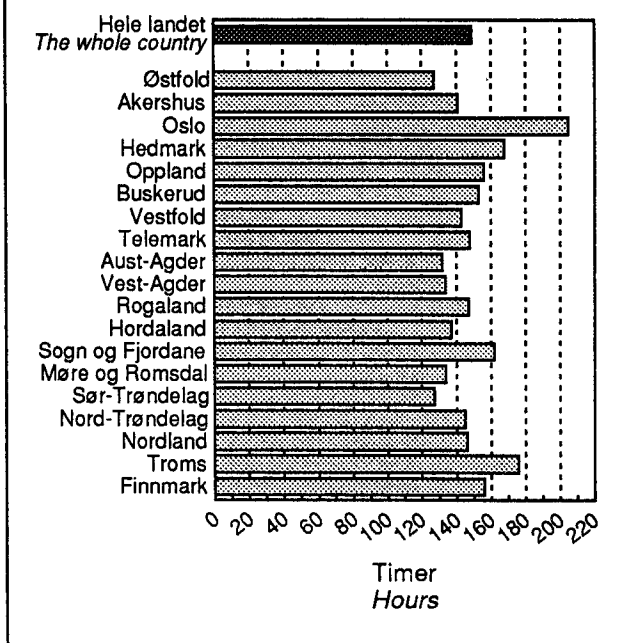
Husholdningstype

Av de totalt 151 700 hjem som fikk husmorvikar eller hjemmehjelp, var det 103 000 alderspensjonister,

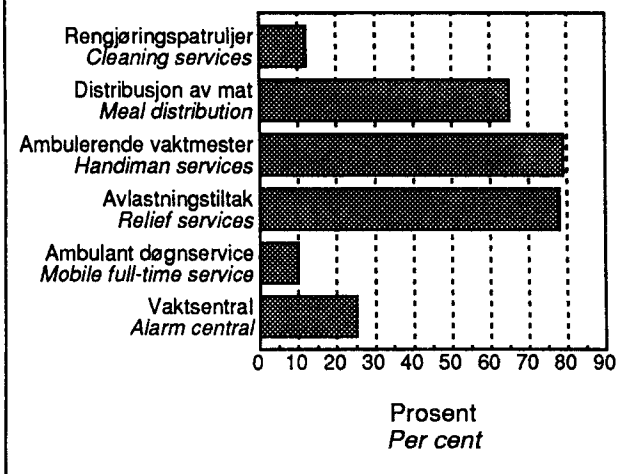
18 600 uføre, 14 300 barnefamilier, og vel 3 300 var andre husholdningstyper. For de resterende 12 500 hjem var husholdningstype uoppgitt, noe som utgjør i overkant av 8 prosent av alle mottakerhjem. I figur 4.4 ser vi hvordan mottakerhjemmene fordeler seg med hensyn til husholdningstype innenfor hvert fylke. I de fleste fylkene utgjør hjem med alderspensjonister 70-80 prosent av mottakerhjemmene, mens barnefamiliene jevnt over utgjør mellom 10 og 20 prosent. Østfold, Oslo og Sør-Trøndelag ligger her noe lavere, med rundt 5 prosent. Innledningsvis så vi at Oslo hadde en meget høy andel barnefamilier av de hjem som fikk husmorvikar, mens barnefamiliene utgjør bare 5 prosent når vi slår sammen husmorvikartjeneste og hjemmehjelp. Dette skyldes at tallet på hjem som mottar hjemmehjelp er nærmere 4 ganger så høyt som tallet på hjem som mottar husmorvikar, og at dette forholdet mellom bruk av husmorvikarer og hjemmehjelp er forskjellig fra fylke til fylke. For eksempel utgjør hjem som mottar husmorvikar i Østfold og Oslo henholdsvis bare

Figur 4.5

Antall timer hjemmehjelp eller husmorvikar pr. hjulpet hjem. Fylke
Number of hours per home with help from home-helper or housewife's substitute. County

Figur 4.6

Andel av kommunene som har ulike hjelpetilbud. Prosent
Percentage of the municipalities with other home-help services

10 og 6 prosent av alle hjem, mens denne andelen i alle andre fylker er minst 15 prosent. Dette medfører da at andelen barnefamilier blant alle hjem som mottar hjelp blir såpass lav i fylker som Oslo og Østfold.

Timer med hjelp til hvert hjem

I gjennomsnitt ble det ytt 71 timer husmorvikarhjelp, og 168 timer hjemmehjelp pr. hjulpet hjem. For hjemmehjelpen og husmorvikartjenesten samlet blir gjennomsnittet 149 timer på landsbasis. Her finner vi imidlertid til dels store variasjoner fra fylke til fylke. Oslo og Troms ligger høyest med henholdsvis 205 og 176 timer pr. hjem, mens Østfold og Sør-Trøndelag ligger lavest, begge med 127 timer pr. hjem. (Figur 4.3.5.) I de mindre kommunene ytes det noen flere timer husmorvikarhjelp pr. hjem enn i de større kom-

munene, men når vi ser på hjemmehjelp og husmorvikarer samlet vil denne forskjellen viskes ut.

Andre hjelpeordninger

Datagrunnlaget for det som omtales som andre hjelpeordninger, er til dels dårlig når det gjelder mottakere. Dette gjør at en ikke finner å kunne publisere tall over mottakere av denne type tjeneste. En annen ting er også at det er store forskjeller fra kommune til kommune med hensyn til hvorvidt slike tjenester er utbygd. Som en ser i figur 4.6, er det ennå langt igjen til at dette er fullt utbygde hjelpetilbud over hele landet. Det er ambulerende vaktmester og avlastningstiltak som hittil er best utbygd, men fremdeles er det over 20 prosent av kommunene som ikke har slike tjenester.

Tabell 4.1. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar. 1970 - 1987 Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute. 1970 - 1987

År Year	I alt Total	Hjem som fikk hjelp av Homes receiving help from	
		Hjemmehjelp Home-helper	Husmorvikar Housewife's substitute
1970	91961	43787	48174
1971	97091	48938	48153
1972	102041	53599	48442
1973	106950	60348	46602
1974	107872	60595	47277
1975	111062	64548	46514
1976	115706	68431	47275
1977	128711	81239	47472
1978	134899	87926	46973
1979	138856	92102	46754
1980	144228	98390	45838
1981	149850	105534	44316
1982	148188	106619	41569
1983	149664	110781	38883
1984	146613	112196	34417
1985	151006	116667	34339
1986	148223	117093	31130
1987	151706	121225	30481

Tabell 4.2. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp eller husmorvikar, og tallet på timeverk pr. hjem. Fylke. 1987 Homes receiving help from home-helper or housewife's substitute, and man-hours per home. County. 1987

Fylke County	Hjem som fikk hjelp Homes receiving help			Hjem pr. 1 000 innbyggere 67 år og over Homes per 1 000 population 67 years and over			Timeverk pr. hjem Man-hours per home		
	I alt Total	Hjemme- hjelp Home- helper	Husmor- vikar Housewife's substitute	I alt	Hjemme- hjelp	Husmor- vikar	I alt	Hjemme- hjelp	Husmor- vikar
Hele landet The whole country	151706	121225	30481	258	206	52	149	134	14
Østfold	9312	8426	886	266	240	25	127	120	7
Akershus	10552	8604	1948	269	219	50	141	126	15
Oslo	10205	9552	653	127	119	8	205	199	6
Hedmark	7891	6663	1228	258	218	40	168	157	11
Oppland	7539	6240	1299	261	216	45	156	145	12
Buskerud	8748	7334	1414	269	226	44	153	139	13
Vestfold	8315	7125	1190	305	261	44	143	131	11
Telemark	6483	5309	1174	251	206	45	148	134	13
Aust-Agder	4074	3270	804	293	235	58	132	119	12
Vest-Agder	4873	3864	1009	261	207	54	134	115	19
Rogaland	11019	7897	3122	286	205	81	147	123	25
Hordaland	17430	11797	5633	321	218	104	137	119	18
Sogn og Fjordane	4237	3254	983	247	190	57	162	144	18
Møre og Romsdal	9632	7406	2226	279	214	64	134	122	12
Sør-Trøndelag	8203	6736	1467	238	195	42	127	113	14
Nord-Trøndelag	5172	4106	1066	281	223	58	145	128	18
Nordland	9982	7428	2554	293	218	75	146	135	11
Troms	5527	4347	1180	318	250	68	176	157	19
Finmark	2512	1867	645	335	249	86	156	135	21

Tabell 4.3. Hjem som fikk hjelp av hjemmehjelp, etter alder. Fylke. 1987 Homes receiving help from home-helper, by age. County. 1987

Fylke County	I alt Total	Uføre	Alderspensjonister			90 år og over years and over	Familier med funk- sjons- hemmede barn Families with disabled children	Andre barne- familier Other families with children	Andre familier Other families	Uopp- gitt Un- known
		Disabled	Old-age pensioners							
		18-66 år years	I alt Total	67-79 år	80-89 år					
Hele landet The whole country	121225	15342	94745	50040	39543	5162	393	1043	1409	8293
Østfold	8426	1227	7036	3503	3169	364	18	85	60	-
Akershus	8604	1440	6961	3591	2947	423	38	68	97	-
Oslo	9552	1054	8046	8046	-	-	4	48	400	-
Hedmark	6663	797	5834	2878	2644	312	9	10	13	-
Oppland	6240	714	5427	2259	2904	264	15	32	52	-
Buskerud	7334	1097	6117	2677	3080	360	24	31	65	-
Vestfold	7125	1507	5186	2636	2317	233	74	292	66	-
Telemark	5309	675	4611	2368	1932	311	5	17	1	-
Aust-Agder	3270	454	2737	1361	1184	192	16	33	30	-
Vest-Agder	3864	727	3080	1685	1197	198	13	36	8	-
Rogaland	7897	972	6738	3414	2950	374	27	43	117	-
Hordaland	11797	566	4307	1906	2081	320	39	38	29	6818
Sogn og Fjordane ..	3254	373	2726	1043	1436	247	27	73	50	5
Møre og Romsdal ...	7406	944	6157	2869	2869	419	29	92	72	112
Sør-Trøndelag	6736	770	5917	2609	2871	437	9	23	17	-
Nord-Trøndelag	4106	457	3594	1785	1613	196	19	25	11	-
Nordland	7428	730	5188	2642	2282	264	11	49	92	1358
Troms	4347	489	3601	1869	1536	196	11	33	213	-
Finmark	1867	349	1482	899	531	52	5	15	16	-

Tabell 4.4. Hjem som fikk hjelp av husmorvikar, etter alder. Fylke. 1987 Homes receiving help from housewife's substitute, by age. County. 1987

Fylke County	I alt Total	Uføre	Alderspensjonister			90 år og over years and over	Familier med funk- sjons- hemmede barn Families with disabled children	Andre barne- familier Other families with children	Andre familier Other families	Uopp- gitt Un- known
		Disabled	Old-age pensioners							
		18-66 år years	I alt Total	67-79 år	80-89 år					
Hele landet The whole country	30481	3255	8242	4522	3320	400	896	11960	1868	4260
Østfold	886	117	312	171	127	14	33	350	74	-
Akershus	1948	163	390	223	149	18	79	1214	102	-
Oslo	653	16	1	1	-	-	17	480	139	-
Hedmark	1228	165	550	279	249	22	26	439	48	-
Oppland	1299	164	518	266	227	25	48	474	95	-
Buskerud	1414	179	363	184	160	19	32	477	89	274
Vestfold	1190	120	436	220	194	22	33	580	21	-
Telemark	1174	256	390	220	157	13	21	480	27	-
Aust-Agder	804	79	126	82	42	2	38	500	61	-
Vest-Agder	1009	98	137	83	51	3	34	652	88	-
Rogaland	3122	247	961	598	313	50	69	1679	166	-
Hordaland	5633	365	591	318	243	30	68	1093	292	3224
Sogn og Fjordane .	983	126	363	188	149	26	34	392	68	-
Møre og Romsdal ..	2226	325	742	390	293	59	49	884	203	23
Sør-Trøndelag	1467	243	749	395	320	34	32	384	59	-
Nord-Trøndelag ...	1066	130	307	216	87	4	30	521	78	-
Nordland	2554	221	689	373	298	18	205	636	64	739
Troms	1180	141	449	214	201	34	41	397	152	-
Finmark	645	100	168	101	60	7	7	328	42	-

Tabell 4.5. Uføre og alderspensjonister som fikk hjelp av hjelpeordninger for hjemmene, etter husholdningsstørrelse. Fylke. 1987 Disabled and old-age pensioners receiving help from home-help services, by size of household. County. 1987

Fylke County	I alt Total	Uføre (18-66 år) Disabled (18-66 years)			Alderspensjonister Old-age pensioners		
		I alt Total	Enperson- husholdninger One person households	Flerperson- husholdninger Multi-person households	I alt	Enperson- husholdninger	Flerperson- husholdninger
Hele landet The whole country	121584	18597	9427	9170	102987	74265	28722
Østfold	8692	1344	729	615	7348	5574	1774
Akershus	8954	1603	831	772	7351	5419	1932
Oslo	9117	1070	825	245	8047	6892	1155
Hedmark	7346	962	489	473	6384	4682	1702
Oppland	6823	878	418	460	5945	4130	1815
Buskerud	7756	1276	774	502	6480	5011	1469
Vestfold	7249	1627	525	1102	5622	3662	1960
Telemark	5932	931	450	481	5001	3602	1399
Aust-Agder	3396	533	272	261	2863	2054	809
Vest-Agder	4042	825	419	406	3217	2296	921
Rogaland	8918	1219	562	657	7699	5725	1974
Hordaland	5829	931	393	538	4898	3232	1666
Sogn og Fjordane .	3588	499	210	289	3089	1854	1235
Møre og Romsdal ..	8168	1269	639	630	6899	4705	2194
Sør-Trøndelag	7679	1013	505	508	6666	4605	2061
Nord-Trøndelag ...	4488	587	275	312	3901	2600	1301
Nordland	6828	951	542	409	5877	4208	1669
Troms	4680	630	344	286	4050	2906	1144
Finmark	2099	449	225	224	1650	1108	542

Tabell 4.6. Kommuner med andre hjelpeordninger for hjemmene. Fylke. 1987 Municipalities with other home-help services. County. 1987

Fylke County	Kommuner i alt Municipalities, total	Kommuner som har Municipalities with						
		Pårørende som hjemme- hjelp Relatives as home- helper	Ren- gjørings- patrulje Cleaning services	Distri- busjon av mat Meal distri- bution	Ambu- lerende vaktmester Handiman services	Avlast- nings- tiltak Relief services	Ambulant døgn- service Mobile full-time services	Vakt- sentral Alarm central
Hele landet The whole country	454	383	53	295	359	352	44	114
Østfold	25	23	1	23	24	17	2	3
Akershus	22	20	4	21	21	18	3	7
Oslo	1	1	1	1	1	1	1	1
Hedmark	23	18	3	18	18	17	3	7
Oppland	26	22	6	17	22	24	3	12
Buskerud	21	18	3	20	21	17	3	6
Vestfold	21	18	2	19	15	17	4	6
Telemark	18	17	1	15	16	17	1	4
Aust-Agder	19	16	7	15	18	16	4	9
Vest-Agder	15	13	3	13	12	14	1	5
Rogaland	26	19	-	21	20	22	4	9
Hordaland	34	31	4	16	29	26	2	3
Sogn og Fjordane .	26	25	3	9	15	20	-	3
Møre og Romsdal ..	38	29	4	16	26	29	6	12
Sør-Trøndelag	25	22	1	15	17	22	1	5
Nord-Trøndelag ...	24	22	1	17	16	18	1	4
Nordland	45	32	5	24	38	36	3	10
Troms	25	22	3	6	18	12	2	7
Finmark	20	15	1	9	12	9	-	1

5. Plass i institusjon eller spesiell bolig

5.1. Innledning

Lov om sosial omsorg er generell og gjelder alle befolkningsgrupper, uten å etablere særregler for noen. Eldreomsorgen er således ikke regulert i lov, og heller ikke de boligtilbud som her omtales. Det samme gjelder tilsvarende tiltak rettet inn mot funksjonshemmede.

Eldreomsorg og tiltak for funksjonshemmede er overlatt til det kommunale selvstyre. Økonomiske overføringer til kommunene har vært et viktig statlig styringsredskap for tiltak innen eldreomsorgen og omsorgen for funksjonshemmede. Etter innføringen av det nye inntektssystemet for inntektsoverføringer til kommunene, vil utbyggingen av de ulike boligtilbud for eldre og funksjonshemmede i større grad avhenge av de lokale politiske styringsorganer og deres prioriteringer.

5.2. Tjenester og tilbud

Statistikken gir en oversikt over antall institusjonsplasser og klienter i aldershjem og aldershjemsavdelinger i kombinerte alders- og sykehjem, og antall boliger og klienter i kommunale boliger med heldøgns service og alders- og trygdeboliger.

Aldershjem er beregnet på eldre som er oppegående og i det vesentligste selvhjulpne, men som allikevel har behov for å bo i felleshusholdning hvor de kan slippe husstell og hvor de kan få tilsyn og en viss pleie når de trenger det.

Definisjonen gjelder i prinsippet fortsatt, men i praksis er klientene i aldershjem ofte pleietrengende.

Kombinerte alders- og sykehjem er institusjoner med atskilte avdelinger for aldershjems klienter (pensjonæravdeling) og sykehjems klienter (sykehjemsavdeling). Beboerne i aldershjemsavdelingene i slike institusjoner kan på mange måter sidestilles med beboerne i aldershjem, og også her er mange pleietrengende. Denne statistikken omhandler kun aldershjemsavdelingene i slike institusjoner, ettersom sykehjemsavdelingene sorterer under helsevesenet.

De som bor i aldershjemsavdelinger i kombinerte alders- og sykehjem skiller seg i praksis ikke fra de som bor i rene aldershjem, og disse to gruppene vil derfor bli slått sammen og omtalt som beboere i aldershjem.

Alders- og trygdeboliger er leiligheter eller småhus i rekke som er forbeholdt eldre og funksjonshemmede. I de aller fleste tilfellene er disse boligene beregnet på trygdede, enten de er alderspensjonister eller uføre, og slik sett er de ikke primært et tilbud kun til eldre. Vil vil derfor omtale disse som *trygdeboliger*.

Mange trygdeboliger bygges med én eller annen form for servicetilknytning, fellesrom og fellesaktiviteter. Beboerne her vil i stor grad være selvhjulpne i de fleste daglige gjøremål, og først og fremst ha behov for en mindre og lettstelt bolig med enkel adkomst.

De fleste trygdeboliger er kommunale, mens et mindre antall er private, eller drives i samarbeid mellom kommune og private organisasjoner.

Kommunale boliger med heldøgns service er boliger bygget i tilknytning til en serviceenhet, der beboerne skal kunne få den hjelp og service de måtte ha behov for til enhver tid på døgnet. Servicen omfatter både praktisk og personlig hjelp til avtalte tider, og muligheter til hjelp ved akutte behov.

Dette er et noe nyere boligtilbud enn de foregående, og er derfor ikke utbygd i samme grad.

Som nevnt ovenfor bygges ofte trygdeboliger med en viss servicetilknytning, og de kalles også ofte for serviceboliger. Slike boliger må allikevel ikke forveksles med de vi her kaller boliger med heldøgns service, da disse skal ha tilgang på hjelp eller service hele døgnet.

5.3. Institusjoner og boliger for eldre og uføre

Ved utgangen av 1987 var det i alt 740 aldershjem, 23 000 trygdeboliger, og vel 1 800 boliger med heldøgns service.

Fra 1970 til begynnelsen av 1980-årene var det en nedgang i tallet på aldershjem, mens tallet deretter ser ut til å ha økt noe igjen. (Figur 5.1.) Vi ser også at tallet har svingt noe i begge retninger fra år til år, men

Figur 5.1

Aldershjem, trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service. 1970 - 1987

Old people's homes, old-age apartments and apartments with full-time service. 1970 - 1987

År	Aldershjem	Trygdeboliger	Kommunale boliger med heldøgns service
Year	Old people's homes	Old-age apartments	Apartments with full-time service
1970.....	776	..	..
1971.....	723	..	..
1972.....	725	..	..
1973.....	726	..	..
1974.....	723	13543*	..
1975.....	709	..	..
1976.....	702	15500*	..
1977.....	691	..	..
1978.....	682	..	..
1979.....	674	..	..
1980.....	655	18400*	..
1981.....	655	..	..
1982.....	678	..	..
1983.....	687	..	..
1984.....	704	20965	..
1985.....	747	21899	..
1986.....	727	22092	1622
1987.....	740	23145	1562

* Kilde: Norsk Gerontologisk Institutt
 * Source: Norwegian Institute of Gerontology
 .. Oppgave mangler
 .. Data not available

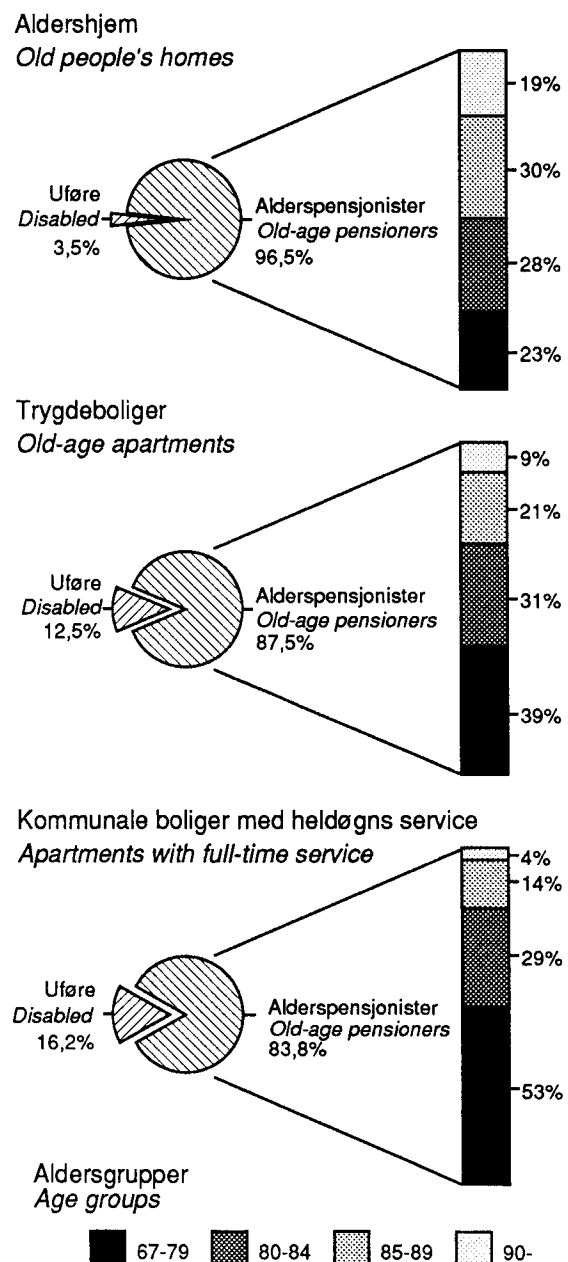
mye av disse variasjonene skyldes nok også at det har vært endringer i hvordan en har definert aldershjem.

SSB innhentet tall for trygdeboliger første gang i 1984, slik at det er vanskelig å sette opp en lengre tidsserie for tallet på slike boliger. Norsk Gerontologisk Institutt har imidlertid beregnet tall for 1974, 1976 og 1980 som også gjengis i tabellen. Ut fra tabellen ser

Figur 5.2

Beboere i aldershjem, trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service, etter alder

Residents in old people's homes, old-age apartments and apartments with full-time service, by age

det ut til at det har vært en jevn økning i tallet på slike boliger, og dette er åpenbart en boligtype som prioriteres innen omsorgen for eldre og uføre.

Kommunale boliger med heldøgns service ble ikke registrert før i 1986, og det har ikke vært mulig å finne tall fra andre kilder for tidligere år. I denne omgang vil det derfor ikke være mulig å si noe generelt om utbyggingen av slike boliger.

5.4. Beboere i institusjonene

Ved utgangen av 1987 var det i alt nærmere 44 000 eldre og uføre som hadde plass i én eller annen form for bolig eller institusjon innen sosialtjenesten. Av disse bodde 17 000 i aldershjem, knapt 1 800 i kommunale boliger med heldøgns service, og godt og vel 25 000 i trygdeboliger. For aldershjem var tallet på plasser noenlunde likt tallet på klienter, mens tallet på trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service var noe lavere enn tallet på beboere. Dette

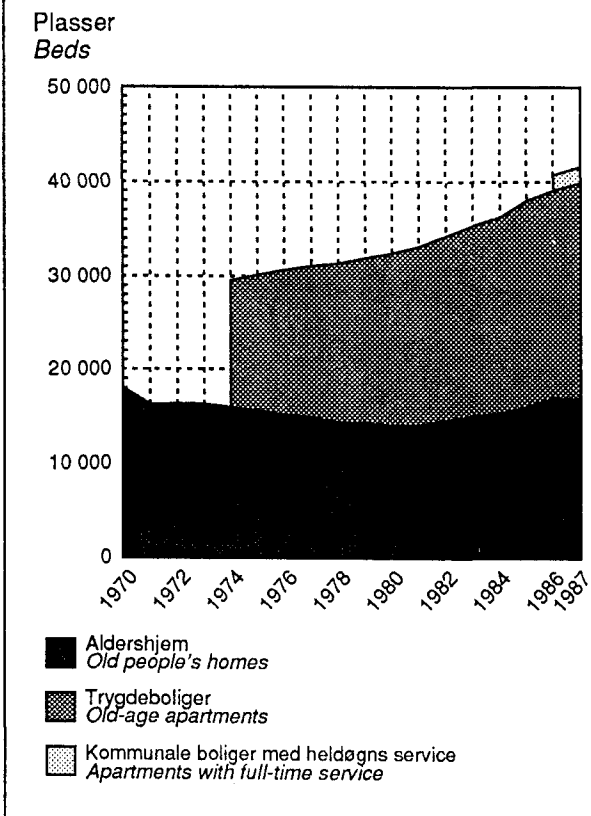
skyldes i hovedsak at det bor relativt mange par i slike boliger.

Ikke alle som bor i disse boligene er alderspensjonister. Også funksjonshemmede har her et tilbud om bolig, og da særlig i trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service. Selv om aldershjem først og fremst er beregnet på alderspensjonister, er situasjonen den i mange kommuner at plassering i slike institusjoner er det eneste tilbud til funksjonshemmede, og denne gruppen utgjør på landsbasis 3-4 prosent av beboerne i disse institusjonene. I trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service, utgjør denne gruppen vel 20 prosent av beboerne. (Figur 5.2.) Hvis en ser på alderssammensetningen, er det en tendens til at beboerne i trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service er noe yngre enn beboerne i aldershjem. Dette kan forklares ved den høyere andelen av funksjonshemmede, som alle vil være under 67 år (beboere 67 år og over regnes som alderspensjonister).

Figur 5.3

Plasser i aldershjem, trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service. 1970 - 1987

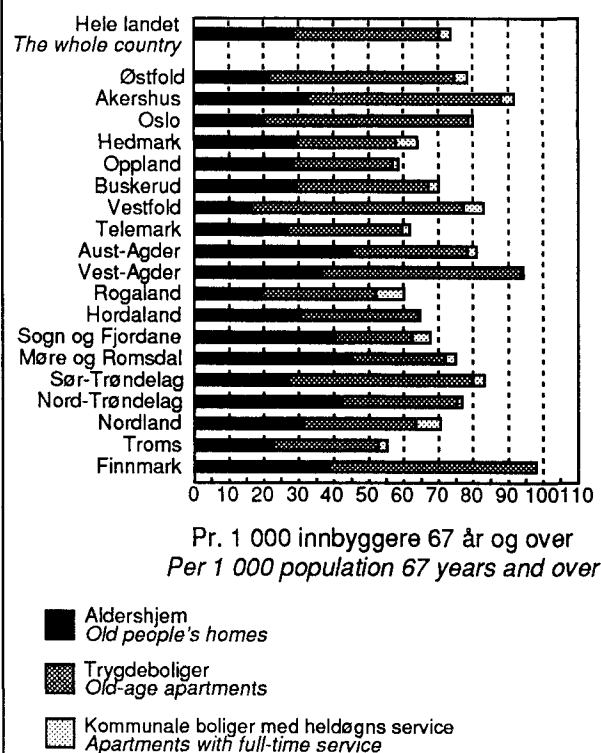
Beds in old people's homes, old-age apartments and apartments with full-time service. 1970 - 1987

Figur 5.4

Beboere pr. 1 000 innbyggere 67 år og over i institusjoner og boliger for eldre og uføre. Fylke

Residents per 1 000 population 67 years and over in institutions and apartments for the aged and disabled. County

5.5. Utvikling over tid

Som før nevnt har ikke SSB egne tall for trygdeboliger før 1984, og for kommunale boliger ikke før 1986. Ved å bruke tall fra Norsk Gerontologisk Institutt kan vi allikevel få et visst inntrykk av hvordan utviklingen har vært for trygdeboliger. Her må det bemerkes at tallene for aldershjem gjelder plasser, mens tallene for trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service gjelder boliger. Tallet på *beboere* i trygdeboliger og kommunale boliger med heldøgns service vil derfor være noe høyere enn tallet på boliger.

I forrige avsnitt så vi at tallet på aldershjem gikk noe ned mellom 1970 og 1980, mens tallet på trygdeboliger økte i samme tidsrom. I figur 5.3 ser vi at det har vært en jevn og vedvarende økning i det totale antall plasser for eldre og uføre. Tallet på trygdeboliger har med andre ord økt såpass sterkt at dette har oppveid nedgangen i tallet på aldershjems plasser på 1970-tallet.

5.6. Geografiske forskjeller

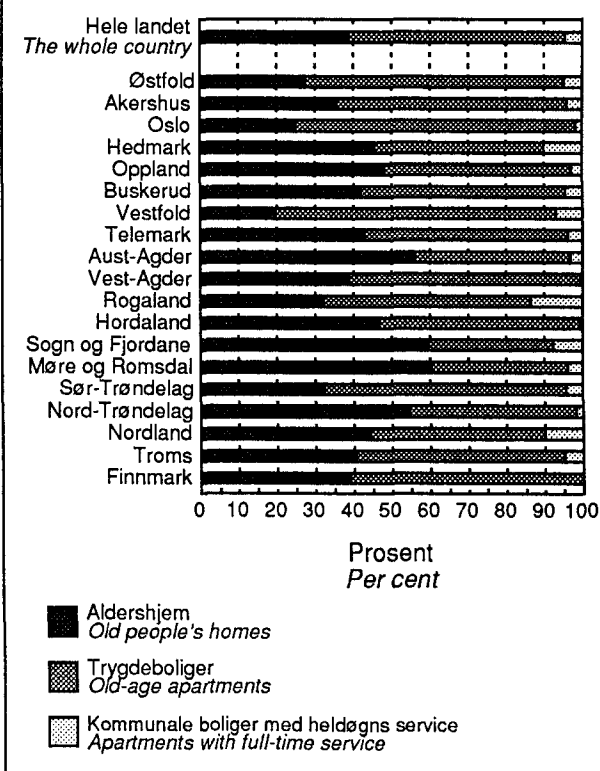
Figur 5.4 viser hvor stor dekningsgrad det er de enkelte fylker, det vil si hvor stor andel av innbyggerne 67 år og over som bor i institusjon eller bolig for eldre og uføre. Det som kanskje er mest iøyenfallende i denne figuren er de store forskjellene mellom fylkene når det gjelder hvor mange av de eldre som har et boligtilbud. Aller best dekning finner vi i Finnmark, der nærmere 1 av 10 innbyggere 67 år og over bor i slike boliger eller institusjoner. Også Vest-Agder og Akershus har et godt utbygd boligtilbud til de eldre og funksjonshemmede. Lavest dekning finner vi i Troms, Oppland og Rogaland, der bare 6 prosent av innbyggerne 67 år og over har et slikt boligtilbud.

Vi så tidligere av totaltallene at flesteparten bor i trygdeboliger. I alt 57 prosent av alle som bor i sosialtjenestens institusjoner og boliger for eldre og uføre bor i trygdeboliger, 38 prosent bor i aldershjem, mens bare 5 prosent bor i kommunale boliger med heldøgns service. Også denne fordelingen varierer

Figur 5.5

Beboere i institusjoner og boliger for eldre og uføre. Fylke

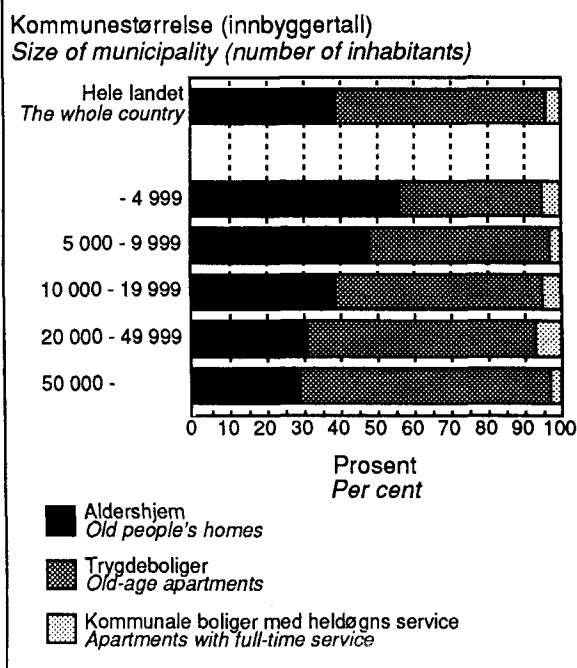
Residents in institutions and apartments for the aged and disabled. County

Figur 5.6

Beboere i institusjoner og boliger for eldre og uføre i ulike kommune-størrelser

Residents in institutions and apartments for the aged and disabled. Size of municipality

sterkt fra fylke til fylke. I figur 5.5 ser vi at både Østfold, Oslo og Vestfold har mindre enn 30 prosent av beboerne i aldershjem, og over 60 prosent i trygdeboliger. På motsatt side finner vi Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane, som har under 35 prosent av beboerne i trygdeboliger, men over 60 prosent av beboerne i aldershjem.

Som nevnt er kommunale boliger med heldøgns service en boform av nyere dato, og ikke i så stor grad utbygd som de øvrige boformene. På landsbasis er det bare 5 prosent av beboerne som bor i slike boliger, og dette tallet varierer lite fra fylke til fylke. Størst andel beboere i slike boliger finner vi i Nordland, Rogaland og Hedmark, med i overkant av 10 prosent.

De geografiske forskjellene viser seg enda tydeligere hvis vi ser på hvordan beboerne fordeler seg på de ulike boligtypene innenfor kommunene gruppert etter innbyggertall. I figur 5.6 ser vi et klart mønster der andelen av alle klienter som bor i trygdeboliger øker jevnt med kommunestørrelsen, mens andelen som bor i aldershjem avtar. Over halvparten av klientene bor i aldershjem i de minste kommunene, mens dette gjelder for under 30 prosent i de største kommunene. Det motsatte mønsteret ser vi når det gjelder trygdeboliger, der vel 70 prosent bor i slike boliger i

de største kommunene, mens dette gjelder under 40 prosent i de minste kommunene. Det synes ikke å være noen slik sammenheng mellom kommunestørrelse og beboere i kommunale boliger med heldøgns service, men dette kan også skyldes at disse i så liten grad er utbygd, at det ikke har dannet seg noe tilsvarende mønster ennå.

Vi så tidligere at dekningsgraden varierte sterkt fra fylke til fylke, og det skulle være rimelig å anta at det også var en sammenheng mellom dekningsgrad og kommunestørrelse. Dette er imidlertid ikke tilfelle, og de fylkesvise variasjonene må derfor kunne tilskrives andre faktorer enn kommunestørrelse.

Det ser med andre ord ut til at de mindre kommunene i større grad bygger institusjoner, mens de større kommunene bygger boliger. En skal være varsom med å trekke raske slutninger av dette. En hypotese kan være at det i mindre kommuner er mer vanlig at de eldre bor hjemme sammen med den øvrige familie, og ikke har behov for annet botilbud før helsemessige årsaker gjør det nødvendig med en institusjonsplassering. De eldre i større kommuner bor derimot oftere alene, og har derfor større behov for boliger med en viss servicetilknypning.

Tabell 5.1. Beboere i aldershjem etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1987 Residents in old people's homes by age and county/size of municipality. 1987

	I alt Total	Uføre	Alderspensjonister				90 år og over years and over	Uoppgitt alder Age un- known
		Disabled	I alt Total	67-79 år	80-84 år	85-89 år		
		18-66 år years						
Hele landet The whole country	9891	258	7646	1738	2120	2259	1529	1987
FYLKE COUNTY								
Østfold	415	11	404	111	101	117	75	-
Akershus	571	25	350	61	92	101	96	196
Oslo	595	24	571	141	204	140	86	-
Hedmark	486	12	338	101	80	87	70	136
Oppland	319	6	313	77	79	91	66	-
Buskerud	323	14	122	44	33	28	17	187
Vestfold	308	8	263	68	68	76	51	37
Telemark	356	11	279	65	72	81	61	66
Aust-Agder	460	9	267	49	64	93	61	184
Vest-Agder	372	15	357	53	94	130	80	-
Rogaland	733	7	643	166	180	168	129	83
Hordaland	1206	21	394	84	104	116	90	791
Sogn og Fjordane	262	7	255	56	73	78	48	-
Møre og Romsdal	1354	25	1149	225	319	361	244	180
Sør-Trøndelag	652	22	630	127	178	184	141	-
Nord-Trøndelag	535	14	521	102	156	163	100	-
Nordland	451	9	349	79	89	116	65	93
Troms	310	10	266	66	73	89	38	34
Finmark	183	8	175	63	61	40	11	-
KOMMUNESTØRRELSE								
Innbyggere								
SIZE OF MUNICIPALITY								
Population								
- 4 999	1783	43	1545	359	425	454	307	195
5 000 - 9 999	2150	56	1835	388	534	544	369	259
10 000 - 19 999	2260	84	1870	424	469	584	393	306
20 000 - 49 999	1484	36	1207	281	315	367	244	241
50 000 -	2214	39	1189	286	377	310	216	986

Tabell 5.2. Beboere i aldershjemsavdelinger i kombinerte institusjoner, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1987 Residents in old-age departments in combined institutions, by age and county/size of municipality. 1987

	I alt Total	Uføre	Alderspensionister				90 år og over years and over	Uoppgitt alder Age un- known
		Disabled	Old-age pensioners					
		18-66 år years	I alt Total	67-79 år	80-84 år	85-89 år		
Hele landet The whole country	7038	216	5610	1297	1530	1738	1045	1212
FYLKE COUNTY								
Østfold	335	11	307	65	87	106	49	17
Akershus	720	15	201	64	61	37	39	504
Oslo	1007	18	989	160	280	332	217	-
Hedmark	359	11	289	83	72	96	38	59
Oppland	498	21	386	111	111	109	55	91
Buskerud	630	22	543	136	151	170	86	65
Vestfold	145	3	102	14	30	44	14	40
Telemark	329	4	193	42	57	56	38	132
Aust-Agder	170	9	161	39	36	60	26	-
Vest-Agder	313	19	282	73	71	89	49	12
Rogaland	159	4	140	27	37	48	28	15
Hordaland	427	19	296	88	75	79	54	112
Sogn og Fjordane	427	16	394	99	98	121	76	17
Møre og Romsdal	207	4	155	34	38	49	34	48
Sør-Trøndelag	281	9	234	61	62	69	42	38
Nord-Trøndelag	238	10	228	42	67	74	45	-
Nordland	608	16	536	110	143	152	131	56
Troms	78	1	77	17	22	24	14	-
Finnmark	107	4	97	32	32	23	10	6
KOMMUNESTØRRELSE								
Innbyggere								
SIZE OF MUNICIPALITY								
Population								
- 4 999	2502	103	2161	534	608	638	381	238
5 000 - 9 999	1255	36	1035	251	263	344	177	184
10 000 - 19 999	934	39	838	214	221	243	160	57
20 000 - 49 999	597	17	397	88	112	116	81	183
50 000 -	1750	21	1179	210	326	397	246	550

Tabell 5.3. Beboere i alders- og trygdeboliger, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1987 Residents in old-age apartments, by age and county/size of municipality. 1987

	I alt Total	Uføre	Alderspensjonister				90 år og over years and over	Uoppgitt alder Age un- known
		Disabled	Old-age pensioners					
		18-66 år years	I alt Total	67-79 år	80-84 år	85-89 år		
Hele landet The whole country	24823	2148	11118	5850	3264	1605	399	11557
FYLKE COUNTY								
Østfold	1867	199	1243	643	392	176	32	425
Akershus	2172	290	1480	738	509	190	43	402
Oslo	4700	-	-	-	-	-	-	4700
Hedmark	868	69	379	204	107	55	13	420
Oppland	825	57	394	241	90	56	7	374
Buskerud	1221	69	346	207	91	36	12	806
Vestfold	1683	254	1268	703	368	167	30	161
Telemark	851	86	425	226	114	66	19	340
Aust-Agder	459	57	271	132	75	43	21	131
Vest-Agder	1071	27	167	90	61	16	-	877
Rogaland	1439	200	892	485	256	130	21	347
Hordaland	1858	106	440	257	110	56	17	1312
Sogn og Fjordane	379	66	305	159	71	60	15	8
Møre og Romsdal	923	80	469	238	148	66	17	374
Sør-Trøndelag	1820	287	1508	742	431	258	77	25
Nord-Trøndelag	613	98	515	244	168	86	17	-
Nordland	1102	72	523	246	160	89	28	507
Troms	522	37	188	92	48	34	14	297
Finnmark	450	94	305	203	65	21	16	51
KOMMUNESTØRRELSE								
Innbyggere								
SIZE OF MUNICIPALITY								
Population								
- 4 999	3084	427	2316	1158	652	388	118	341
5 000 - 9 999	3600	544	2482	1383	695	323	81	574
10 000 - 19 999	4585	537	2753	1492	844	336	81	1295
20 000 - 49 999	4113	351	1692	929	441	269	53	2070
50 000 -	9441	289	1875	888	632	289	66	7277

Tabell 5.4. Beboere i kommunale boliger med heldøgns service, etter alder og fylke/kommunestørrelse. 1987
Residents in municipal apartments with full-time service, by age and county/size of municipality. 1987

	I alt Total	Uføre	Alderspensjonister				Uoppgitt alder	Age un- known
		Disabled	Old-age pensioners					
		18-66 år years	I alt Total	67-79 år	80-84 år	85-89 år	90 år og over years and over	
Hele landet The whole country	1768	165	1158	451	356	249	102	445
FYLKE COUNTY								
Østfold	131	11	119	55	32	18	14	1
Akershus	146	4	89	39	29	16	5	53
Oslo	106	-	-	-	-	-	-	106
Hedmark	196	10	146	45	45	45	11	40
Oppland	49	14	35	13	14	7	1	-
Buskerud	99	3	30	13	11	6	-	66
Vestfold	161	34	127	51	36	28	12	-
Telemark	59	1	26	7	7	7	5	32
Aust-Agder	36	5	31	8	9	8	6	-
Vest-Agder	8	-	-	-	-	-	-	8
Rogaland	132	5	103	39	29	26	9	24
Hordaland	20	6	14	8	1	5	-	-
Sogn og Fjordane	89	22	67	26	24	12	5	-
Møre og Romsdal	99	12	87	39	26	14	8	-
Sør-Trøndelag	120	7	113	30	40	32	11	-
Nord-Trøndelag	27	1	26	6	10	3	7	-
Nordland	244	24	105	52	32	14	7	115
Troms	46	6	40	20	11	8	1	-
Finmark	-	-	-	-	-	-	-	-
KOMMUNESTØRRELSE								
Innbyggere								
SIZE OF MUNICIPALITY								
Population								
- 4 999	417	42	341	98	127	79	37	34
5 000 - 9 999	231	36	195	67	58	46	24	-
10 000 - 19 999	353	41	206	109	55	32	10	106
20 000 - 49 999	492	41	313	138	87	66	22	138
50 000 -	275	5	103	39	29	26	9	167

Tabell 5.5. Plasser i institusjoner og boliger for eldre og uføre. Fylke. 1970 - 1987 Beds in institutions and housings for the aged and disabled. County. 1970 - 1987

Fylke County	I alt Total	Aldershjem Old people's homes	Aldershjems- avdelinger i kombinerte institusjoner Old-age de- partments in combined institutions	Kommunale boliger med heldøgns service Municipal apartments with full- time service	Alders- og trygdeboliger Old-age apartments
1970	18085	11683	6402	..	..
1971	16242	10323	5919	..	..
1972	16310	10278	6032	..	..
1973	16304	10155	6149	..	..
1974	29482	9945	5994	..	13543 ¹
1975	15617	9681	5936	..	..
1976	30719	9252	5967	..	15500 ¹
1977	14903	8951	5952	..	..
1978	14426	8643	5783	..	..
1979	14249	8364	5885	..	..
1980	32442	8151	5891	..	18400 ¹
1981	14024	8050	5974	..	..
1982	14575	8731	5844	..	..
1983	15032	9114	5918	..	..
1984	36267	9356	5946	..	20965
1985	37974	9933	6142	..	21899
1986	40741	10146	6881	1622	22092
1987	41817	9999	7111	1562	23145
1987					
Østfold	2690	483	346	129	1732
Akershus	3440	576	714	142	2008
Oslo	5911	595	1007	106	4203
Hedmark	1813	487	360	151	815
Oppland	1656	317	508	51	780
Buskerud	2224	334	623	99	1168
Vestfold	2187	308	148	147	1584
Telemark	1559	349	330	47	833
Aust-Agder	1021	471	176	36	338
Vest-Agder	1625	377	313	8	927
Rogaland	2423	738	158	132	1395
Hordaland	3477	1212	436	21	1808
Sogn og Fjordane	1110	236	426	87	361
Møre og Romsdal	2593	1396	219	92	886
Sør-Trøndelag	2824	641	303	114	1766
Nord-Trøndelag	1393	543	251	24	575
Nordland	2257	458	603	135	1061
Troms	920	287	78	41	514
Finmark	694	191	112	-	391

¹ Kilde : Norsk Gerontologisk Institutt.

¹ Source: Norwegian Institute of Gerontology.

6. Spesielle tiltak for barn og ungdom

6.1. Innledning

Barn og ungdom er først og fremst foreldrenes ansvar, både tradisjonelt og ifølge lov om barn og foreldre. Foreldrene har plikt til å gi barna forsvarlig oppdrags- og forsørgelse, og de skal sørge for at barna får utdanning etter evner og anlegg. Men foreldrene er ikke alene om disse oppgavene. Barnehager, skoler og helse- og sosialtjenesten har også ansvar for at barn får gode oppvekstkår. Statlige overføringer som barnetrygd og overgangsstønad til enslige forsørgere bidrar til at barn blir økonomisk forsørget. I tillegg finnes det de fleste steder en rekke fritidstilbud for barn og ungdom, som f.eks. idrettslag, kor og musikkorps og speidervirksomhet.

Selv om disse ordningene er til god hjelp for foreldre og barn, er de bygget på forutsetningen om at barn har foreldre som tar omsorg for dem, og sørger for at de får dekket både materielle og følelsesmessige behov. Samfunnets ansvar for det enkelte barn tar til når foreldrene faller fra eller ikke er i stand til å ta seg av barna på en forsvarlig måte. Hvis foreldrene eller den som har foreldreansvaret makter sin oppgave så dårlig at barnets helse eller utvikling kommer i fare, har *barnevernsnemnda* plikt til å gripe inn. Det samme er tilfelle når barna selv gjennom kriminalitet eller annen atferd viser så dårlig tilpasning til miljøet og samfunnet at det er nødvendig med særskilte tiltak. Barnevernsnemnda kan også gripe inn når barnet er sykt eller funksjonshemmet og foreldrene ikke sørger for at barnet får den behandling og pleie som det har behov for, og som det etter forholdene er mulig å gi.

6.2. Tjenester og tilbud

I første omgang foretar barnevernsnemnda (i praksis sosialkontoret) undersøkelser og innkaller foreldre og barn til samtale. Ved samtale med barn og foreldre skal nemnda (sosialkontoret) søke å kartlegge årsakene til at inngrep har vært nødvendig. Den skal undersøke hva som skal til for å rette på forholdene og eventuelt sette i verk ulike *forebyggende* tiltak, f.eks. økonomisk stønad, plass i barnehage eller støttekontakt. Hvis dette ikke fører fram, kan barnevernsnemnda vedta å *overta omsorgen for barnet* og plassere det i fosterhjem eller barnehjem.

Barnevernsnemnda er et folkevalgt organ. I de siste ti årene er de fleste av arbeidsoppgavene nemnda har ansvar for blitt overført til sosialadministrasjonen (sosialkontoret), men det er fortsatt nemnda som må fatte vedtak om å overta omsorgen for et barn mot foreldrenes samtykke og om å frata foreldrene foreldremyndigheten. Sosialkontoret sørger for at de nødvendige tiltakene blir gjennomført.

Barneverntiltak og annen hjelp til barn fra sosialtjenesten - avgrensingsproblemer

Barnevernet har både en kontrollside og en hjelpeside. Hjelp fra barnevernet blir av mange oppfattet som et tegn på at man er udugelig som foreldre, som en moralsk fordømmelse og et personlig nederlag - en straff i seg selv. Likevel er det hvert år mange foreldre som henvender seg til barnevernet og får iverksatt tiltak for barna sine. Av de nye barnevernstilfellene i 1985 ble 40 prosent rapportert av foreldrene.

Omleggingen av statistikkopplegget fra og med 1986 har medført at vi ikke på samme måte som tidligere kan skille mellom forebyggende tiltak og andre tiltak.

Det vi kan skille ut som helt klare omsorgstiltak, er plassering i fosterhjem og barneverninstitusjon. Alle andre tiltak vil her for enkelhets skyld bli omtalt som forebyggende tiltak, men denne gruppen kan omfatte noen som er under omsorg. Begrepene "forebyggende tiltak" og "omsorgstiltak" er derfor ikke helt sammenliknbare med tilsvarende begrep i statistikkene før 1986.

Fordi lovgrunnlaget er noe uklart, praksis med hensyn til lovhjemling varierende og skjemaet kanskje uheldig utformet i forhold til barnevernssaker, blir det vanskelig å gi en fullstendig statistikk over hvor mange barn og unge som mottar f.eks. støttekontakt: Noen sosialkontor registrerer tiltaket som barneverntiltak etter paragraf 16.d i barnevernloven, andre som sosialhjelp som kan ytes etter paragraf 3.2 i lov om sosial omsorg, mens atter andre skaffer hjelp tilsynelatende uten å tenke på det juridiske og økonomiske grunnlaget for tiltaket. Så lenge det bare er tiltak som er iverksatt med hjemmel i lov om barnevern eller paragraf 3 i lov om sosial omsorg som det er obligatorisk å registrere for statistikkformål, blir en fullstendig statistikk umulig.

6.3. Barn med hjelp fra sosialtjenesten

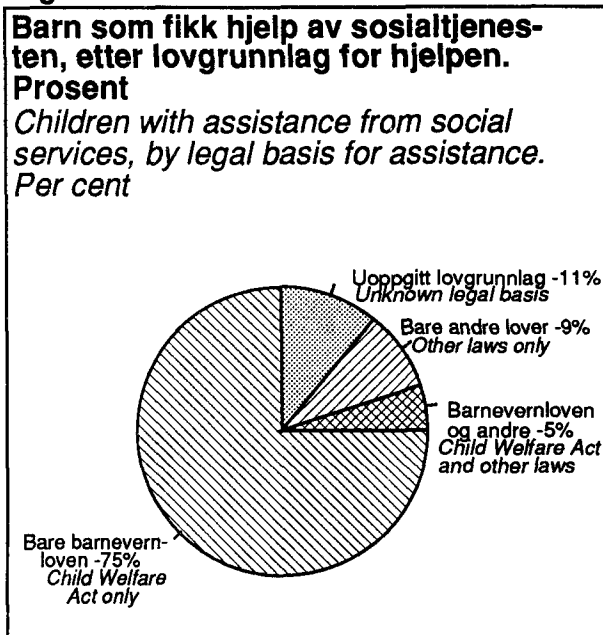
Her vil vi ta utgangspunkt i *alle* barn og unge under 18 år som er registrert som mottakere av hjelp fra sosialtjenesten, uansett lovgrunnlag. I tillegg har vi tatt med ungdom i alderen 18-22 år som har fått hjelp etter lov om barnevern, fordi hjelp til barn etter barnevernloven kan gis inntil fylte 23 år for etterverntiltak. Selv om dette gir et ufullstendig bilde, får vi likevel en bedre oversikt over bredden i tilbudet enn vi ville fått ved å begrense oss til barn med hjelp etter barnevernloven. Det er imidlertid vanskelig å vite hvor godt dette bildet dekker det som faktisk ytes fra sosialtjenesten overfor barn og ungdom, i og med at registreringen av tiltak som hjemles i paragraf 2 i lov om sosial omsorg, eller som ikke hjemles i noen lov, er frivillig.

Lovgrunnlag for hjelpen

I alt vel 17 500 barn og unge ble registrert som mottakere av hjelp fra sosialtjenesten i løpet av 1987. Av disse var vel 14 000 registrert som barnevernklienter, mens 2 000 fikk hjelp uten at lovgrunnlag er registrert. I alt 1 500 fikk hjelp bare med grunnlag i sosialomsorgs- eller edruskapsloven. Hvert barn kan ha fått tiltak etter mer enn en lov. Om lag 850 av de 14 000 barnevernklientene hadde også mottatt tiltak etter sosialomsorgs- eller edruskapsloven.

Av de 17 500 barna som fikk hjelp av sosialtjenesten var det 120 som fikk hjelp med hjemmel i edruskapslovgivningen. Nesten alle disse barna, 95 prosent, var 14 år eller eldre. Også blant de barna som fikk hjelp med hjemmel i lov om sosial omsorg, alene eller sammen med barnevernloven, var en forholdsvis stor andel i alderen 14-17 år. Barn med uoppgitt lovgrunnlag

Figur 6.1

og barn som fikk hjelp med grunnlag i andre lover enn barnevernloven, var alle under 18 år, slik vi har definert barn med hjelp. Likevel var 60 prosent av barn som fikk hjelp etter andre lover 14 år eller eldre, mens dette gjaldt knapt 40 prosent av de "rene" barnevernklientene, det vil si de som bare har fått hjelp etter lov om barnevern. Når vi ser bort fra barnevernklienter 18 år og over, var aldersfordelingen for barn som fikk hjelp uten at lovgrunnlag ble oppgitt nokså lik aldersfordelingen for de "rene" barnevernklientene. Dette kan tyde på at de to gruppene er like, men at ulik praksis ved sosialkontorene fører til at noen blir registrert som barnevernklienter, andre ikke.

Økonomisk stønad og støttekontakt var de mest brukte tiltakene - nær 5 500 barn og unge fikk økonomisk stønad, mens 4 800 fikk støttekontakt. Over 4 300 var i fosterhjem og om lag 1 200 i barneverninstitusjon i løpet av året. Avlastningstiltak (f.eks. weekend-fosterhjem), tilsynsfører, og plass i barnehage var tiltak som ble satt i verk for henholdsvis 3 600, 3 000 og 2 500 barn. Videre var det knapt 500 barn som fikk poliklinisk behandling og noe over 100 som var innom et psykiatrisk sykehus i regi av sosialtjenesten. Hvert barn kan ha hatt mer enn en type tiltak i løpet av året. (Tabell 6.2.)

Aldersgruppene 14 år og over fikk i større grad enn de yngre økonomisk stønad, mens avlastningstiltak ble brukt oftere for barn under 14 år enn for de eldre. Plass i barnehage ble mest brukt som tiltak overfor barn i alderen 3-6 år. De eldste barna fikk oftere enn de yngre mer enn en type hjelp, men ellers var det forholdsvis små forskjeller mellom aldersgruppene med hensyn til hvilke tiltak som ble iverksatt.

6.3.1. Barnevernklientene

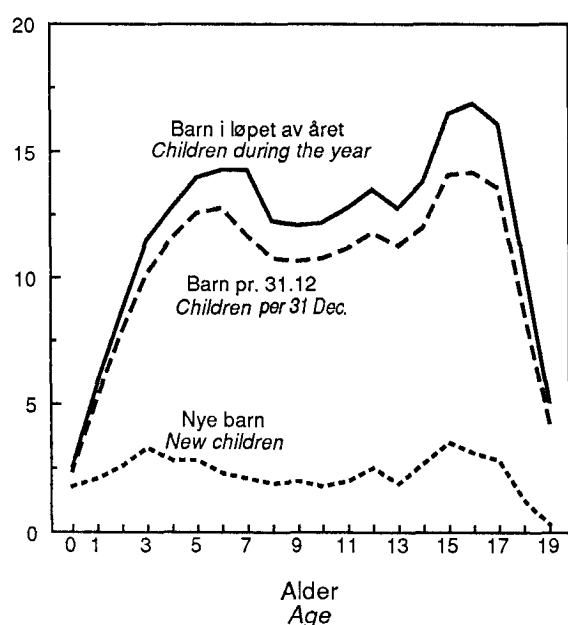
I alt var det som nevnt 14 000 barn og unge som fikk barneverntiltak (tiltak med hjemmel i barnevernloven) en eller annen gang i løpet av 1987. Noen av dem fikk hjelp hele tiden, andre (2 600) kom til i løpet av året, og noen opphørte alle tiltak for, det vil si de sluttet å være barnevernklienter. For å gi et tilnærmet dekkende bilde av strømmen av barn gjennom barnevernets hjelpetiltak, vil vi her presentere opplysninger både om totalmassen av barnevernklienter i løpet av året, om de nye barna som kom til som klienter og om status ved utgangen av året, det vil si de 12 200 barna som var under barneverntiltak den 31. desember 1987.

Figur 6.2

Barnevernklienter pr. 1 000 barn i ulike aldersgrupper

Children under protection per 1 000 children in different age groups

Barnevernklienter pr. 1 000 barn
Children under protection per 1 000 children

Regnet pr. 1 000 barn under 20 år var 12 barn under tiltak i løpet av året, 2 barn kom til som nye klienter i barnevernet og 11 barn var under barneverntiltak ved utgangen av året. Figur 2 viser hvor store andeler av barn i ulike aldersgrupper som var innom barnevernet i 1987. 3-åringene og 15-åringene ble oftere enn barn i andre aldersgrupper tatt inn som nye barnevernklienter. Kurvene for barn i alt under barnevern og barn under barneverntiltak ved utgangen av året topper seg for 5-7-åringene og 15-17-åringene. Det er barn i disse aldersgruppene som oftest er under barneverntiltak.

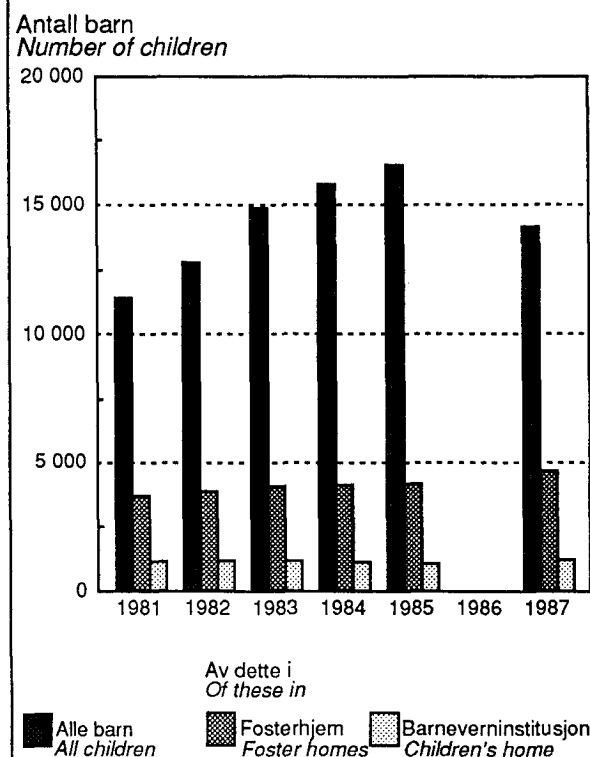
Barn under barneverntiltak i løpet av året

Færre barn var under barneverntiltak i løpet av 1987 enn i 1985 og tidligere år, da vel 15 000 barn fikk iverksatt tiltak etter lov om barnevern. Det er vanskelig å si om dette skyldes en reell endring eller er en følge av statistikkomleggingen i 1986. Det var ingen nedgang i barn som hadde vært i fosterhjem eller barneverninstitusjon i løpet av året. Nedgangen i klienttallet skyldes derfor at det har vært nedgang i

Figur 6.3

Barnevernklienter i løpet av året. Barn i alt, i fosterhjem og i barneverninstitusjon. 1981 - 1987

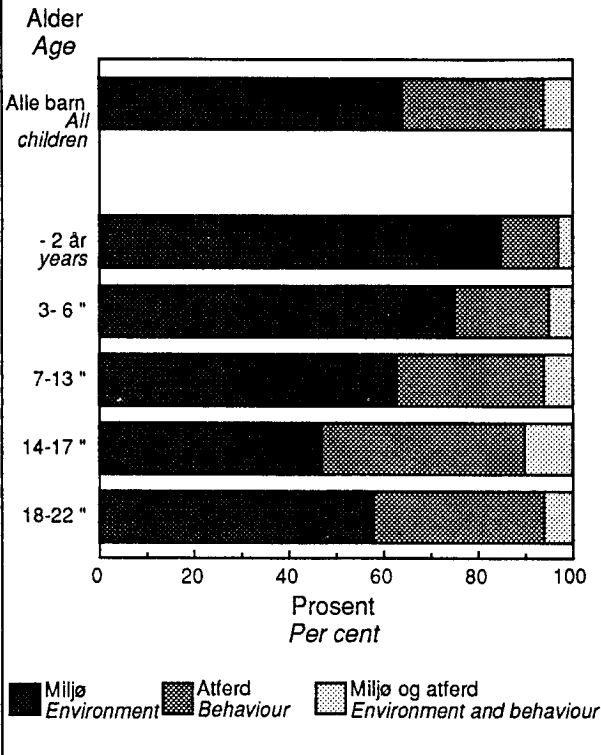
Children under protection during the year. Children, total, in foster homes and children's homes. 1981 - 1987

Figur 6.4

Nye barnevernklienter i ulike aldersgrupper, etter årsak til inngrep fra barnevernet. Prosent

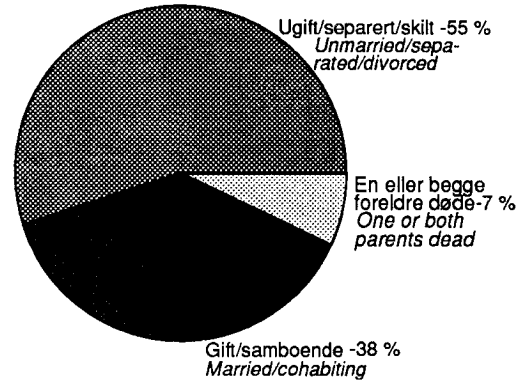
New cases of children placed under protection in different age groups, by reason for intervention. Per cent

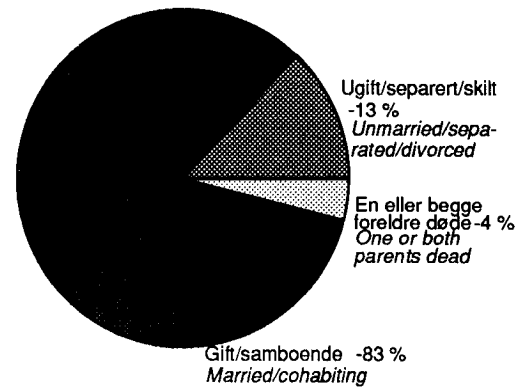
Figur 6.6

Barn 0-17 år 1986 og nye barnevernklienter 1987, etter familiesituasjon. Prosent

Children 0-17 years 1986 and new cases of children placed under protection in 1987, by family situation. Per cent

Nye barnevernklienter 1987
New children placed under protection 1987

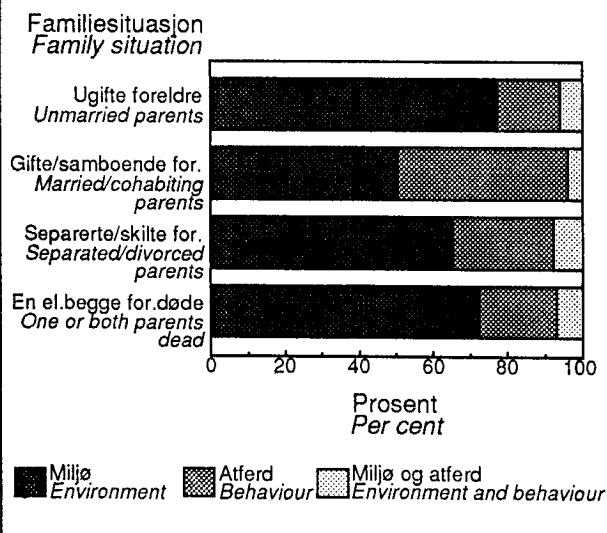

Alle barn 0-17 år 1986
All children 0-17 years 1986

Figur 6.5

Nye barnevernklienter med ulik familiesituasjon, etter årsak til inngrep fra barnevernet. Prosent

New cases of children placed under protection with different family situation, by reason for intervention. Per cent

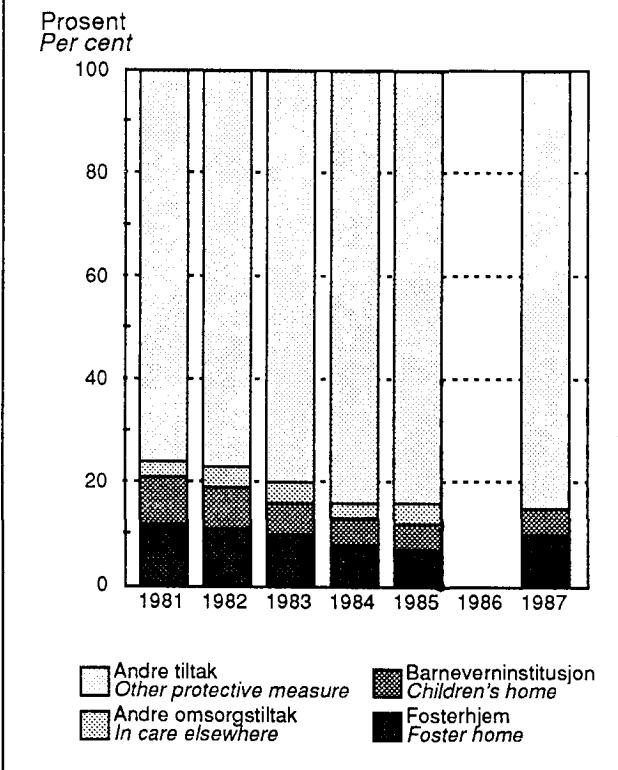

Figur 6.7

Nye barnevernklienter etter første vernetiltak. 1981 - 1987. Prosent

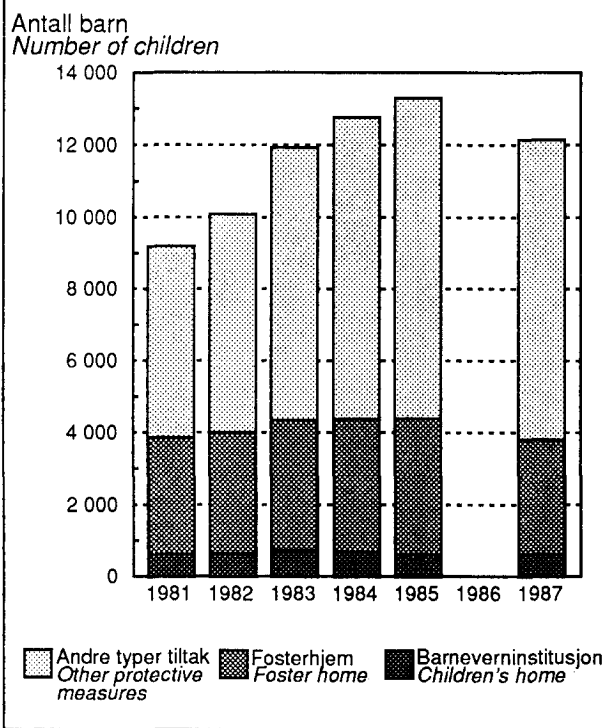
New cases of children placed under protection, by type of initial protective measure. 1981 - 1987. Per cent

Figur 6.8

Barnevernklienter pr. 31.12. Barn i alt under tiltak, i fosterhjem og i barneverninstitusjon. 1981 - 1987

Children under protection per 31 Dec. Children, total, in foster home and in children's home. 1981 - 1987

forebyggende tiltak. Dette kan tyde på at statistikkomleggingen har ført til at noe av det som tidligere ble registrert som forebyggende tiltak etter lov om barnevern ikke lenger blir registrert, eller blir registrert som tiltak etter andre lover.

Nye barn under barneverntiltak

I 1987 satte sosialtjenesten som nevnt i verk barneverntiltak for 2 600 barn som ikke fikk hjelp i 1986, og som i denne framstillingen blir sett på som nye i barnevernet. I forhold til tidligere år er dette en nedgang. En del av nedgangen er nok en følge av statistikkomleggingen, blant annet mangler det opplysninger om klientforhold året før for vel 1 100 barn. Noen av disse er nye klienter, men neppe flere enn 600-700. Det "riktige" tallet på nye klienter i barnevernet ligger trolig på 3 300-3 400, men også dette er en sterk nedgang i forhold til 1985, da det ble registrert 5 500 nye barnevernklienter.

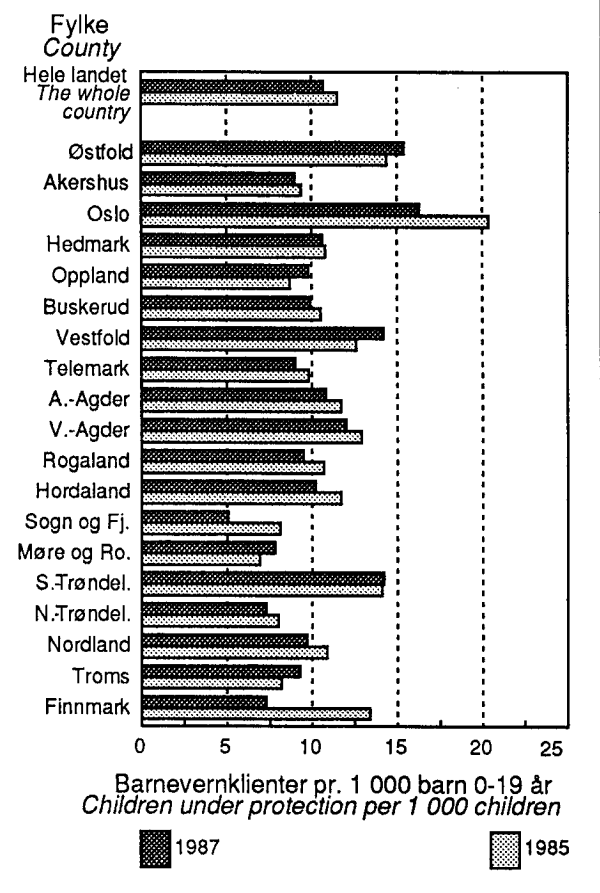
Det var nedgang både i antall nye barn med forebyggende tiltak og med omsorgstiltak. Det var også nedgang i tallet på nye barn under barnevern i samtlige fylker.

Det knytter seg spesiell interesse til de nye barna, blant annet fordi opplysninger om dem kan vise hvilke situasjoner barna er i når barnevernet griper inn. Figur 6.4 viser at det i de fleste tilfelle er forhold i barnas miljø som er årsak til at barnevernsnemnda griper inn. Dette gjelder særlig for de yngste barna. At problemet ligger i miljøet vil si at foreldrenes omsorg svikter eller at barna ikke blir forsvarlig forsørget (barnevernlovens §16 a og c). Jo eldre barna er, desto større andel av dem er satt under barneverntiltak fordi de har avvikende og uønsket atferd eller en funksjonshemming (barnevernlovens §16 b og d). Blant 14 til 17-åringene ble over halvparten tatt under vernetiltak på grunn av egen atferd alene eller i kombinasjon med forhold i miljøet.

Figur 6.9

Barnevernklienter 31.12.pr. 1 000 barn under 20 år. 1985 og 1987. Fylke

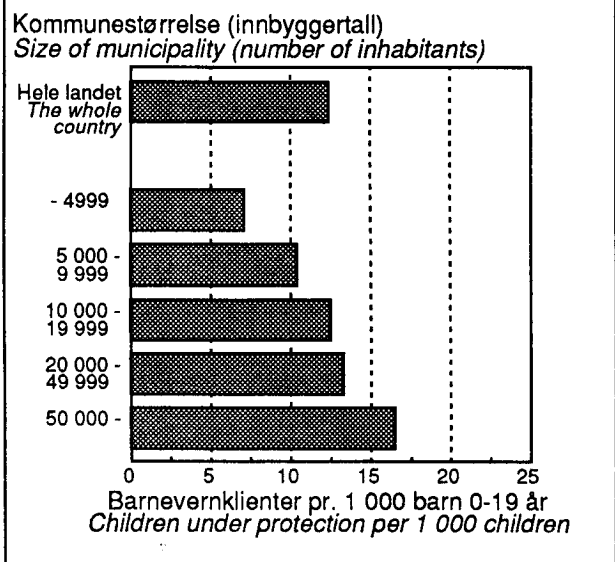
Children under protection 31 Dec. per 1 000 children under 20 years. 1985 and 1987. County

Figur 6.10

Barnevernklienter i løpet av året pr. 1 000 barn under 20 år i ulike kommune-størrelser. 1987

Children under protection during the year per 1 000 children under 20 years in municipalities of various sizes. 1987

Det er sammenheng mellom barnas familiesituasjon og hva som blir årsak til inngrep fra barnevernet: Blant barn som bor sammen med begge sine foreldre er det like ofte barnas atferd som deres miljø som er utgangspunkt for inngrepet, mens det blant de barna som bare bor sammen med en av sine biologiske foreldre langt oftere er miljø enn atferd som er årsak til nemndinngrep.

De nye barnevernklientene skiller seg sterkt fra barn flest med hensyn til familiesituasjon. Tabeller utarbeidet ved Norsk institutt for by- og regionforskning på grunnlag av materiale fra SSBs personregister, viser at 83 prosent av alle barn under 18 år bodde sammen med begge sine biologiske foreldre i 1986. Av de nye barnevernklientene i 1987 var det bare 38 pro-

sent som var i den situasjonen. I alt 7 prosent av barnevernklientene og vel 4 prosent av samtlige barn hadde mistet en eller begge foreldre ved dødsfall. Den viktigste grunnen til at så få av barnevernklientene bor sammen med begge foreldrene, er at foreldrene enten er skilt eller aldri har vært gift med hverandre.

Det er også viktig med oversikt over hvilke tiltak som først blir satt inn: Blir forebyggende tiltak forsøkt først, eller blir barna plassert utenfor hjemmet med en gang? Det har lenge vært en tendens til at en i økende utstrekning først forsøker med forebyggende tiltak, slik man også skal i henhold til barnevernloven, hvis det ikke anses som nytteløst med forebyggende tiltak. I 1987 ser det ut til at denne utviklingen har stoppet opp, men på grunn av statistikkomleggingen er det ikke mulig å si dette med sikkerhet.

I alt ble 14 prosent av de nye barnevernklientene plassert direkte i fosterhjem eller barneverninstitusjon. Andelen er høyest for aldersgruppen under 3 år (22 prosent), men den er også forholdsvis høy for aldersgruppen 14-17 år (17 prosent). For 82 prosent av de nye barna ble det først satt i verk forebyggende tiltak. De vanligste var støttekontakt, tilsynsfører, avlastning og økonomisk stønad. For barn under 7 år var også plass i barnehage ganske utbredt som første forebyggende tiltak. I aldersgruppen 3-6 år var dette det mest brukte første tiltaket - brukt for 36 prosent av barna. Økonomisk stønad ble mest brukt som første forebyggende tiltak for nye barnevernklienter som var 14 år eller eldre. I aldersgruppen 18-22 år var dette første tiltak for over halvparten av de nye klientene. (Tabell 6.8.) Alder er her regnet i fylte år ved utgangen av året. Barn som fylte 18 år i løpet av året kan derfor ha blitt tatt inn som nye klienter i barnevernet.

Hvem tar initiativ til kontakt med barnevernet - er det familien, sosialtjenesten eller andre? I 40 prosent av tilfellene var det barnet selv eller barnets familie som tok opp saken. Denne andelen er størst for de eldste barna og for aldersgruppen 3-6 år, og noe mindre for aldersgruppene 0-2 og 7-13 år. Sosialkontoret og helsemyndighetene står for en større andel av initiativene til inngrep overfor barn under skolealder, mens skolen og den pedagogisk-psykologiske rådgivningstjenesten står for en forholdsvis stor del av initiativene til inngrep for aldersgruppene 7-17 år. (Tabell 6.9.)

Barn under barneverntiltak 31. desember 1987

Ved utgangen av 1987 var knapt 12 200 barn under barneverntiltak. I forhold til 1985 og tidligere år er dette en nedgang, slik at tallet på barn under barne-

verntiltak ved utgangen av 1987 var omtrent på samme nivå som ved utgangen av 1983. Igjen er det vanskelig å si om dette er en reell endring eller en følge av statistikkomleggingen. Tallet på barn som var plassert i barneverninstitusjon var faktisk litt høyere ved utgangen av 1987 enn to år tidligere. (Tabell 6.10.) Nedgangen i totaltallet skyldes derfor at færre barn var plassert i fosterhjem og at færre barn var under andre typer tiltak ved slutten av 1987 enn ved slutten av 1985.

Nedgangen gjelder alle aldersgrupper av barn, bortsett fra de eldste, 18-22 år, der det var en liten økning fra 1985 til 1987. (Tabell 6.11.)

6.4. Geografiske forskjeller

For landet under ett var 11 av 1 000 barn under 20 år under barneverntiltak pr. 31. desember 1987. Andelen var høyest i Østfold, Oslo, Vestfold og Sør-Trøndelag (14-16 pr. 1 000), og lavest i Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag og Finnmark (4-8 pr. 1 000). I 1985 var 12 av 1 000 barn under barneverntiltak pr. 31. desember. Klientandelene i de ulike fylkene var stort sett omtrent de samme i 1985 og 1987, bortsett fra Oslo, Sogn og Fjordane og Finnmark, hvor det var en markert nedgang.

Dersom vi ser på totalt antall barn som har vært innom barnevernet i løpet av året, blir klientandelen noe høyere, vel 12 pr. 1 000 barn. Klientandelen varierer klart med kommunestørrelse. I kommuner med mindre enn 5 000 innbyggere var det 7 barn av 1 000 som var innom barnevernet i løpet av 1987, mens det tilsvarende tallet i kommuner med 50 000 innbyggere eller mer var nesten 17.

Tabell 6.1. Barn som fikk hjelp av sosialtjenesten, etter kombinasjoner av lovgrunnlag og alder. 1987
Children with assistance from social services, by legal basis for assistance and age. 1987

Alder Age	I alt Total	Lovgrunnlag Legal basis				Uopp- gitt Unknown
		Bare barne- vernloven Child Welfare Act only	Barnevern- loven og andre lover Child Welfare Act and other laws	Bare andre lover Other laws only		
I alt Total	17548	13189	855	1499	2005	
- 2	1091	873	19	60	139	
3- 6	3377	2639	53	164	521	
7-13	5972	4771	103	368	730	
14-17	5613	3767	328	906	612	
18-22	1453	1106	343	1	3	
Uopp- gitt Unknown	42	33	9	-	-	

Tabell 6.2. Barn som fikk hjelp av sosialtjenesten, etter alder og tiltak. 1987
Children with assistance from social services, by age and type of assistance. 1987

Tiltak Type of assistance	I alt Total	Alder Age					Uopp- gitt Unknown
		-2	3-6	7-13	14-17	18-22	
Alle All	17548	1091	3377	5972	5613	1453	42
Økonomisk stønad Economic assistance	5457	254	904	1289	2264	734	12
Barnehage Kindergarten	2496	259	1771	427	9	25	5
Støttekontakt Person selected to support child	4821	163	564	2229	1584	272	9
Tilsynsfører Supervision	2981	281	555	1037	784	319	5
Avlastning Relief (week-end foster homes etc.)	3623	331	906	1671	641	67	7
Hjelpeordninger for hjemmene Home-help services	712	99	185	271	138	18	1
Hjelp til bolig/-utbedring Assistance in housing/home improvement	308	31	29	37	115	96	-
Hjelp til arbeid Assistance in employment	213	3	-	-	143	66	1
Hjelp til arbeidstrening Assistance in work training	360	1	-	5	255	98	1
Poliklinisk behandling Policlinical treatment	467	13	57	183	167	46	1
Bo-/arbeidskollektiv Living/working collective	139	1	1	2	71	64	-
Fosterhjem Foster home	4322	232	628	1590	1368	492	12
Barneverninstitusjon Children's home	1194	90	102	264	576	155	7
Rusmiddel-institusjon Institution for alcoholics and drug addicts	74	3	6	6	25	33	1
Krisesenter Crisis centre for maltreated women	30	3	8	6	8	4	1
Somatisk sykehus General hospital	74	20	16	21	13	4	-
Psykiatrisk sykehus Psychiatric hospital	128	4	5	39	59	20	1
Annen institusjon Other institution	444	10	24	112	232	65	1
Annet Other assistance	1931	99	278	641	707	203	3
Henvist Referred to other agencies	376	22	51	118	155	29	1
Råd/veiledning Advice/guidance	1928	118	284	528	801	192	5
Sosialrapport Social report	312	34	82	96	83	16	1

Tabell 6.3. Barn under barnevern i løpet av året, ved utgangen av året og nye barn. Tall for alder. Absolutte tall og pr. 1 000 barn 0-19 år. 1987 Children under protection during the year, at the end of the year and new cases of children placed under protection. Figures for age. Absolute figures and per 1 000 children 0-19 years. 1987

Alder Age	Barn under barnevern Children under protection					
	I løpet av året During the year		Ved utgangen av året At the end of the year		Nye barn New cases	
	Absolutte tall Absolute figures	Pr. 1 000 Per 1 000	Absolutte tall	Pr. 1 000	Absolutte tall	Pr. 1 000
Alle ¹ All ¹	14044	12,4	12147	10,7	2617	2,3
0 år years	140	2,6	129	2,4	98	1,8
1 "	306	5,8	275	5,2	111	2,1
2 "	446	8,7	405	7,9	136	2,6
3 "	584	11,5	519	10,2	167	3,3
4 "	647	12,8	586	11,6	140	2,8
5 "	723	14,0	654	12,6	144	2,8
6 "	738	14,3	659	12,8	118	2,3
7 "	738	14,3	604	11,7	107	2,1
8 "	644	12,3	562	10,8	98	1,9
9 "	631	12,1	558	10,7	106	2,0
10 "	628	12,2	555	10,8	92	1,8
11 "	692	12,8	605	11,2	107	2,0
12 "	767	13,5	673	11,8	144	2,5
13 "	774	12,8	682	11,3	116	1,9
14 "	857	13,8	743	12,0	168	2,7
15 "	1069	16,5	914	14,1	227	3,5
16 "	1118	16,9	936	14,2	207	3,1
17 "	1051	16,1	892	13,6	183	2,8
18 "	731	10,7	603	8,8	89	1,3
19 "	350	5,1	295	4,3	20	0,3
20 år og over eller uoppgitt years and over or unknown	410	.	298	.	39	.

¹ Barnevernklinter 20-22 år og med uoppgitt alder er regnet med.

¹ Children 20-22 years under protection and children with unknown age are included.

Tabell 6.4. Barn under barnevern i løpet av året, etter tiltak. Fylke. 1981 - 1987 Children under protection during the year, by type of assistance. County. 1981 - 1987

Fylke County	Alle ¹ All ¹	Av dette Of which	
		Foster- hjem Foster home	Barnevern- institusjon Children's home
1981	11397	3646	1110
1982	12748	3815	1150
1983	14853	4023	1155
1984	15768	4081	1087
1985	16514	4120	1035
1986	:	:	:
1987	14131	4339	969
1987			
Østfold	1067	313	67
Akershus	1191	303	93
Oslo	1520	594	201
Hedmark	594	144	37
Oppland	606	147	22
Buskerud	678	202	60
Vestfold	852	255	35
Telemark	499	202	50
Aust-Agder	371	99	12
Vest-Agder	565	213	12
Rogaland	1064	398	69
Hordaland	1361	411	126
Sogn og Fjordane	185	41	9
Møre og Romsdal	649	155	46
Sør-Trøndelag	1091	287	42
Nord-Trøndelag	325	104	9
Nordland	786	250	29
Troms	530	140	36
Finnmark	197	81	14

¹ I denne tabellen er barna regnet med en gang for hver kommune de har fått hjelp i.

¹ In this table the children are counted once for each municipality which has given them assistance.

Tabell 6.5. Nye barn under barneverntiltak, etter hvilket tiltak som ble iverksatt først. Fylke. 1981 - 1987
New cases of children placed under protection, by type of initial assistance. County. 1981 - 1987

Fylke County	I alt ¹ Total ¹	Omsorgstiltak Care					
		I alt Total	Foster- hjem Foster home	Barne- vern- insti- tusjon Child- ren's home	Annen omsorg Other care	Fore- byggende tiltak Preven- tive assi- stance	Andre tiltak og uoppgitt Other assi- stance and unknown
1981	3934	954	477	351	126	2888	92
1982	4526	1032	484	361	187	3384	110
1983	5566	1109	530	329	250	4385	72
1984	5310	859	410	270	179	4304	147
1985	5503	882	386	275	221	4493	128
1986	:	:	:	:	:	:	:
1987	2668	380	251	129	-	2177	111
1987							
Østfold	222	18	9	9	-	200	4
Akershus	302	34	18	16	-	260	8
Oslo	87	24	13	11	-	60	3
Hedmark	104	12	7	5	-	89	3
Oppland	142	12	9	3	-	127	3
Buskerud	107	28	16	12	-	74	5
Vestfold	137	30	25	5	-	101	6
Telemark	76	25	15	10	-	51	-
Aust-Agder	69	4	3	1	-	63	2
Vest-Agder	124	7	6	1	-	107	10
Rogaland	208	26	17	9	-	171	11
Hordaland	250	37	20	17	-	204	9
Sogn og Fjordane	27	5	5	-	-	21	1
Møre og Romsdal	134	16	11	5	-	112	6
Sør-Trøndelag	170	25	22	3	-	132	13
Nord-Trøndelag	80	8	8	-	-	64	8
Nordland	204	37	27	10	-	162	5
Troms	173	23	15	8	-	140	10
Finnmark	52	9	5	4	-	39	4

¹ Se note 1, tabell 6.4.

¹ See note 1, table 6.4.

Tabell 6.6. Nye barn under barneverntiltak, etter grunn til å iverksette tiltak og alder. 1981 - 1987
New cases of children placed under protection, by reason for intervention and age. 1981 - 1987

Alder Age	I alt Total	Grunn til å iverksette tiltak Reason for intervention			
		Miljø Environ- ment	Atferd Behaviour	Miljø og atferd Environment and behaviour	Uopp- gitt Unknown
1981	3934	2240	969	572	153
1982	4526	2549	1217	620	140
1983	5566	3280	1228	689	369
1984	5310	3339	1148	670	153
1985	5503	3568	1121	661	153
1986	:	:	:	:	:
1987	2617	1540	714	166	197
1987					
- 2	345	280	39	9	17
3- 6	569	399	105	29	36
7-13	770	450	221	45	54
14-17	785	328	299	74	84
18-22	143	80	49	8	6
Uoppgitt Unknown	5	3	1	1	-

Tabell 6.7. Nye barn under barneverntiltak, etter grunn til å iverksette tiltak og foreldreforhold. 1987
New cases of children placed under protection, by reason for intervention and parental situation. 1987

Foreldreforhold Parental situation	I alt Total	Miljø Environment				Atferd Behaviour				Miljø og atferd Environment and behaviour		Uopp- gitt Un- known
		I alt Total	\$16a svikt pro- perly cared for	\$16c sør- gel- ses- lem Not pro- perly pro- vided for	\$16a og 16c	I alt Total	\$16b vans- ker Mal- adjus- ted	\$16d funk- sjons- hem- ming Han- di- cap- ped	\$16b og 16d	I alt Total	Av dette \$16a og 16b	
I alt Total	2617	1540	953	434	153	714	473	230	11	166	81	197
Ugift/ikke samboende Un- married/not living together	394	295	176	72	47	63	42	21	-	23	14	13
Gift/samboende Married or cohabiting	740	359	245	88	26	333	178	150	5	33	15	15
Separert/skilt Separated/ divorced	694	440	244	136	60	181	153	24	4	52	30	21
Mor død Mother dead	45	34	9	24	1	4	3	1	-	2	2	5
Far død Father dead	73	39	23	13	3	21	16	5	-	6	3	7
Begge døde Both parents dead	14	12	-	12	-	-	-	-	-	-	-	2
Uoppgitt Unknown	657	361	256	89	16	112	81	29	2	50	17	134

Tabell 6.8. Nye barn under barneverntiltak, etter alder og hvilket tiltak som ble iverksatt først. 1987
New cases of children placed under protection, by age and type of initial assistance. 1987

Første tiltak Type of initial assistance ¹	I alt Total	Alder Age					Uopp- gitt Unknown
		-2	3-6	7-13	14-17	18-22	
I alt Total	2617	345	569	770	785	143	5
Forebyggende tiltak i alt Preventive assistance, total	2134	251	500	645	612	124	2
Økonomisk stønad	405	19	52	81	178	74	1
Barnehage	268	47	207	14	-	-	-
Støttekontakt	459	27	42	234	138	18	-
Tilsynsfører	429	72	113	117	116	11	-
Avlastning	246	57	59	100	29	1	-
Hjelpeordninger for hjemmene	56	11	12	18	14	1	-
Hjelp til bolig/-utbedring	8	-	-	1	6	1	-
Hjelp til arbeid	8	-	-	-	6	2	-
Hjelp til arbeidstrening	16	-	-	1	15	-	-
Poliklinisk behandling	17	-	2	4	9	2	-
Bo-/arbeidskollektiv	4	-	-	-	4	-	-
Rusmiddelinstitusjon	1	-	-	-	1	-	-
Krisesenter	1	-	-	-	-	1	-
Sykehus somatisk	5	3	-	1	1	-	-
Sykehus psykiatrisk	7	-	-	2	4	-	1
Annen institusjon	27	-	1	2	20	4	-
Annet tiltak	177	15	12	70	71	9	-
Omsorgstiltak i alt Care, total	373	75	49	93	137	17	2
Fosterhjem	247	44	32	72	86	12	1
Barneverninstitusjon	126	31	17	21	51	5	1
Uopp-gitt	110	19	20	32	36	2	1

¹ See table 6.2 for English translation.

Tabell 6.9. Nye barn under barneverntiltak, etter alder og hvem som tok opp saken. 1987
New cases of children placed under protection, by age and who reported the case. 1987

Saken ble tatt opp av The case was reported by	I alt Total	Alder Age					Uopp- gitt Unknown
		-2	3-6	7-13	14-17	18-22	
Alle All	2617	345	569	770	785	143	5
Barnet eller familien The child or the child's family	1038	110	282	246	307	91	2
Sosialkontoret Social service departments	631	137	149	200	122	23	-
Skole/pedagogisk psykologisk tjeneste School/school psychology service	603	15	85	240	247	15	1
Polití Police	132	10	13	18	79	12	-
Helsemyndighet Health authority	314	83	94	85	47	5	-
Andre Others	198	23	42	50	73	10	-
Uopp-gitt Unknown	306	46	55	93	96	14	2

Tabell 6.10. Barn under barneverntiltak 31.12., etter tiltak. Fylke. 1981 - 1987 Children under protection at the end of the year, by type of assistance. County. 1981 - 1987

Fylke County	I alt ¹ Total ¹	Omsorgstiltak Care			Forebyggende tiltak Preventive assistance			Andre tiltak og uopp- gitt Other ass- stance and unknown	
		Alle All	Foster- hjem Foster home	Barne- vern- insti- tusjon Child- ren's home	Alle All	Støtte- kontakt Person selec- ted to support child	Økono- misk stønad Eco- nomi- c ass- stance		Annet types of ass- stance
1981	9218	4372	3235	648	4078	1710	436	1932	768
1982	10106	4619	3349	676	4777	1940	581	2256	710
1983	11957	5126	3618	749	6132	2249	721	3162	699
1984	12768	5276	3695	714	6760	2473	859	3428	732
1985	13309	5285	3780	638	7259	2512	922	3825	765
1986	:	:	:	:	:	:	:	:	:
1987	12167	3796	3168	657	7148	2098	1317	5214	1223
1987									
Østfold	959	230	186	47	626	164	88	510	103
Akershus	1016	258	194	65	671	153	106	529	87
Oslo	1434	673	533	146	601	60	195	547	160
Hedmark	498	131	107	25	298	129	31	189	69
Oppland	461	109	100	14	309	108	123	225	43
Buskerud	582	186	147	41	333	126	55	211	63
Vestfold	742	211	190	24	427	157	108	299	104
Telemark	388	177	146	31	196	73	22	127	15
Aust-Agder	306	69	66	4	172	45	21	127	65
Vest-Agder	503	164	158	8	302	88	40	213	37
Rogaland	963	290	253	37	608	103	96	469	65
Hordaland	1185	424	341	86	682	243	96	470	79
Sogn og Fjordane	156	35	28	7	117	41	19	91	4
Møre og Romsdal	542	132	97	35	340	82	57	246	70
Sør-Trøndelag	949	261	230	33	610	235	159	384	78
Nord-Trøndelag	271	68	63	5	154	48	19	103	49
Nordland	659	174	156	18	391	120	33	280	94
Troms	393	135	112	23	233	99	33	141	25
Finnmark	160	69	61	8	78	24	16	53	13

¹ Se note 1, tabell 6.4.

¹ See note 1, table 6.4.

Tabell 6.11. Barn under barneverntiltak 31.12., etter alder og tiltak. 1987 Children under protection at the end of the year, by age and type of assistance. 1987

Tiltak 31.12. Type of assistance at the end of the year ¹	I alt Total	Alder Age					Uopp- gitt Unknown
		-2	3-6	7-13	14-17	18-22	
I alt Total	12147	809	2418	4239	3485	1164	32
Forebyggende tiltak Preventive assistance	7137	515	1674	2483	1818	632	15
Økonomisk stønad	1324	66	278	267	426	285	2
Barnehage	1143	153	886	94	-	9	1
Støttekontakt	2100	71	237	1054	613	119	6
Tilsynsfører	1749	170	348	576	487	164	4
Avlastning	1557	163	426	725	211	28	4
Hjelpeordninger for hjemmene	259	38	57	101	54	8	1
Hjelp til bolig/-utbedring	78	2	2	6	31	37	-
Hjelp til arbeid	38	-	-	-	16	22	-
Hjelp til arbeidstrening	87	-	-	1	62	24	-
Poliklinisk behandling	112	5	12	51	35	9	-
Bo-/arbeidskollektiv	74	-	1	1	35	37	-
Rusmiddelinstitusjon	24	-	2	1	8	13	-
Krisesenter	3	1	-	-	1	1	-
Sykehus somatisk	14	4	4	4	2	-	-
Sykehus psykiatrisk	30	1	3	8	16	2	-
Annen institusjon	199	4	7	51	113	24	-
Annet tiltak	545	30	55	172	192	95	1
Omsorgstiltak Care	3795	224	534	1362	1285	380	10
Fosterhjem	3167	188	485	1212	959	315	8
Barneverninstitusjon	657	41	50	162	334	68	2
Uopp-gitt	1215	70	210	394	382	152	7

¹ See table 6.2 for English translation.

Tabell 6.12. Barn under barnevern i løpet av året og barn i befolkningen, etter alder og kommunestørrelse. 1987
 Children under protection during the year and children in the population, by age and size of municipality. 1987

Kommunestørrelse (innbyggertall) Size of municipality (population)		I alt Total	Alder Age							
			-2	3-6	7-9	10-13	14-17	18-19	20-22	
Barn under barnevern Children under protection										
I alt ¹	Total ¹	14 131	906	2 705	2 022	2 876	4 120	1 090	370	
	- 4 999	1 381	75	246	192	316	412	97	38	
	5 000 - 9 999	2 077	125	437	304	369	626	162	46	
	10 000 - 19 999	3 177	206	625	443	680	937	208	70	
	20 000 - 49 999	3 280	228	688	496	669	882	235	74	
	50 000 -	4 216	272	709	587	842	1 263	388	142	
Barn i befolkningen Children in population										
I alt	Total	1 338 559	157 955	204 463	156 277	222 945	258 365	136 880	201 674	
	- 4 999	224 186	24 821	34 653	27 304	38 688	44 804	22 702	31 214	
	5 000 - 9 999	233 479	26 059	35 826	27 575	40 198	46 793	23 960	33 068	
	10 000 - 19 999	302 171	33 962	46 032	35 862	52 034	59 712	31 057	43 512	
	20 000 - 49 999	271 575	31 595	40 683	31 504	44 894	52 776	28 356	41 767	
	50 000 -	307 148	41 518	47 269	34 032	47 131	54 280	30 805	52 113	

¹ Se note 1, tabell 6.4.

¹ See note 1, table 6.4.

7. Spesielle tiltak for rusmiddelmissbrukere

7.1. Innledning

Sosialtjenesten skal både ta seg av personer som misbruker alkohol og andre berusende eller bedøvende midler og prøve å bedre edruelighetsforholdene i kommunen på andre måter - gjennom opplysningsvirksomhet og gjennom uttalelser til kommunale myndigheter om kommunens alkoholpolitikk. Etter lov om edruskapsvern av 1932 er dette *edruskapsnemndenes* ansvar. Edruskapsnemnda er et folkevalgt organ med minst tre medlemmer. I 1987 var det bare 126 av 454 kommuner som hadde egen edruskapsnemnd - oppgavene var tatt over av helse- og sosialstyret. (Fra og med 1. januar 1988 gjelder dette alle kommuner.)

Fra 1978 har kommunestyrene hatt adgang til å delegere avgjørelsesmyndighet til sosialadministrasjonen i saker etter § 5 i lov om edruskapsvern, det vil si hjelpetiltak som rusmiddelmissbrukeren samtykker i. Sosialadministrasjonen kan gripe inn når en person "bruker alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler til åpenbar skade for seg selv eller sine omgivelser". (Lov om edruskapsvern, § 4.1.) Initiativet til inngrep kan komme fra sosialkontoret eller etter anmodning fra missbrukeren selv, slektninger, prest eller lege, politi eller kriminalomsorg.

Adgangen til å sette iverk tvangstiltak kan ikke delegeres til sosialadministrasjonen. Hvis misbruket går på bekostning av missbrukerens forsørgelsesplikt overfor ektefelle og barn, kan edruskapsnemnda (eller helse- og sosialstyret) bestemme at ektefellen eller en annen person skal forvalte missbrukerens inntekt. Nemnda kan også foreta tvangsinnleggelse i rusmiddelinstitusjon i inntil to år, når missbrukeren forsømmer sin underholdsplikt, mishandler ektefelle eller barn eller utsetter seg selv eller andre for skade.

Lov om edruskapsvern og sosialtjenestens arbeid med rusmiddelmissbrukere

Lov om edruskapsvern har akkurat som barnevernloven en hjelpeside og en kontrollside, men det virker som kontrollsiden er enda mer dominerende i lov om edruskapsvern. Mange i sosialadministrasjonen hevder at de kun bruker lov om edruskapsvern når de må iverksette tvangstiltak. For å få med i statistikken alle frivillige plasseringer i rusmiddelinstitusjon som sosialkontorene formidler, er det i statistikkskjemaet vist til lov om fylkeskommunalt ansvar for alkoholinstitusjoner. Denne loven har bestemmelser om at innleggelse i vernehjem og tilsynshjem, som regnes som sosiale institusjoner, skal skje etter søknad fra helse- og sosialstyret i bostedskommunen.

Statistikken viser ikke hvor mange av sosialkontorenes klienter som har et misbruksproblem. Bare de sosialkontorene som fyller ut den frivillige delen av statistikkskjemaet, får en oversikt over hvor mange av deres egne klienter som misbruker alkohol eller andre rusmidler. Statistikken gir heller ikke noe fullstendig bilde av hvor mange som alt i alt blir plassert i rusmiddelinstitusjon i løpet av året, fordi en betydelig del av plasseringene skjer via helsetjenesten, uten at den kommunale sosialtjenesten er inne i bildet. I 1986 var det ifølge Rusmiddeldirektoratets statistikk i alt nær 2 700 innleggelse i vernehjem og tilsynshjem, mens sosialkontorene samme år hadde registrert om lag 2 500 personer med opphold i rusmiddelinstitusjon. I 1987 viste Rusmiddeldirektoratets statistikk knapt 2 300 innleggelse i verne- og tilsynsavdelinger, mens sosialkontorene registrerte nær 2 700 personer med opphold i rusmiddelinstitusjon. Dette betyr at sosialkontorene også har formidlet andre behandlingstilbud enn dem de er forpliktet til. Av de 2 700 som sosialkontorene hjalp med plass

i rusmiddelinstitusjon var det imidlertid 1 800 personer der innleggelsen ikke var registrert med grunnlag i lov om edruskapsvern eller lov om fylkeskommunalt ansvar for alkoholinstitusjoner, enten fordi det var uteglemt eller fordi tiltaket var satt i verk på grunnlag av andre av sosiallovene.

7.2. Tjenester og tilbud

Rusmiddelmissbrukere kan få samme typer hjelp fra sosialtjenesten som andre med behov for hjelp: Økonomisk stønad, råd og veiledning, støttekontakt og annen hjelp etter lov om sosial omsorg. Dessuten kan de få hjelp etter lov om edruskapsvern til frivillig forvaltning av inntekt og plass i institusjon. Etablering og drift av institusjoner for alkoholikere er et fylkeskommunalt ansvar. Den kommunale sosialtjenestens ansvar er å formidle plass til de misbrukere som ønsker det, først og fremst i vernehjem og tilsynshjem (da *må* sosialkontoret inn i bildet), men også i andre typer rusmiddelinstitusjoner (da *må* søknaden gå via en lege).

Sosialadministrasjonen kan også oppnevne en tilsynsfører som skal følge opp saken når det er satt i verk frivillige tiltak etter § 5 i lov om edruskapsvern. I tillegg kommer tvangstiltakene, som brukes svært sjelden, men som kan settes inn når det er nødvendig, se avsnitt 7.1. I 1987 ble det satt iverk tvangstiltak etter lov om edruskapsvern for 6 personer.

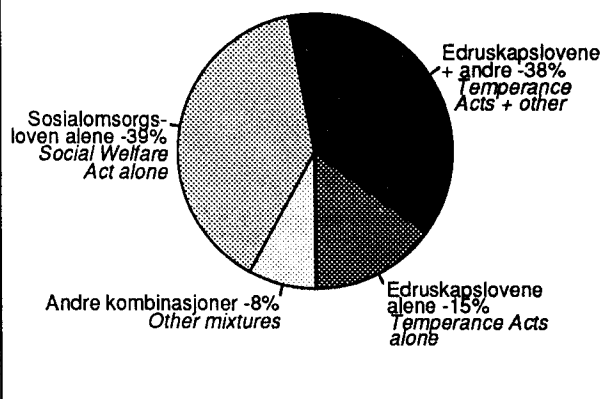
7.3. Mottakere av edruskapstiltak

I tillegg til de knapt 2 700 som fikk plass i rusmiddelinstitusjon, var det nesten 1 200 som fikk annen hjelp etter lov om edruskapsvern eller lov om fylkeskommunalt ansvar for rusmiddelinstitusjoner. I forhold til 1986 var dette en økning på 400 personer, men dette kan ha sammenheng med at mange kommuner i 1986 brukte et statistikkskjema der det ikke var vist til lov om fylkeskommunalt ansvar for rusmiddelinstitusjoner. 1986 var det første året det ble laget offisiell statistikk over dem som mottar tiltak mot rusmiddelmissbruk fra sosialkontorene.

De til sammen vel 3 800 personene som enten fikk plass i rusmiddelinstitusjon eller fikk annen hjelp etter lov om edruskapsvern eller lov om fylkeskommunalt ansvar for rusmiddelinstitusjoner, er det vi her har definert som edruskapsklienter. Dette er et minimumstall for dem som fikk hjelp for sitt rusmiddelproblem ved sosialkontorene. Andre misbrukere kan ha fått hjelp, men lar seg ikke skille ut fordi vi ikke har opplysninger om hvem som er misbrukere.

Figur 7.1

Edruskapsklienter etter lovgrunnlag. 1987. Prosent
Recipients of care for alcoholics by legal basis for assistance. 1987. Per cent

Lovgrunnlag

Vel halvparten av klientene fikk hjelp etter edruskapslovene (lov om edruskapsvern eller lov om fylkeskommunalt ansvar for rusmiddelinstitusjon). Om de øvrige klientene med edruskapstiltak, nær halvparten av klientene, vet vi at de har fått plass i rusmiddelinstitusjon. (Det er kriteriet for å bli definert som mottaker av edruskapstiltak, når edruskapslovgivningen ikke er brukt.) Disse 1 800 rusmiddelmissbrukere har altså fått plass i rusmiddelinstitusjon uten at det var hjemlet, eller registrert som hjemlet, i edruskapslovgivningen.

Alder, kjønn og ekteskapelig status

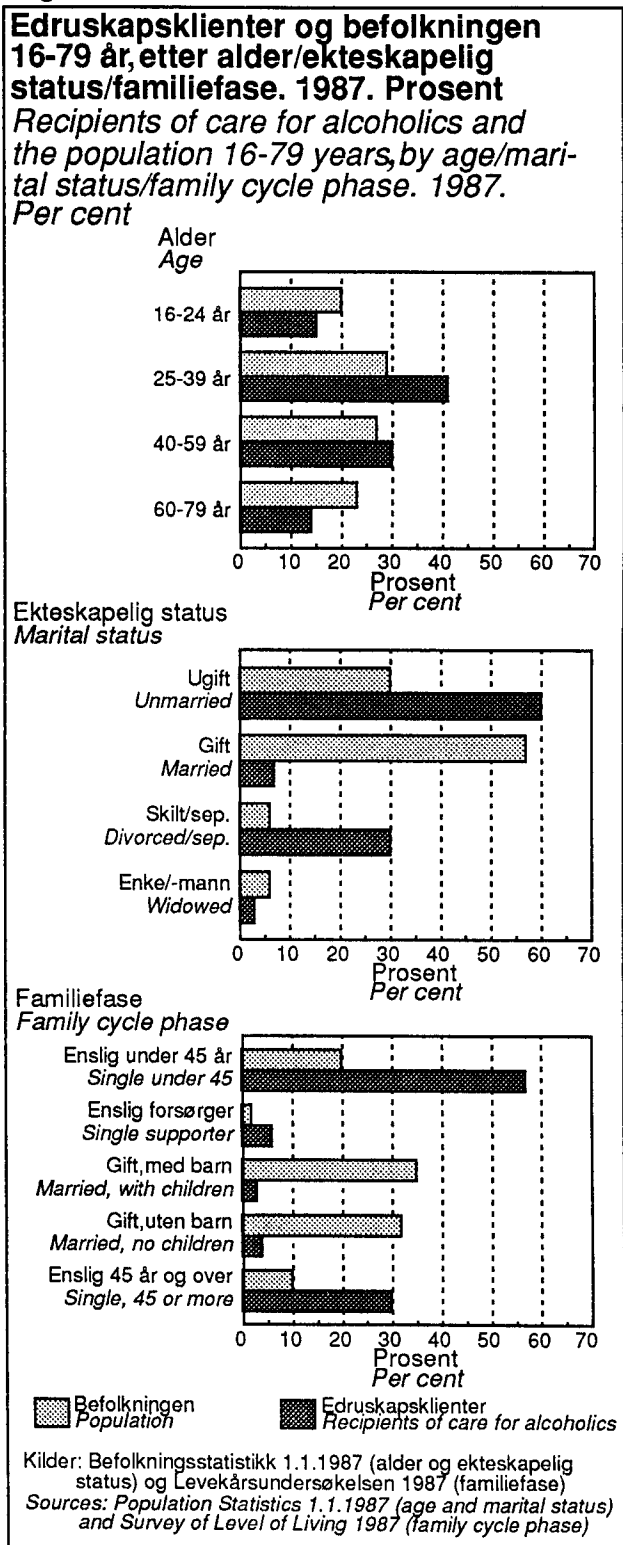
Aldersgruppen 25-39 år dominerer blant klientene med edruskapstiltak - over 40 prosent av klientene er i denne gruppen. Dette betyr at aldersgruppen 25-39 år er sterkt overrepresentert blant edruskapsklienter. I befolkningen 16-79 år utgjør de bare knapt 30 prosent.

Fire av fem edruskapsklienter var menn. I befolkningen 16-79 år var det omtrent like mange kvinner og menn. Bare 7 prosent av edruskapsklientene var gift, mens dette gjaldt 57 prosent av befolkningen. De ugifte og de skilte dominerer blant edruskapsklientene.

Enslige er sterkt overrepresentert blant edruskapsklientene. I befolkningen 16-79 år var 20 prosent enslige under 45 år og 10 prosent enslige 45 år og over. De tilsvarende tall for edruskapsklientene var 57 og 30 prosent. Gifte, med eller uten barn, var underrepresentert blant rusmiddelmissbrukere, mens enslige

forsørgere var noe overrepresentert: 5 prosent av klientene og 2 prosent av befolkningen. Selv i forhold til mottakerne av økonomisk sosialhjelp var de enslige overrepresentert blant edruskapsklientene. Det var imidlertid relativt færre enslige forsørgere blant edruskapsklientene enn blant sosialhjelpklientene.

Figur 7.2

Alkohol og andre rusmidler

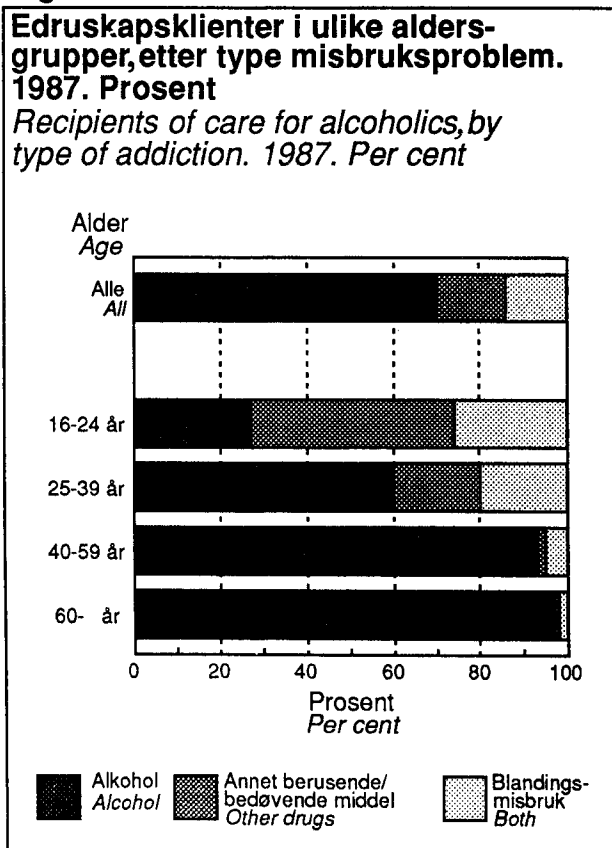
Opplysninger om hvilke typer rusmidler som misbrukes mangler for 14 prosent av edruskapsklientene. Av de med kjent forhold til rusmidler var det 70 prosent som misbrakte alkohol, 16 prosent som misbrakte andre berusende eller bedøvende midler og 14 prosent som misbrakte både alkohol og andre rusmidler.

Det var store forskjeller mellom mottakere i ulike aldersgrupper. Av klientene under 25 år var nesten 75 prosent blandingsmisbrukere eller stoffmisbrukere, mens nesten alle misbrukerne over 60 år var "rene" alkoholisbrukere. Dette har sammenheng med at narkotikamisbruk er et relativt nytt fenomen i Norge - det begynte blant de som var unge i slutten av 1960-årene - mens alkoholisbruk er et mye eldre problem.

Tiltak

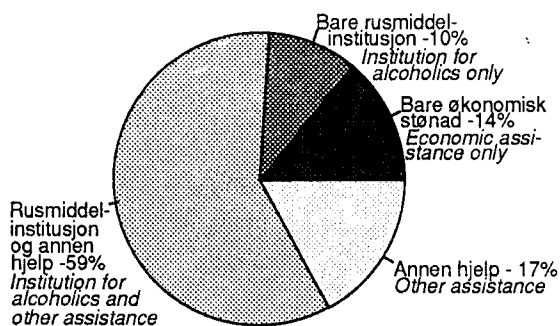
Tre typer av tiltak dominerer for rusmiddelmissbrukere: Over 80 prosent fikk økonomisk stønad, nær 70 prosent fikk plass i rusmiddelinstusjon og vel 20 prosent fikk råd og veiledning. Ingen andre tiltak ble brukt for mer enn 5 prosent av edruskapsklientene.

Figur 7.3

Figur 7.4

Edruskapsklienter etter hvilke typer hjelp de har mottatt. 1987. Prosent
Recipients of care for alcoholics by type of assistance. 1987. Per cent

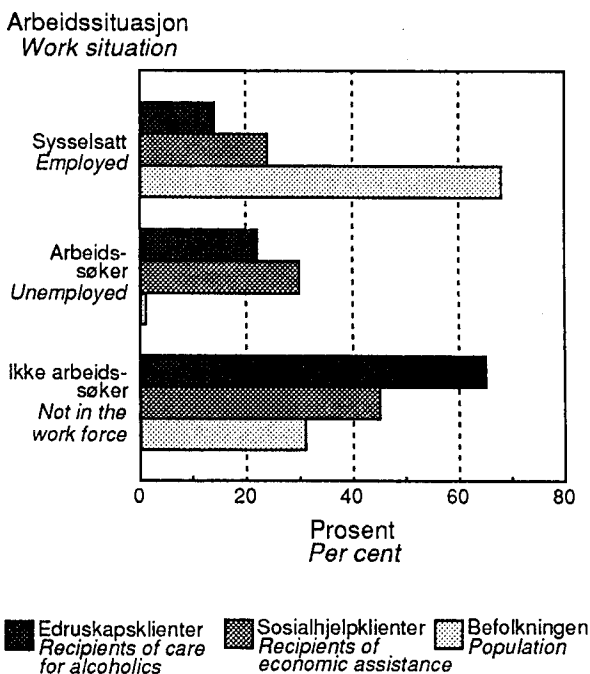

Mottakere med barn fikk sjeldnere plass i institusjon, men oftere andre typer hjelp enn barnløse misbrukere: Tilsynsfører, poliklinisk behandling og råd og veiledning ble oftere brukt overfor mottakere med barn enn overfor andre. (Tabell 7.1.)

Det var små forskjeller mellom klienter med ulike rusproblem når det gjaldt hva slags hjelp de fikk. De rene alkoholmisbrukerne fikk litt oftere plass i rusmiddel-institusjon, mens stoffmisbrukerne og blandingsmisbrukerne litt oftere fikk økonomisk stønad, råd og veiledning eller hjelp til bolig. Stoffmisbrukere og blandingsmisbrukere fikk litt oftere enn alkoholmisbrukere økonomisk stønad som eneste hjelpetilbud. Figur 7.4 viser at 14 prosent av edruskapsklientene ikke fikk annen hjelp enn penger fra

Figur 7.5

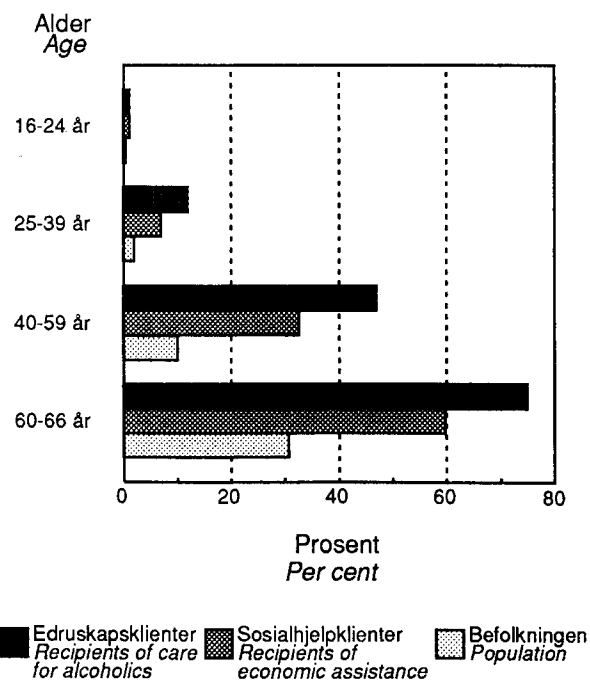
Edruskapsklienter, sosialhjelpklienter og befolkningen, etter arbeidssituasjon. 1987. Prosent
Recipients of care for alcoholics or economic assistance and the population, by labour force status. 1987. Per cent

Kilde: Arbeidsmarkedstatistikk 1987
 Source: Labour Market Statistics 1987

Figur 7.6

Andel med uførepensjon i ulike aldersgrupper blant edruskapsklienter, sosialhjelpklienter og i befolkningen. 1987. Prosent
Percentage with disability pension among recipients of care for alcoholics or economic assistance and in the population. 1987

Kilde: Statistisk årbok 1987 Rikstrygdeverket
 Source: Statistical Yearbook 1987 National Insurance Administration

sosialkontoret. De fleste fikk imidlertid plass i rusmiddelinstusjon, enten som eneste tiltak (10 prosent) eller sammen med andre tiltak (59 prosent). Resten fikk andre former for hjelp, eventuelt i kombinasjon med økonomisk hjelp.

Arbeid og trygd

Over 60 prosent av edruskapsklientene var uten arbeid og ikke arbeidssøkere, mens dette gjaldt omkring 40 prosent av sosialhjelpklientene og vel 30 prosent av befolkningen i alderen 16-74 år. Dette innebærer at det var færre i arbeid, fast eller midlertidig, og færre aktive arbeidssøkere blant edruskapsklientene enn blant sosialhjelpklientene. Blant gifte edruskapsklienter med barn var det imidlertid like mange som var i arbeid som i den tilsvarende gruppen blant sosialhjelpklientene.

47 prosent av edruskapsklientene hadde en eller annen form for trygd, mot 40 prosent av sosialhjelpklientene. Blant edruskapsklientene hadde 26 prosent uføretrygd, mens dette gjaldt 13 prosent av sosialhjelpklientene. Det tilsvarende tall for befolkningen 16-66 år var 7,6 prosent i 1987. Andelen som hadde arbeidsledighetstrygd, overgangsstønad, etterlattepensjon og alderstrygd var lavere blant edruskapsklientene enn blant sosialhjelpklientene, mens sykepenger, attføringspenger og altså uførepensjon var mer utbredt blant edruskapsklienter enn blant sosialhjelpklienter.

Andelen med uførepensjon er langt høyere blant de eldste enn blant de yngste. Dette gjelder både sosialklienter, edruskapsklienter og befolkningen. Blant edruskapsklientene i alderen 60-66 år hadde 75 prosent uførepensjon, mens dette gjaldt 60 prosent av sosialhjelpklientene og vel 30 prosent av befolkningen i denne aldersgruppen.

Hvem tok opp saken?

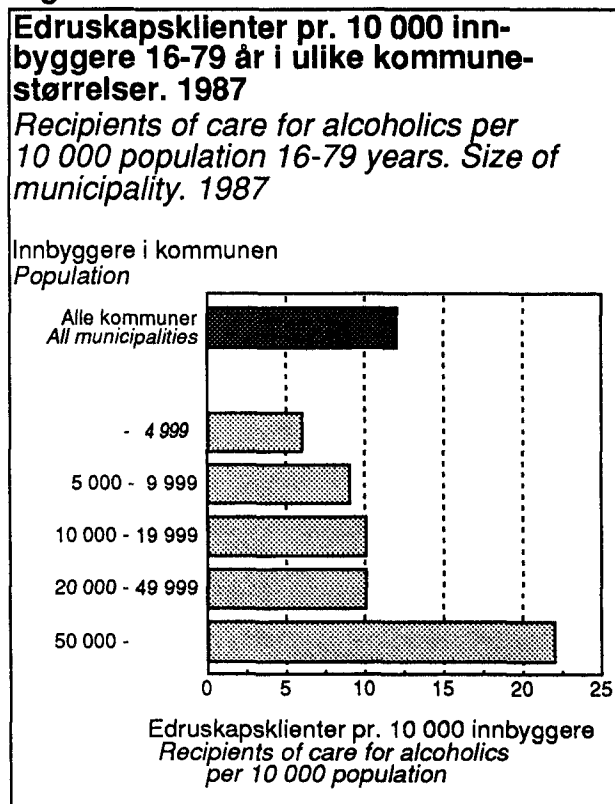
Opplysninger om hvem som hadde tatt saken opp med sosialkontoret manglet for 22 prosent av edruskapsklientene. Av dem vi har opplysninger om, var det i de fleste tilfellene, vel 80 prosent, klienten selv som tok opp sitt rusmiddelproblem med sosialkontoret. Klientens familie tok initiativet i knapt 10 prosent av tilfellene, og sosialkontoret selv tok opp saken i 8 prosent av tilfellene. Også skole/PPT-tjeneste, politi, helsemyndigheter og andre tar i noen tilfelle opp en misbrukers problem med sosialkontoret, og det hender at det kommer initiativ fra flere i samme sak, det vil si at summen av "rapportør-andeler" blir større enn hundre prosent.

Dèt er små forskjeller mellom misbrukere i ulike familiefaser når det gjelder hvem som tar opp saken. Blant gifte er det oftere enn ellers familien som tar opp saken, mens sosialkontoret er noe mer aktive overfor misbrukere med barn enn overfor barnløse. (Tabell 7.8.)

7.4. Geografiske forskjeller

Statistikk over edruskapsklientene er en ny rutine for sosialkontorene. Det kan være uklartheter i hva som skal registreres. Dette gjør at en kan få store variasjoner mellom kommuner som skyldes registreringspraksis, og ikke at tallet på personer som får hjelp varierer. Dette vil kunne slå sterkt ut i en fylkesoversikt, særlig i fylker som Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og Sør-Trøndelag, der en stor bykommune dominerer. I andre fylker vil trolig virkningene av denne feilkilden jevne seg mer ut. Tallene i tabell 7.9 er derfor vanskelige å tolke: Sør Trøndelag og Vest-Agder ligger på topp med 33 og 27 rusmiddel-misbrukere hjulpet pr. 10 000 innbyggere, mens Oslo, Rogaland og Hordaland har henholdvis 19, 10 og 8. Skyldes dette at hjelpeapparatet er bedre utbygd i Sør-Trøndelag og Vest-Agder, eller at sosialkontorene i Trondheim og Kristiansand har vært "flinkere" til å

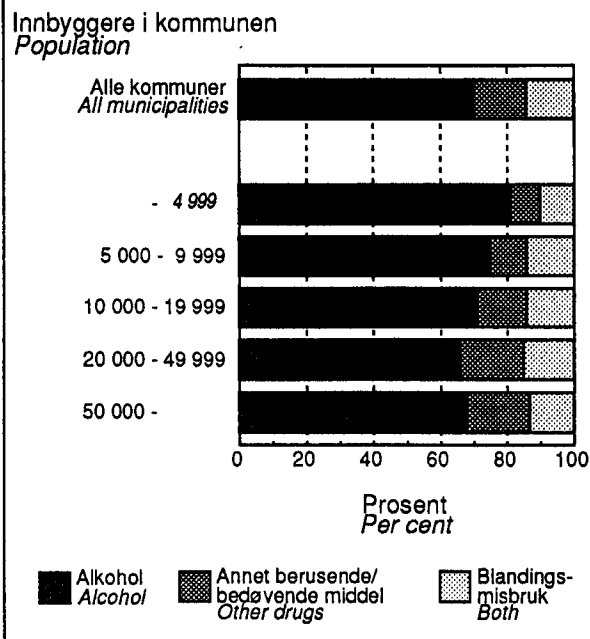
Figur 7.7

Figur 7.8

Edruskapsklienter i ulike kommunestørrelser, etter type misbruksproblem. 1987. Prosent

Recipients of care for alcoholics in municipalities of various sizes, by type of addiction. 1987. Per cent

registrere det de har gjort for rusmiddelmisbrukere enn kollegene i Oslo, Stavanger og Bergen? (Tabell 7.9.)

I kommuner med mindre enn 5 000 innbyggere var det 6 misbrukere som fikk hjelp pr. 10 000 innbyggere. Dette tallet øker med kommunestørrelse til 22 pr. 10 000 i kommuner med 50 000 innbyggere eller mer. Det var også en viss sammenheng mellom kommunestørrelse og andelen av edruskapsklientene som var stoffmisbrukere eller blandingsmisbrukere: I de minste kommunene, inntil 10 000 innbyggere, var 20-25 prosent av klientene stoffmisbrukere eller blandingsmisbrukere, i større kommuner gjaldt dette 30-40 prosent av klientene.

Tabell 7.1. Edruskapsklienter etter familiefase og tiltak. 1987
cycle phase and type of assistance. 1987

Recipients of care for alcoholics by family

Tiltak Type of assistance	I alt Total	Familiefase			Family cycle phase			Uopp- gitt Unknown
		Enslig under 45 år Single person under 45 years	Enslig med barn Single parent	Giftet med barn Married persons with children	Giftet uten barn Married persons without children	Enslig 45 år og over Single person and over		
Alle All	3831	2028	194	103	148	1059	299	
Økonomisk stønad Economic assistance	3127	1804	176	69	108	765	205	
Barnehage Kindergarten	40	8	23	7	-	-	2	
Støttekontakt Person selected to support addict	109	70	11	1	1	17	9	
Tilsynsfører Supervision	107	57	26	8	3	2	11	
Avlastning Relief (week-end foster homes etc.)	44	8	20	6	-	5	5	
Hjelpeordninger for hjemmene Home-help services	60	17	7	5	4	26	1	
Hjelp til bolig/-utbedring Assistance in housing/home improvement	216	151	11	4	8	33	9	
Hjelp til arbeid Assistance in employment ..	124	84	13	2	10	8	7	
Hjelp til arbeidstrening Assistance in work training	167	130	12	3	7	9	6	
Poliklinisk behandling Policlinical treatment	169	101	23	13	9	18	5	
Bo-/arbeidskollektiv Living/working collective	93	75	2	-	2	4	10	
Fosterhjem Foster home	47	34	4	1	-	-	8	
Barneverninstitusjon Children's home	47	34	1	3	-	-	9	
Rusmiddelinstitusjon Institution for alcoholics and drug addicts	2668	1321	99	60	110	872	206	
Krisesenter Crisis centre for maltreated women	24	8	7	1	4	1	3	
Alders-/sykehjem Old people's home and nursing home	7	-	-	-	1	5	1	
Somatisk sykehus General hospital	60	29	4	3	4	17	3	
Psykiatrisk sykehus Psychiatric hospital ..	77	52	2	4	2	11	6	
Annen institusjon Other institution	110	75	1	3	1	22	8	
Annet Other assistance	144	67	11	12	8	34	12	
Henvist Referred to other agencies	149	95	7	8	10	17	12	
Råd/veiledning Advice/guidance	862	536	72	46	43	117	48	
Sosialrapport Social report	77	60	3	4	-	5	5	
Uopp-gitt Unknown	3	1	1	1	-	-	-	

Tabell 7.2. Edruskapsklienter og befolkningen, 16-79 år. Tall for alder/ekteskapelig status/familiefase. 1987 Recipients of care for alcoholics and the population, 16-79 years. Figures for age/marital status/family cycle phase. 1987

	Edruskaps- klienter Recipients of care for alcoholics	Befolkningen 16-79 år Population 16-79 years
Alle All	3 831	3 180 677
ALDER AGE		
- 15	56	.
16 - 19	163	268 406
20 - 24	403	332 147
25 - 29	529	315 393
30 - 34	560	314 456
35 - 39	449	305 834
40 - 44	377	302 777
45 - 49	285	216 201
50 - 54	244	186 227
55 - 59	228	198 190
60 - 64	208	211 938
65 - 69	143	214 112
70 - 74	108	177 544
75 - 79	43	137 452
80 -	28	.
Uoppgitt Unknown	7	.
EKTESKAPELIG STATUS ¹ MARITAL STATUS ¹		
Ugift Unmarried	2 027	982 389
Samboende Cohabiting	169	.
Gift Married	251	1 787 095
Separert/skilt Separated/divorced	1 112	214 031
Enke/-mann Widowed	95	197 162
Uoppgitt Unknown	177	-
FAMILIEFASE FAMILY CYCLE PHASE		
Enslige under 45 år Single persons under 45 years	2 000	640 620
Enslige med barn Single parents	155	78 870
Gift og samboende med barn Married with children	144	1 117 060
Gift og samboende uten barn Married without children	276	1 031 755
Enslige 45 år og over Single persons 45 years and over	1 072	312 260
Uoppgitt Unknown	184	-

¹ Befolkningsstatistikken har ikke opplysninger om samboere. I figur 2 er derfor samboende edruskapsklienter regnet som ugifte i fordelingen etter ekteskapelig status.

¹ Population statistics have no information on cohabiting couples. In figure 2 cohabiting alcoholics and drug addicts are included among unmarried in the distribution by marital status.

K i l d e r: Befolkningsstatistikk 31.12.1987 (alder og ekteskapelig status) og Levekårsundersøkelsen 1987 (familiefase).

Sources: Population Statistics 1987 (age and marital status) and Survey of Level of Living 1987 (family cycle phase).

Tabell 7.3. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem, kjønn og alder. 1987 Recipients of care for alcoholics by type of addiction, sex and age. 1987

Kjønn og alder Sex and age	I alt Total	Type misbruksproblem Type of addiction			
		Alkohol Alcohol	Annet berusende/ bedøvende middel Drugs	Blandings- misbruk Both alcohol and drugs	Uoppgitt Unknown
I alt Total	3831	2315	539	448	529
- 15	56	17	20	5	14
16 - 19	163	38	71	36	18
20 - 24	403	91	155	87	70
25 - 29	529	186	171	112	60
30 - 34	560	295	81	101	83
35 - 39	449	323	21	44	61
40 - 44	377	302	8	20	47
45 - 49	285	229	3	20	33
50 - 54	244	201	4	6	33
55 - 59	228	181	-	7	40
60 - 64	208	177	1	5	25
65 - 69	143	120	-	4	19
70 - 74	108	93	-	-	15
75 - 79	43	35	-	-	8
80 -	28	23	2	1	2
Uoppgitt Unknown	7	4	2	-	1
Menn Males	2922	1891	314	329	388
- 15	27	6	13	3	5
16 - 19	71	19	24	24	4
20 - 24	246	66	77	62	41
25 - 29	370	139	115	77	39
30 - 34	418	220	62	82	54
35 - 39	358	265	12	31	50
40 - 44	308	246	6	15	41
45 - 49	232	186	1	15	30
50 - 54	209	173	2	5	29
55 - 59	203	163	-	6	34
60 - 64	184	161	-	4	19
65 - 69	130	107	-	4	19
70 - 74	100	86	-	-	14
75 - 79	42	34	-	-	8
80 -	24	20	2	1	1
Uoppgitt Unknown	-	-	-	-	-
Kvinner Females	757	334	199	106	118
- 15	23	10	4	1	8
16 - 19	79	16	39	12	12
20 - 24	143	22	75	23	23
25 - 29	136	36	50	33	17
30 - 34	125	68	15	17	25
35 - 39	84	54	9	12	9
40 - 44	56	45	2	3	6
45 - 49	44	34	2	5	3
50 - 54	19	13	2	-	4
55 - 59	17	12	-	-	5
60 - 64	13	8	1	-	4
65 - 69	9	9	-	-	-
70 - 74	4	3	-	-	1
75 - 79	1	1	-	-	-
80 -	4	3	-	-	1
Uoppgitt Unknown	-	-	-	-	-
Uoppgitt kjønn Sex unknown	152	90	26	13	23

Tabell 7.4. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem og kombinasjoner av tiltak. 1987 Recipients of care for alcoholics by type of addiction and type of assistance. 1987

Kombinasjoner av tiltak Type of assistance	I alt Total	Type misbruksproblem Type of addiction			
		Alkohol Alcohol	Annet be- rusende/ bedøvende middel Drugs	Blandings- misbruk Both alcohol and drugs	Uoppgitt Unknown
I alt Total	3831	2315	539	448	529
Bare økonomisk stønad Economic assistance only	530	353	89	88	-
Bare rusmiddelinstitusjon Institution for alcoholics and drug addicts only	392	278	11	9	94
Bare annen hjelp Other assistance only .	176	122	36	17	1
Rusmiddelinstitusjon og økonomisk stønad Institution and economic assistance	1334	828	150	96	260
Rusmiddelinstitusjon og annen hjelp Institution and other assistance	124	75	10	17	22
Økonomisk stønad og annen hjelp Economic assistance and other assistance	445	267	98	80	-
Rusmiddelinstitusjon, økonomisk stønad og annen hjelp Institution, economic assistance and other assistance	818	383	144	139	152
Ingen av delene None of these	12	9	1	2	-

Tabell 7.5. Edruskapsklienter etter arbeidssituasjon og familiefase. Sosialhjelpsklienter og befolkningen, etter arbeidssituasjon. 1987 Recipients of care for alcoholics by labour force status and family cycle phase. Recipients of social care and population, by labour force status. 1987

Familiefase Family cycle phase	I alt 16-74 år Total 16-74 years	Sysse- sätte Employed persons	Arbeids- søkere Non- employed persons	Ikke arbeids- søkere Not in the labour force	Uopp- gitt Unknown
Befolkningen Population	3 046 000	2 126 000	45 000	875 000	-
Sosialhjelpsklienter Recipients of social care	111 201	24 410	29 446	41 469	15 856
Edruskapsklienter i alt Recipients of care for alcoholics, total	3 697	437	683	1 969	608
Enslige menn Single men	2 384	235	453	1 327	369
- 24 år years	288	35	101	115	37
25 - 44 "	1 200	156	300	577	167
45 - 66 "	740	43	52	519	126
67 - "	156	1	-	116	39
Uoppgitt Unknown	-	-	-	-	-
Enslige kvinner Single women	472	35	93	270	74
- 24 år years	171	9	42	92	28
25 - 44 "	225	26	49	119	31
45 - 66 "	67	-	2	51	14
67 - "	9	-	-	8	1
Uoppgitt Unknown	-	-	-	-	-
Enslige med barn under 18 år Single parents	155	28	31	82	14
Menn Males	29	8	9	11	1
Kvinner Females	124	20	22	69	13
Uoppgitt Unknown	2	-	-	2	-
Gifte og samboende uten barn under 18 år Married and cohabiting without children	273	54	53	123	43
- 44 år years	179	36	45	70	28
45 - "	94	18	8	53	15
Uoppgitt Unknown	-	-	-	-	-
Gifte og samboende med barn under 18 år Married and cohabiting with children	144	61	23	46	14
Uoppgitt Unknown	269	24	30	121	94

Tabell 7.6. Edruskapsklinter etter forhold til trygdesystemet og alder. 1987 Recipients of care for alcoholics by relationship to the social security system and age. 1987

Alder Age	Alle All	Har søkt trygd Applied for social security allowance	Har trygd Receiving social security allowance									
			Alle All	Syke- penger Sick- ness allo- wance	A- trygd Un- employ- ment bene- fit	Attfør- ings- penger Rehabi- lita- tion allow- wance	Uføre- trygd Dis- abi- lity pen- sion	Over- gangs- støn- nad Bene- fits to single parents	Etter- latte- pensjon Sur- vivors' bene- fits	Alders- trygd Old- age pen- sion	Annen trygd Other pen- sion	
I alt Total	3831	148	1797	152	128	286	996	89	10	143	22	
- 15	56	-	3	-	-	-	-	-	2	-	1	
16 - 19	163	-	16	2	1	6	2	4	1	-	-	
20 - 24	403	18	87	4	17	42	5	17	-	-	2	
25 - 29	529	23	139	29	16	46	19	31	-	-	2	
30 - 34	560	32	191	32	25	50	61	25	-	-	3	
35 - 39	449	24	225	31	31	51	112	7	-	-	1	
40 - 44	377	25	198	23	15	42	113	3	2	-	-	
45 - 49	285	9	180	16	14	25	124	2	2	-	-	
50 - 54	244	8	163	8	5	16	135	-	1	-	-	
55 - 59	228	8	170	4	2	3	161	-	1	-	2	
60 - 64	208	1	169	1	-	4	157	-	-	-	8	
65 - 69	143	-	112	1	1	1	76	-	-	32	3	
70 - 74	108	-	87	-	1	-	23	-	-	64	-	
75 - 79	43	-	35	-	-	-	7	-	1	27	-	
80 -	28	-	18	-	-	-	-	-	-	18	-	
Uoppgitt Unknown	7	-	4	1	-	-	1	-	-	2	-	

Tabell 7.7. Edruskapsklienter, sosialhjelpsklienter og befolkningen med uføretrygd i ulike aldersgrupper. 1987
 Recipients of care for alcoholics, recipients of social care and the population with disability pension in different age groups. 1987

Alder Age	Alle 16-66 år All 16-66 years	Med uføretrygd Absolutte tall Absolute figures	With disability pension I prosent av aldersgruppen Percentage of the age group
Edruskapsklienter i alt Recipients of care for alcoholics, total			
	3 507	933	26,6
16 - 19	163	2	1,2
20 - 24	403	5	1,2
25 - 29	529	19	3,6
30 - 34	560	61	10,9
35 - 39	449	112	24,9
40 - 44	377	113	30,0
45 - 49	285	124	43,5
50 - 54	244	135	55,3
55 - 59	228	161	70,6
60 - 64	208	157	75,5
65 - 66	61	44	72,1
Sosialhjelpsklienter i alt Recipients of social care, total			
	107 451	14 137	13,2
16 - 19	7 742	53	0,7
20 - 24	23 226	325	1,4
25 - 29	19 865	628	3,2
30 - 34	16 130	1 131	7,0
35 - 39	12 388	1 631	13,2
40 - 44	9 447	1 903	20,1
45 - 49	5 975	1 855	31,0
50 - 54	4 346	1 883	43,3
55 - 59	3 953	2 109	53,4
60 - 64	3 180	1 890	59,4
65 - 66	1 199	729	60,8
Befolkningen i alt Population, total ..			
	2 740 127	207 370	7,6
16 - 19	268 406	745	0,3
20 - 24	332 147	2 120	0,6
25 - 29	315 393	3 745	1,2
30 - 34	314 456	6 277	2,0
35 - 39	305 834	9 293	3,0
40 - 44	302 777	13 571	4,5
45 - 49	216 201	15 594	7,2
50 - 54	186 227	22 502	12,1
55 - 59	198 190	37 643	19,0
60 - 64	211 938	61 627	29,0
65 - 66	88 558	33 282	37,5
Uoppgitt Unknown	-	971	.

Tabell 7.8. Edruskapsklienter etter familiefase og hvem som har tatt opp saken. 1987 Recipients of care for alcoholics by family cycle phase and who reported the case. 1987

Saken ble tatt opp av The case was reported by	I alt Total	Familiefase Family cycle phase					Uopp- gitt Unknown
		Enslig under 45 år Single person under 45 years	Enslig med barn Single parent	Giftede med barn Married persons with children	Giftede uten barn Married persons without children	Enslig 45 år og over Single person 45 years and over	
Alle All	3831	2028	194	103	148	1059	299
Mottakeren The client	2416	1438	143	66	81	547	141
Familien The family	296	167	19	16	21	45	28
Sosialkontor Social service department	249	135	23	13	14	42	22
Skole/pedagogisk psykologisk tjeneste School/school psychology service	51	47	-	-	-	-	4
Politi Police	87	61	5	4	3	10	4
Helsemyndighet Health authorities	161	65	6	5	7	62	16
Annet Other	217	93	4	3	7	90	20
Uopp-gitt Unknown	853	324	26	17	38	350	98

Tabell 7.9. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem. Fylke. 1987 Recipients of care for alcoholics by type of addiction. County. 1987

Fylke County	I alt ¹ Total ¹	Type misbruksproblem Type of addiction			Uoppgitt Unknown	Pr. 1 000 innbyggere Per 1 000 population
		Alkohol Alcohol	Annet be- rusende/ bedøvende middel Drugs	Blandings- misbruk Both alcohol and drugs		
Hele landet The whole country ..	3922	2359	553	462	548	4,9
Østfold ,.....	169	110	23	20	16	3,9
Akershus	259	130	81	20	28	3,3
Oslo	727	410	174	52	91	11,4
Hedmark	182	143	10	14	15	5,6
Oppland	102	68	10	11	13	3,2
Buskerud	167	80	32	21	34	4,1
Vestfold	164	93	32	25	14	4,5
Telemark	186	108	18	51	9	6,1
Aust-Agder	111	79	13	10	9	5,4
Vest-Agder	291	164	32	54	41	9,6
Rogaland	257	86	14	12	145	3,5
Hordaland	234	116	16	32	70	2,8
Sogn og Fjordane ...	24	19	1	1	3	1,1
Møre og Romsdal	137	104	9	17	7	2,8
Sør-Trøndelag	652	461	70	103	18	13,9
Nord-Trøndelag	43	38	1	-	4	1,7
Nordland	108	65	11	11	21	2,3
Troms	65	50	3	7	5	2,2
Finnmark	44	35	3	1	5	3,0

¹ I denne tabellen er klientene regnet med en gang for hver kommune de har fått hjelp i, dvs. den viser tilfelle, ikke personer.

¹ In this table the clients are counted once for each municipality which helped them, i.e. someone are counted more than once.

Tabell 7.10. Edruskapsklienter etter type misbruksproblem og kommunestørrelse. 1987 Recipients of care for alcoholics by type of addiction and size of municipality. 1987

Kommunestørrelse (innbyggertall) Size of municipality (population)	I alt ¹ Total ¹	Type misbruksproblem Type of addiction			Uoppgitt Unknown	Pr. 1 000 innbyggere Per 1 000 population
		Alkohol Alcohol	Annet be- rusende/ bedøvende middel Drugs	Blandings- misbruk Both alcohol and drugs		
I alt Total	3922	2359	553	462	548	1,3
- 4 999	403	294	32	44	33	1,0
5 000 - 9 999	576	365	60	73	78	1,0
10 000 - 19 999	541	341	79	56	65	0,9
20 000 - 49 999	583	314	92	80	97	1,1
50 000 -	1819	1045	290	209	275	2,1

¹ Se note 1, tabell 7.9.

¹ See note 1, table 7.9.

8. Andre tjenester

8.1. Innledning

Tidligere har vi sett på hjelpeordninger og tjenester rettet inn mot gruppene eldre og funksjonshemmede, barn og ungdom, og rusmiddelmissbrukere. I tillegg finnes også noen andre tjenester og tilbud som er rettet inn mot mer eller mindre avgrensede grupper, men som ikke faller inn under de vi hittil har omtalt. Selv om en til en viss grad kan si at også mottakere av denne type hjelp utgjør en avgrenset gruppe, er slike ordninger i prinsippet åpne for alle som måtte ha behov for denne type hjelp.

De tjenester som omtales her er i mange tilfelle igangsatt av organisasjoner eller privatpersoner. Dette har kanskje først og fremst å gjøre med at dette er tjenester som ligger litt på siden av det som tradisjonelt har vært sosialetatens arbeidsoppgaver, og at de ikke har vært aktuelle i den politiske debatt og prioriteringer.

8.2. Tilbud og tjenester

Det er vanskelig å gi en fullstendig oversikt over det som måtte finnes av slike tilbud rundt i kommunene, da disse kan være resultat både av private initiativ og lokale politiske beslutninger og prioriteringer i den enkelte kommune.

I årsmeldingsskjemaet fra sosialkontorene registreres hvorvidt kommunen har krisesentre og krisetelefon, og hvorvidt disse er plassert innen kommunen eller i en annen kommune, som kommunen har avtale med om felles drift.

Krisesentre er i utgangspunktet et tilbud til mishandlede kvinner og barn, der de kan komme og bo for en kortere eller lengre periode. Krisesenteret skal være et midlertidig oppholdssted der de kan få hjelp til å

ordne opp i diverse praktiske forhold, f.eks. hjelp til å ta kontakt med jurist, lege, politi etc.

Slike krisesentre er ofte startet opp etter privat initiativ med en senere kommunal overtakelse. I mange tilfeller drives slike sentre av flere kommuner i fellesskap, der de deltakende kommunene yter sin andel av driftsutgiftene.

Krisetelefon er et tilbud til mennesker som har problemer av ulik art, eller er i en vanskelig livssituasjon, og som har behov for hjelp i form av samtaler med andre.

Også slike ordninger er i stor grad drevet av flere kommuner i fellesskap.

Servicesentre er et tilbud til eldre og uføre, med service og aktivitetstiltak av forskjellig slag. Mest utbredt er kurs- og hobbyvirksomhet, kafeteriadrift, trim- og turarrangementer og ulike former for hygieneiltak, f.eks. fotpleie og frisør.

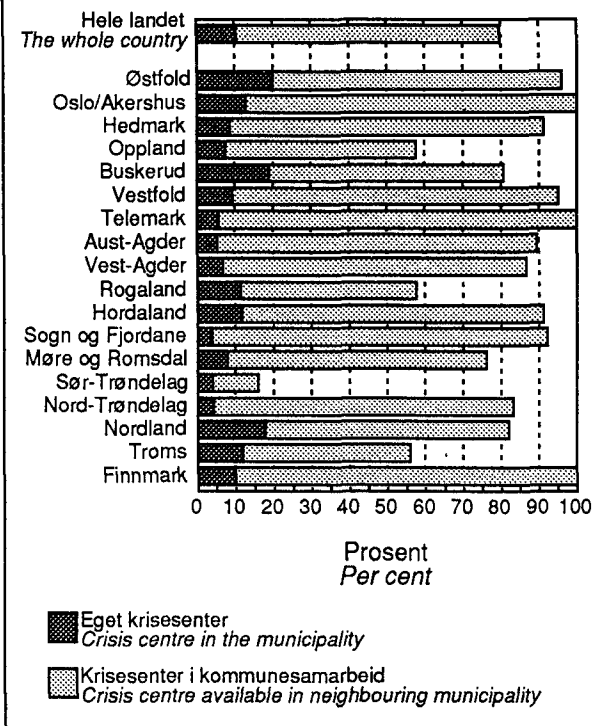
De fleste servicesentre er igangsatt og drevet av frivillige organisasjoner, men kommunene har etter hvert overtatt mye av det økonomiske ansvaret for driften.

8.3. Mottakere av andre tjenester

På de årsmeldingsskjemaene som Statistisk sentralbyrå mottar fra sosialkontorene, er det ikke oppgitt hvor mange som får hjelp gjennom krisesentrene eller krisetelefon. De eneste opplysningene som oppgis på dette skjemaet, er hvorvidt kommunen har slike ordninger, og om kommunen driver disse i egen regi eller i samarbeid med andre kommuner.

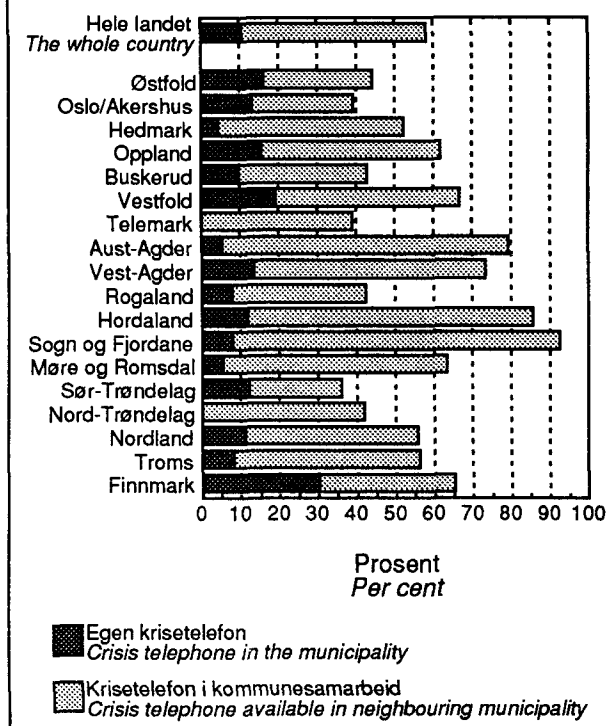
Figur 8.1

Andel av kommunene med krisesenter. Fylke
Percentage of the municipalities with crisis centre. County

Figur 8.2

Andel av kommunene med krisetelefon. Fylke
Percentage of the municipalities with crisis telephone. County

Sosialdepartementet utarbeider imidlertid statistikk over bruken av krisesentre og krisetelefoner, og denne statistikken viser at det var vel 58 600 overnattingsdøgn på krisesentrene i 1987. Tallet på personer som fikk hjelp var i overkant av 4 300, og av disse var 40 prosent barn.

I 1982 var det 28 000 overnattingsdøgn og vel 2 000 som fikk hjelp av krisesentrene. I løpet av de siste seks år har det med andre ord vært mer enn en fordobling i bruken av krisesentrene.

8.4. Dekningsgrad

Krisesenter

Det er 10 prosent av kommunene som har eget krisesenter. I tillegg har vel 70 prosent slikt tilbud gjennom samarbeid med andre kommuner. Figur 8.1 gjengir hvor stor andel av kommunene i hvert fylke som har eget krisesenter, eller som driver krisesenter i samarbeid med andre kommuner. Summen av disse to vil da angi hvor stor andel av kommunene som har slikt tilbud. Som vi ser av figuren har alle kommuner i

Oslo/Akershus, Telemark og Finnmark et slikt tilbud. I Oppland, Rogaland og Troms er det i overkant av halvparten av kommunene som har slikt tilbud, mens det tilsvarende tallet for Sør-Trøndelag er bare vel 15 prosent, som er lavest av alle fylkene. I de resterende fylkene er det jevnt over mellom 70 og 90 prosent av kommunene som har slikt tilbud.

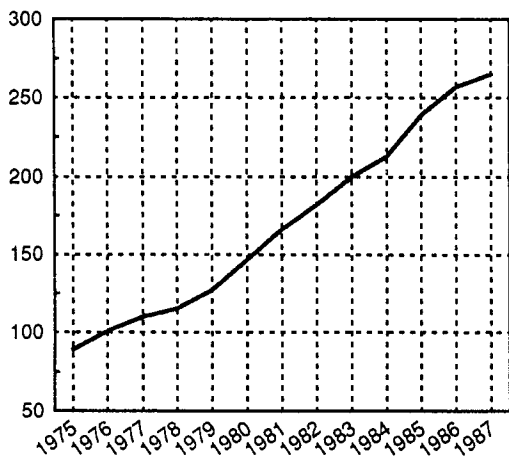
Krisetelefon

Krisetelefon er ikke utbygd i like stor grad som krisesentrene. Her er det 10 prosent av kommunene som har egen krisetelefon, og bortimot 50 prosent som har krisetelefon i samarbeid med andre kommuner. Med andre ord er det vel 60 prosent av kommunene som har et slikt tilbud.

I figur 8.2 ser vi at det er i Finnmark at flest kommuner har egen krisetelefon. Hvis vi ser på summen av de som har egen krisetelefon og de som har krisetelefon i kommunesamarbeid, er det i fylker som Hordaland, Sogn og Fjordane, og Aust- og Vest-Agder at flest kommuner har slikt tilbud. Ikke i noe fylke er det færre enn 35 prosent av kommunene som har slikt tilbud.

Figur 8.3

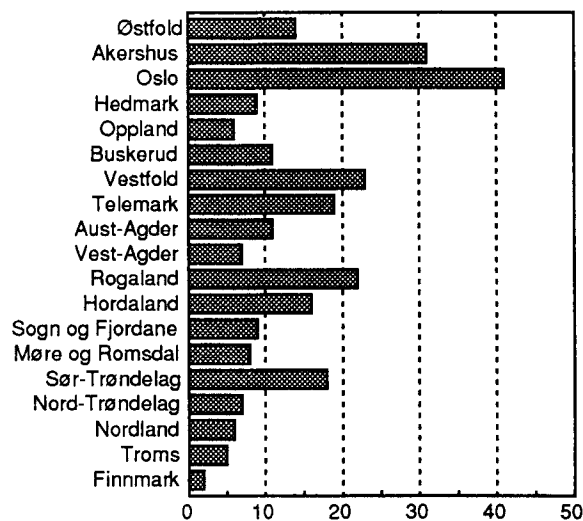
Registrerte servicesentre for eldre.
1975 - 1987
Registered service centres for the
aged. 1975 - 1987

Kilde: Norsk Gerontologisk Institutt
Source: Norwegian Institute of Gerontology

Figur 8.4

Registrerte servicesentre for eldre.
Fylke
Registered service centres for the
aged. County

Kilde: Norsk Gerontologisk Institutt
Source: Norwegian Institute of Gerontology

Servicesentre

SSB innhentet tall for servicesentre første gang i 1984. Norsk Gerontologisk Institutt har imidlertid i flere år utarbeidet årlige statistikker over slike sentre, og ved å bruke denne statistikken vil vi kunne se på utviklingen over flere år.

Ifølge NGIs statistikk var det i 1987 i alt 265 registrerte servicesentre for eldre. Som vi ser i figur 8.3 har det vært en jevn økning fra år til år, og i løpet av siste 10-årsperiode har det vært mer enn en fordobling av tallet på slike sentre.

Flest sentre finner vi i Oslo og Akershus, som hadde henholdsvis 41 og 31 sentre i 1987. Færrest sentre hadde Finnmark, med bare 2 slike sentre. Også i fylker som Oppland, Troms og Nordland er det få servicesentre.

Vi må imidlertid ta hensyn til at folketallet varierer sterkt fra fylke til fylke. Figur 8.4 viser hvor mange innbyggere 67 år og over det er for hvert servicesenter i hvert fylke, men dette gir allikevel ikke et helt korrekt bilde av dekningsgraden. De som bor på sam-

me sted som servicesenteret er lokalisert, vil naturlig nok ha langt bedre muligheter til å benytte seg av de tilbudene som sentrene gir, enn de som bor i utkantene og har lang reisevei. Denne figuren kan allikevel gi oss en viss pekepinn om hvordan dekningsgraden er.

Av figuren ser vi at det er flest servicesentre i forhold til folketallet (67 år og over) i Akershus, Vestfold, Telemark og Aust-Agder. I disse fylkene er det jevnt over 1 300-1 400 eldre pr. servicesenter, mens det i Oslo er nærmere 2 000. Vi kan allikevel si at Oslo har meget høy dekningsgrad, etter som befolkningen her er konsentrert på et mindre geografisk område, og flere vil derfor ha muligheter til å benytte seg av tilbudene. I både Oppland og Nordland er det mange eldre pr. servicesenter (henholdsvis 4 800 og 5 700), og i begge disse fylkene er befolkningen spredt over et relativt stort geografisk område. Få servicesentre i forhold til befolkningen, kombinert med store geografiske avstander vil dermed tilsi at relativt få av de eldre i slike fylker vil ha et reelt tilbud om servicesentre.

Tabell 8.1. Kommuner med krisesenter og krisetelefon. Fylke. 1987 Municipalities with crisis centre and crisis telephone. County. 1987

Fylke County	Kommuner i alt Number of municipalities, total	Krisesentre Crisis centres		Krisetelefon Crisis telephone			
		I alt Total	Krisesenter i kommunen Crisis centre in the mun- cipality	Krisesenter i kommune- samarbeid Crisis centre available in neighbouring municipality	I alt Total	Krisetelefon i kommunen Crisis tele- phone in the municipality	Krisetelefon i kommune- samarbeid Crisis telephone available in neighbouring municipality
Hele landet The whole country	454	362	47	315	263	47	216
Østfold	25	24	5	19	11	4	7
Akershus	22	22	2	20	8	2	6
Oslo	1	1	1	-	1	1	-
Hedmark	23	21	2	19	12	1	11
Oppland	26	15	2	13	16	4	12
Buskerud	21	17	4	13	9	2	7
Vestfold	21	20	2	18	14	4	10
Telemark	18	18	1	17	7	-	7
Aust-Agder	19	17	1	16	15	1	14
Vest-Agder	15	13	1	12	11	2	9
Rogaland	26	15	3	12	11	2	9
Hordaland	34	31	4	27	29	4	25
Sogn og Fjordane	26	24	1	23	24	2	22
Møre og Romsdal	38	29	3	26	24	2	22
Sør-Trøndelag	25	4	1	3	9	3	6
Nord-Trøndelag	24	20	1	19	10	-	10
Nordland	45	37	8	29	25	5	20
Troms	25	14	3	11	14	2	12
Finnmark	20	20	2	18	13	6	7

Tabell 8.2. Registrerte servicesentre for eldre. Fylke. 1975 - 1987 Registered service centres for the aged. County. 1975 - 1987

Fylke County	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Hele landet The whole country	91	101	110	115	127	147	166	182	200	213	239	257	265
Østfold	5	6	6	6	6	6	5	6	8	9	11	12	14
Akershus	7	11	12	15	18	20	20	22	22	28	29	31	31
Oslo	20	20	22	23	25	29	30	32	36	37	39	41	41
Hedmark	2	2	3	3	4	4	5	6	6	7	8	8	9
Oppland	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	5	6
Buskerud	4	4	4	5	5	6	6	6	7	8	10	11	11
Vestfold	7	7	7	7	9	13	16	16	19	19	21	23	23
Telemark	5	5	5	5	5	9	14	14	16	16	18	19	19
Aust-Agder	3	3	2	2	3	3	10	10	12	12	12	12	11
Vest-Agder	4	4	4	4	5	6	6	6	7	8	7	7	7
Rogaland	7	7	6	7	8	10	12	13	14	15	19	22	22
Hordaland	6	6	6	6	8	8	10	13	14	13	15	15	16
Sogn og Fjordane	3	3	5	5	4	4	4	8	8	7	8	8	9
Møre og Romsdal	4	7	8	8	8	8	7	7	7	8	8	8	8
Sør-Trøndelag	9	9	11	12	12	13	12	13	13	14	15	17	18
Nord-Trøndelag	1	2	3	3	3	3	3	4	5	5	6	6	7
Nordland	1	1	1	1	1	1	2	2	2	3	3	5	6
Troms	2	3	4	2	2	3	3	3	3	3	5	5	5
Finnmark	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2

Kilde: Norsk Gerontologisk Institutt.
Source: Norwegian Institute of Gerontology.

9. Personale i sosialtjenesten

9.1. Innledning

Statistikken over personale i sosialtjenesten omfatter alle ansatte, både heltids- og deltidsansatte i kommunal sosialtjeneste, samt ansatte i fylkeskommunale, interkommunale og private alders- og sykehjem som er tatt med i kommunenes helse- og sosialplaner.

Denne statistikken skal omfatte sosialtjenestens virksomhet, men en kan ikke alltid uten videre sette klare grenser mellom de ulike etatene. Selv om det i de aller fleste kommuner er nokså lik praksis med hensyn til hvilken etat de ulike virksomheter sorterer under, er det allikevel kommuner som har en avviken- de organisering. Dette gjelder blant annet hjemmehjelpen, som i noen kommuner sorterer under hjemmesykepleien eller en egen avdeling for pleie- og omsorgstjenesten. Statistikken tar sikte på å gi oversikt over sosiale tjenester uansett om de i noen tilfelle er administrert av helsetjenesten.

Statistikken bygger på opplysninger om personer ansatt på heltid eller deltid, der deltidsansatte regnes om til heltidsansatte. Tallet på ansatte i alt gir derfor et tilnærmet uttrykk for *utførte årsverk*.

I de foregående kapitler har vi behandlet aldershjem og aldershjemsavdelinger i kombinerte alders- og sykehjem som én institusjonstype. Dette kan vi imidlertid ikke gjøre her, da statistikkgrunlaget for personale i alders- og sykehjem omfatter *alle* stillinger i hele institusjonen. Dette skyldes at de ansatte i slike institusjoner i mange tilfelle arbeider både på sykehjemsavdelingen og aldershjemsavdelingen, slik at det ikke vil være mulig å skille ut én gruppe av de ansatte som kun arbeider i aldershjemsavdelingen. De tall som oppgis for personale i alders- og sykehjem vil derfor omfatte begge avdelingstypene.

I årsmeldingsskjemaet fra sosialkontorene skal det også oppgis hvor mange stillingshjemler det er innenfor hvert område. Erfaringsvis blir disse rubrikkene ofte mangelfullt utfylt, slik at det blir store avvik mellom de stillingshjemler som oppgis og de stillinger som faktisk eksisterer. En finner det derfor ikke for- svarlig å offentliggjøre tall for stillingshjemler.

9.2. Personalressurser i sosialtjenesten

Personalet i sosialetaten tilsvarte pr. 31.12.1987 i overkant av 37 000 årsverk. Av disse ble vel 8 300 årsverk utført i rene aldershjem, og knapt 8 900 i kombinerte alders- og sykehjem. Selv om alle ansatte i kombinerte institusjoner skal regnes med på årsmeldingsskjemaet, kan en allikevel ikke se bort fra at det i noen tilfelle er regnet med kun de som arbeider på aldershjemsavdelingene.

Innen hjemmehjelpen ble det utført i overkant av 5 000 årsverk, og i husmorvikartjenesten vel 1 100. I tillegg til dette ble det utført omtrent 1 400 årsverk innen eldreomsorg for øvrig. (Hjemmesykepleien omfattes ikke av denne statistikken.)

Det ble utført vel 170 årsverk innen oppsøkende barne- og ungdomsarbeid (utekontakt og lignende), mens de resterende 1 100 årsverk ble utført innen andre områder (omfatter ikke barnehager).

For hele landet utgjorde personalet i sosialtjenesten gjennomsnittlig 9 årsverk pr. 1 000 innbyggere.

Tallet på *personer* som er ansatt som hjemmehjelpere og husmorvikarer vil naturlig nok være en del høyere enn tallet på utførte årsverk. Dette gjelder spesielt hjemmehjelperne, som ofte er ansatt i små stillingsandeler. Pr. 31.12.1987 var det ansatt 38 000 personer som hjemmehjelpere, og disse arbeidet i

gjennomsnitt 536 timer hver. Dette tilsvarer i underkant av en tredjedels årsverk. Tallet på ansatte husmorvikarer var i overkant av 1 700, og disse arbeidet i gjennomsnitt 1 256 timer. Husmorvikarene er med andre ord ansatt i større stillingsandeler enn hjemmehjelperne.

9.3. Utvikling over tid

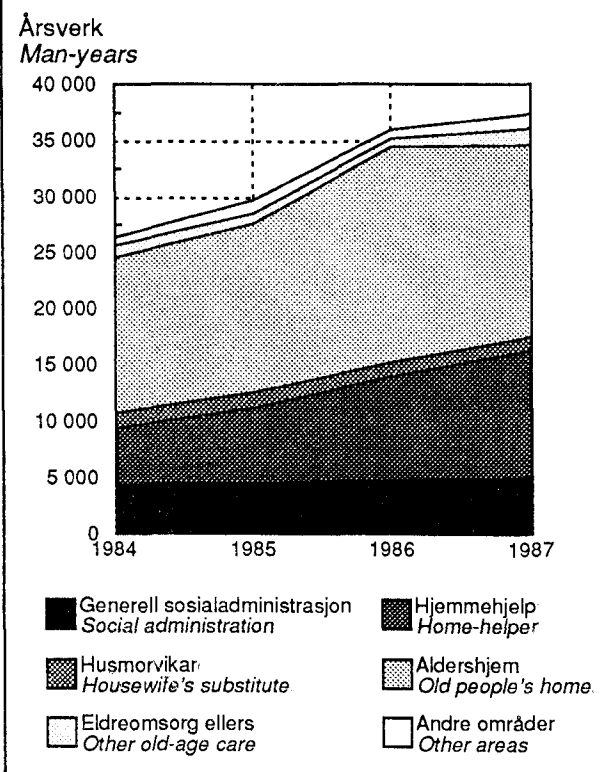
Statistikk over personalet i sosialtjenesten ble først innhentet i 1984, og det kan derfor ikke lages tidsserier for lengre tid tilbake. I 1984 og 1985 ble antall stillinger i sosialetaten talt, mens det for de senere år som nevnt er blitt talt antall personer og utførte årsverk. Tallene for 1984 og 1985 vil derfor ikke være helt sammenlignbare med de senere år.

I figur 9.1 ser vi at det var en økning på vel 3 000 stillinger fra 1984 til 1985, og en økning på over 6 000 fra 1985 til 1986. Fra 1986 til 1987 var økningen i underkant av 2 000. Den sterke økningen fra 1985 til 1986 er trolig ikke reell, men kan heller skyldes forskjeller i datagrunnlaget.

Som nevnt kjenner vi ikke til hvordan denne utviklingen har vært over lengre tid, men i tiden 1984-1987 ser det ut til at det i første rekke er hjemmehjelpstjenesten som har hatt en jevn økning. Fra

Figur 9.1

Personale i sosialtjenesten. 1984 - 1987
Social service personnel. 1984 - 1987

1985 til 1986 var det også en sterk økning i antall ansatte i kombinerte alders- og sykehjem, mens det var en reduksjon igjen fra 1986 til 1987, som delvis ble oppveid av en økning i antall ansatte på rene aldershjem.

Verken generell sosialadministrasjon eller husmorvikartjenesten ser ut til å ha hatt noen økning i tallet på utførte årsverk. Eldreomsorg ellers synes å ha hatt en svak økning fra 1986 til 1987, men det er for tidlig å si om dette er begynnelsen på en trend i retning av en økende utbygging av ulike andre typer tjenester.

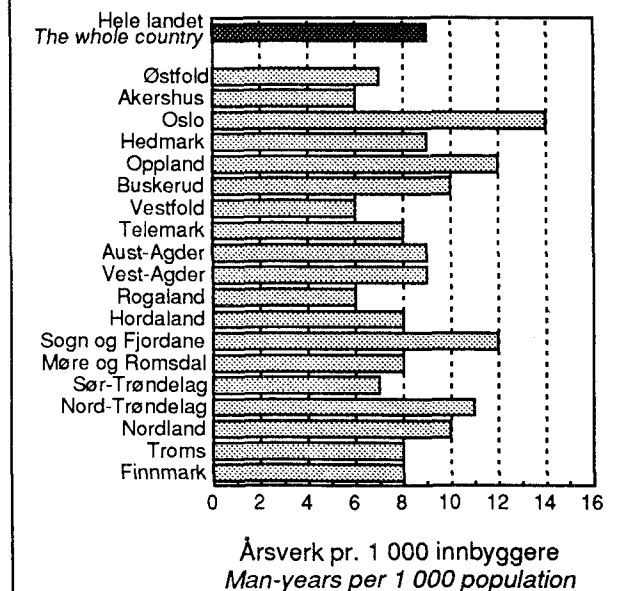
Oppsøkende virksomhet ble først registrert i 1986, og utgjør foreløpig få stillinger. Oppsøkende virksomhet er derfor utelatt i denne figuren.

9.4. Geografiske forskjeller

I figur 9.2 gjengis en fordeling over utførte årsverk pr. 1 000 innbyggere i hvert fylke. I forhold til folketallet blir det utført flest årsverk i Oslo, med 14 pr. 1 000 innbyggere. Også Oppland og Sogn og Fjordane ligger høyt, med 12 pr. 1 000 innbyggere. Lavest ligger Akershus, Vestfold og Rogaland med 6 utførte årsverk pr. 1 000 innbyggere. I forhold til folketallet utføres det i de 3 sistnevnte fylkene med andre ord bare halvparten så mange årsverk som i Oslo, Oppland og Sogn og Fjordane. Vi kan imidlertid ikke uten videre slutte av dette at det er snakk om store for-

Figur 9.2

Personale i sosialtjenesten pr. 1 000 innbyggere. Fylke
Social service personnel per 1 000 population. County

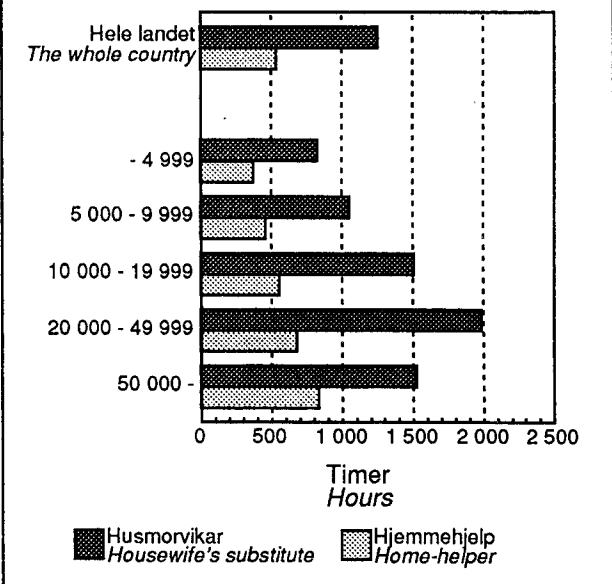

Figur 9.3

Timer pr. hjemmehjelp og husmorvikar. Kommunestørrelse

Hours per home-helper and housewife's substitute. Size of municipality

Kommunestørrelse (innbyggertall)
Size of municipality (number of inhabitants)

skjeller i ressursbruk og -utnyttelse. En må også ta i betraktning at det er til dels store forskjeller mellom fylkene, både med hensyn til tallet på sosialhjelpsmottakere og mottakere av ulike andre hjelpeordninger.

Både husmorvikarer og hjemmehjelpere er oftest ansatt i deltidsstillinger. Som nevnt utfører hver hjemmehjelper gjennomsnittlig 536 timer, og dette er nokså likt i de aller fleste av fylkene. Unntakene er Oslo, Hordaland, Rogaland og Vestfold som ligger noe høyere.

Større fylkesvise forskjeller finner en hos husmorvikarene, der dette varierer fra vel 600 timeverk pr. husmorvikar i Nordland, til nærmere 2 000 timeverk i Rogaland. Dette tilsvarer mer enn et årsverk pr. husmorvikar. Noe av forklaringen er at timeverktallet pr. husmorvikar og hjemmehjelper baserer seg på det totale antall timeverk utført i løpet av året, fordelt på de ansatte ved utgangen av året. Personer som har vært engasjert for et kortere tidsrom i løpet av året vil derfor utføre timeverk som vil regnes med for de som fremdeles er ansatt ved slutten av året. Vi kjenner ikke til omfanget av slike kortere engasjementer, men til en viss grad vil dette kunne føre til at timeverktallet pr. ansatt blir høyere enn det i realiteten er.

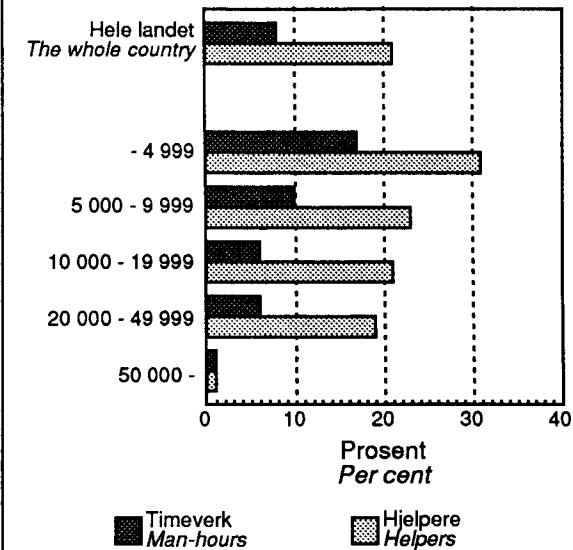
Det kan være grunn til å tro at det først og fremst er de små kommunene som engasjerer husmorvikarer og hjemmehjelpere i små stillingsandeler. Dette kommer klart til uttrykk i figur 9.3, der vi ser en jevn

Figur 9.4

Pårørende som hjemmehjelpere. Andel av utførte timeverk og hjelpere.

Relatives as home-helpers. Percentage of man-hours and helpers. Kommunestørrelse
Size of municipality

Kommunestørrelse (innbyggertall)
Size of municipality (number of inhabitants)

økning i antall timeverk pr. husmorvikar og hjemmehjelper jo høyere innbyggertall en kommune har. (Det at de største kommunene har færre timeverk pr. husmorvikar enn de nest største kommunene, skyldes trolig delvis mangelfulle opplysninger fra noen av de største kommunene.)

Det at mindre kommuner gir færre timer pr. ansatt enn større kommuner, kan trolig tilskrives bruken av pårørende som hjemmehjelpere og husmorvikarer. For eksempel utfører pårørende hele 18 prosent av timeverkene i hjemmehjelpen i Nord-Trøndelag, og 15 prosent i Sogn og Fjordane, mens det tilsvarende tallet i Oslo er mindre enn 1 prosent. I de øvrige fylkene ligger dette tallet i hovedsak mellom 5 og 10 prosent. Disse forskjellene kommer enda tydeligere fram hvis vi ser på denne andelen innenfor kommunene gruppert etter størrelse. I de minste kommunene er over 30 prosent av hjemmehjelperne pårørende, mens de utfører vel 17 prosent av timeverkene. (Figur 9.4.) Begge disse andelene avtar med økende kommunestørrelse. Det vil kunne være rimelig å anta at det i de fleste tilfelle der pårørende brukes som hjemmehjelp, yter hjelperen tjenester kun til én person, og vil derfor utføre færre timer enn de øvrige hjelperne. Dette vil kunne forklare hvorfor de pårørende utgjør over 20 prosent av hjemmehjelperne, mens de utfører under 10 prosent av timeverkene.

Tabell 9.1. Personale i sosialtjenesten. Fylke. 1984 - 1987 Social service personnel. County. 1984 - 1987

Fylke County	I alt Total	Generell sosial- admini- strasjon Social admini- stration	Hjemme- hjelp Home- help	Husmor- vikar House- wife's substi- tute	Rene alders- hjem Old people's homes	Kombi- nerte institu- sjoner Combined insti- tutions	Eldre- omsorg ellers Other old-age care	Utekon- takt, opp- søkende virksomhet Detached youth workers	Andre områder Other areas	Personell pr. 1 000 innbyggere Social service personnel per 1 000 population
1984	26355	4393	5044	1337	3913	9871	1049	..	748	6
1985	29736	4539	6714	1337	4447	10559	927	..	1213	7
1986	36017	4743	9271	1238	4715	14516	728	176	630	9
1987	37432	5149	11216	1160	8279	8881	1441	169	1137	9
1987										
Østfold	1620	265	593	38	202	408	72	12	32	7
Akershus	2612	415	754	89	270	960	54	17	52	6
Oslo	6460	1076	1184	34	3053	-	640	16	458	14
Hedmark	1648	180	682	51	251	392	63	5	24	9
Oppland	2277	199	629	47	161	1120	27	3	91	12
Buskerud	2185	202	683	73	235	915	41	22	13	10
Vestfold	1100	233	531	46	117	93	33	13	35	6
Telemark	1372	170	477	46	246	384	26	4	20	8
Aust-Agder	909	105	272	29	239	227	24	3	11	9
Vest-Agder	1326	185	330	51	184	519	36	8	13	9
Rogaland	2037	405	725	98	269	294	185	28	33	6
Hordaland	3352	441	1151	179	776	602	53	8	142	8
Sogn og Fjordane	1282	104	323	41	183	615	8	-	7	12
Møre og Romsdal	1973	224	610	67	790	204	40	9	29	8
Sør-Trøndelag	1725	277	518	65	394	383	26	6	56	7
Nord-Trøndelag	1373	119	375	52	321	480	10	1	15	11
Nordland	2413	278	722	62	312	952	33	6	49	10
Troms	1203	173	479	56	159	223	56	5	53	8
Finnmark	564	99	178	37	119	109	15	3	4	8

Tabell 9.2. Tallet på hjemmehjelpere og utførte timeverk. Fylke/kommunestørrelse. 1987 Number of home-
helpers and man-hours worked. County/size of municipality. 1987

	Tallet på hjemmehjelpere Number of home-helpers		Tallet på timeverk Number of man-hours		Gjennomsnittlig timeverk Average man-hours	
	I alt Total	Av dette pårørende Relatives	I alt	Av dette utført av pårørende Of which executed by relatives	Pr. hjelper Per home- helper	Pr. innbygger 67 år og over Per person 67 years and over
Hele landet The whole country	38044	8178	20378865	1569387	536	35
FYLKE COUNTY						
Østfold	1849	326	1113400	52983	602	32
Akershus	2440	444	1334199	55781	547	34
Oslo	2361	4	2027175	1897	859	25
Hedmark	2762	709	1239700	133868	449	41
Oppland	2222	565	1092099	106427	491	38
Buskerud	2515	471	1217825	97479	484	38
Vestfold	1666	198	1093266	53011	656	40
Telemark	1602	259	869753	60736	543	34
Aust-Agder	1115	249	486543	55311	436	35
Vest-Agder	1383	392	562238	61719	407	30
Rogaland	1663	358	1350478	103253	812	35
Hordaland	3077	584	2066942	134003	672	38
Sogn og Fjordane	1486	513	609678	88643	410	36
Møre og Romsdal	2384	607	1175075	126011	493	34
Sør-Trøndelag	1923	482	926776	92346	482	27
Nord-Trøndelag	1983	547	660590	117120	333	36
Nordland	3065	640	1343878	84528	438	39
Troms	1986	647	870360	103827	438	50
Finmark	562	183	338890	40444	603	45
KOMMUNESTØRRELSE						
Innbyggere						
SIZE OF MUNICIPALITY						
Population						
- 4 999	11628	3651	4328279	739681	372	40
5 000 - 9 999	8033	1835	3687511	352537	459	35
10 000 - 19 999	7828	1683	4345704	270142	555	39
20 000 - 49 999	4912	929	3325861	186445	677	34
50 000 -	5643	80	4691510	20582	831	29

Tabell 9.3. Tallet på husmorvikarer, utførte timeverk og gjennomsnittlig timeverk. Tall for fylke/kommunestørrelse. 1987 Number of housewife's substitutes, man-hours worked and average man-hours. Figures for county/size of municipality. 1987

	Tallet på husmorvikarer Number of housewife's substitutes		Tallet på timeverk Number of man-hours		Gjennomsnittlig timeverk Average man-hours	
	I alt Total	Av dette påførende Relatives	I alt	Av dette utført av påførende Of which executed by relatives	Pr. husmor- vikar Per substi- tute	Pr. innbygger 67 år og over Per person 67 years and over
Hele landet The whole country	1715	67	2154989	13188	1257	4
FYLKE COUNTY						
Østfold	43	1	69730	78	1622	2
Akershus	111	1	156644	1719	1411	4
Oslo	60	8	62075	1435	1035	1
Hedmark	63	3	84781	563	1346	3
Oppland	57	-	87670	-	1538	3
Buskerud	83	1	117235	2631	1412	4
Vestfold	60	-	94142	-	1569	3
Telemark	54	3	87285	899	1616	3
Aust-Agder	48	2	49447	91	1030	4
Vest-Agder	71	3	90432	1308	1274	5
Rogaland	137	-	271900	-	1985	7
Hordaland	199	-	317679	117	1596	6
Sogn og Fjordane	73	-	77365	-	1060	5
Møre og Romsdal	89	-	114846	456	1290	3
Sør-Trøndelag	133	3	117153	275	881	3
Nord-Trøndelag	153	14	91309	685	597	5
Nordland	135	18	108505	1747	804	3
Troms	103	9	103100	274	1001	6
Finmark	43	1	53691	910	1249	7
KOMMUNESTØRRELSE Innbyggere SIZE OF MUNICIPALITY Population						
- 4 999	528	35	437222	6677	828	4
5 000 - 9 999	374	13	393796	1714	1053	4
10 000 - 19 999	312	3	471115	1474	1510	4
20 000 - 49 999	194	8	385512	619	1987	4
50 000 -	307	8	467344	2704	1522	3

10. Kostnader

10.1. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester

Den relativt store økningen i antall mottakere av hjelp fra sosialetaten de senere år vil naturlig nok også gjenspeile seg i en økning i kommunenes sosialutgifter. Vi har tidligere sett at sosialtjenesten har mange oppgaver, og en kan derfor ikke bare konsentrere seg om kostnadene som er forbundet med økonomisk sosialhjelp, da dette utgjør bare en del av kommunenes totale driftsutgifter til sosialtjenesten. I tillegg til de ulike hjelpetiltak vil også lønns- og administrasjonsutgifter komme inn under sosialtjenestens driftsutgifter.

For å få en tilnærmet fullstendig oversikt over kommunenes brutto driftsutgifter til sosiale tjenester, er det nyttet tall fra kommuneregnskapene. Vi har her skilt ut områdene barnevern, sosialhjelp, hjelpeordninger for hjemmene, tiltak for eldre, administrasjon og andre sosiale tjenester. Finansieringsutgifter og utgifter til nybygg og nyanlegg er holdt utenfor.

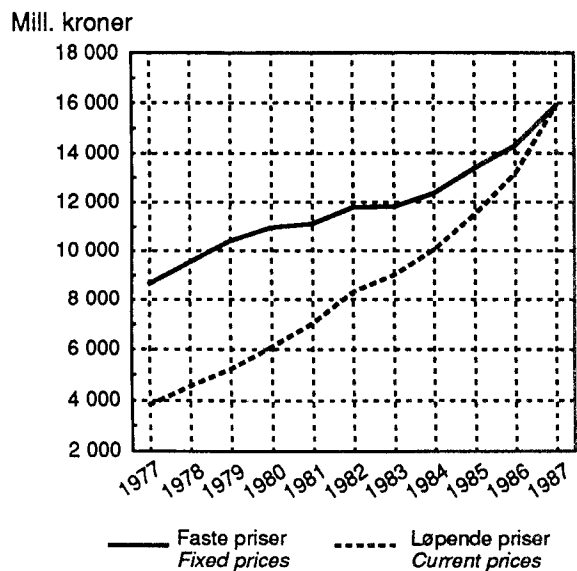
Når utgiftene skal sammenlignes over flere år, er det imidlertid et problem forbundet med området barnevern, der denne posten i kommuneregnskapene før 1983 også omfattet barnehager. Først fra og med 1983 ble barnehager skilt ut som egen post i kommuneregnskapene. For å kunne lage sammenlignbare tall for hele perioden 1977 til 1987, er barnehager inkludert i barnevernstallene som referes i dette kapitlet. Dette betyr med andre ord at det som her omtales som *barnevern* omfatter mer enn sosialetatens barnevernsarbeid, og at variasjoner i utgiftene til barnevern like gjerne kan skyldes variasjoner i driftsutgiftene til barnehager. Fra 1983 til 1986 utgjorde driftsutgifter til barnehagene vel 77 prosent av de totale utgiftene som her refereres som utgifter til barnevern. I 1987 var denne andelen steget til 81 prosent.

Kommunenes driftsutgifter til sosiale tjenester var i 1987 i overkant av 16 milliarder kroner. Herav utgjorde barnevern (inkludert barnehager) i overkant av 4,3 milliarder, sosialhjelp 2,5 milliarder, hjelpeordninger for hjemmene omtrent 2 milliarder, og tiltak for eldre og funksjonshemmede bortimot 5 milliarder. Andre sosiale tjenester utgjorde vel 1,5 milliarder, og administrasjonsutgiftene vel 1,3 milliarder.

I 1977 var kommunenes totale driftsutgifter til sosiale tjenester på under 4 milliarder. Dette betyr med andre ord at det har vært en firedobling av utgiftene fra 1977 til 1987. Hvis vi derimot ser denne utviklingen

Figur 10.1

Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester, faste og løpende priser. 1977 - 1987
Gross expenditure for social services, fixed and current prices. 1977 - 1987

i forhold til den faktiske kroneverdien, var de totale utgiftene i 1977 bortimot 9 milliarder 1987-kroner. (Figur 10.1.)

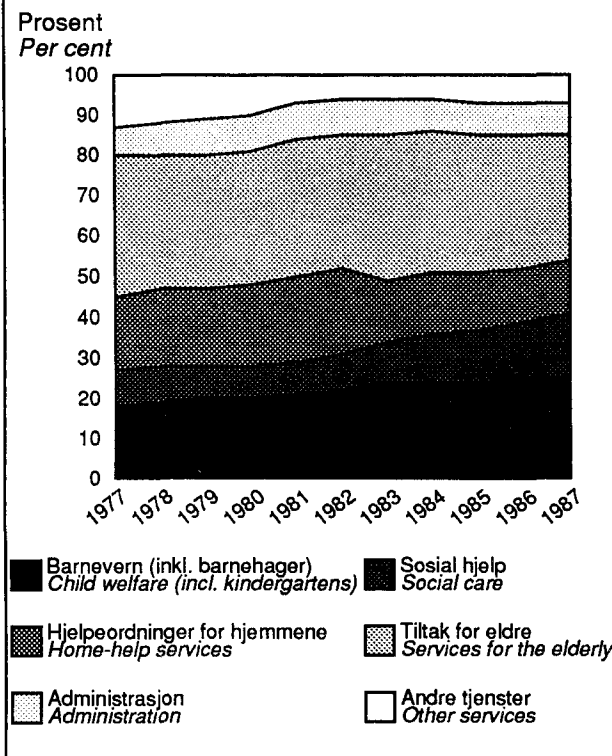
Figur 10.2 gjengir de prosentvise endringer fra år til år i faste kroner. Her ser vi at det var en årlig vekst i driftsutgiftene på 9-10 prosent fra 1977 til 1978. Bortsett fra en økning til 6 prosent fra 1981 til 1982, sank veksten til under 1 prosent fra 1982 til 1983. Fra 1983 har det vært en økende vekst, som var på 11 prosent fra 1986 til 1987. Den vekstraten vi ser i dag er med andre ord bare ubetydelig høyere enn det den var på slutten av 1970-tallet.

Hvis vi ser på hvor stor andel de enkelte områder utgjør av brutto driftsutgifter, er det tiltak for eldre og sosial hjelp som svarer for størst andel av utgiftene, med henholdsvis 38 og 20 prosent av driftsutgiftene. Utgifter til hjelpeordninger for hjemmene utgjør 17 prosent, og administrasjonsutgifter utgjør 10 prosent. Utgifter til barnevern (barnehager ikke medregnet) og andre tiltak svarer for minst andel av utgiftene, med henholdsvis 6 og 9 prosent.

I figur 10.3 ser vi hvordan forholdet mellom de ulike områdene har endret seg i perioden 1977 til 1987. Her ser vi at utgiftene til barnevern (inkludert barnehager) og sosial hjelp jevnt over utgjør en stadig større an-

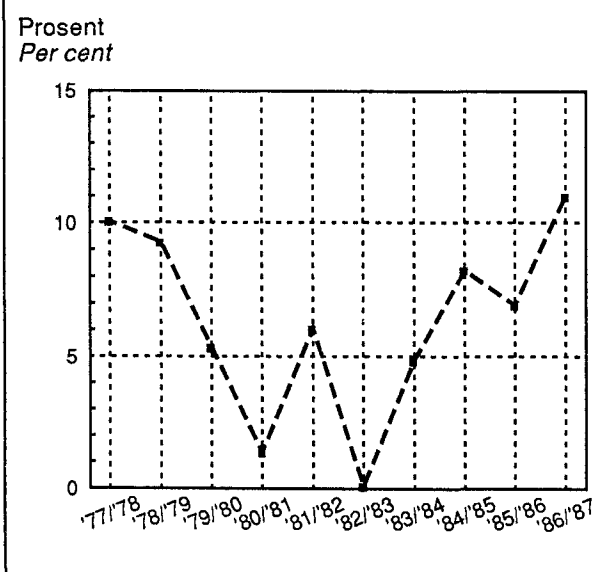
Figur 10.3

Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester, etter utgiftsområde. 1977 - 1987
Gross expenditure for social services, by purpose. 1977 - 1987

Figur 10.2

Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester. Prosentendring fra foregående år. 1977/78 - 1986/87. Faste priser
Gross expenditure for social services, change in per cent from preceding year. 1977/78 - 1986/87. Fixed prices

del av de totale utgiftene, der barnevern har økt sin andel fra 18 til 26 prosent, mens sosial hjelp har økt sin andel fra 9 til 16 prosent. Administrasjonsutgiftene har jevnt over ligget på 7 til 9 prosent i denne perioden, og viser ingen systematiske tendenser til verken økning eller reduksjon. Tiltak for eldre og andre sosiale tjenester har variert sin andel i begge retninger i denne perioden, men ligger allikevel omtrent 4 prosent lavere i dag enn i 1977. Vi ser videre at det var en markert reduksjon i utgifter til hjelpeordninger for hjemmene fra 1982 til 1983. Mens andelen så ut til å øke jevnt fra 18 til 21 prosent fram til 1982, falt den til 15 prosent i 1983, for deretter å ha blitt ytterligere redusert. Driftsutgiftene til hjelpeordninger for hjemmene ble redusert med nærmere 29 prosent fra 1982 til 1983, mens de øvrige områder hadde vekst i sine utgifter. I foregående avsnitt så vi at det var en tilnærmet nullvekst i utgiftene fra 1982 til 1983 når vi så utgiftene i forhold til prisstigningen, men ettersom det bare var utgifter til hjelpeordninger for hjemmene som hadde reduksjon i utgiftene, vil det si at denne nullveksten skyldes en reell nedgang i driftsutgiftene for hjelpeordningene for hjemmene.

10.2. Driftsutgiftene fordelt på den enkelte innbygger

Her skal vi se nærmere på enkelte trekk ved utgiftene til områdene som er omtalt ovenfor. Statistikkgrunnlaget for de tall som gjengis her er hentet fra sosialkontorenes årsmeldingsskjema, og kan derfor avvike noe fra tallene som ble gjengitt i avsnittet ovenfor.

Kommunenes brutto driftsutgifter til hjelpeordninger for hjemmene var i 1987 vel 2 milliarder kroner, som tilsvarer i gjennomsnitt vel 480 kroner pr. innbygger på landsbasis. Av dette går bortimot 50 kroner til husmorvikartjenesten, i overkant av 400 kroner til hjemmehjelpen, og vel 30 kroner til andre tiltak. I figur 10.4 er det beregnet tilsvarende tall for kommunene gruppert etter kommunestørrelse, og her ser vi at både for husmorvikartjenesten, hjemmehjelpen og andre tiltak, er utgiftene pr. innbygger høyere i mindre kommuner enn i større kommuner. Særlig uttalt er dette i de minste kommunene, der gjennomsnittsutgiftene til hjelpeordninger for hjemmene er 100 kroner høyere pr. innbygger enn i de største kommunene. Det er vanskelig å si eksakt hva dette skyldes, men som vi har sett i de foregående kapitler, ytes det hjelp til en større andel av den eldre befolkningen i de små kommunene, samtidig med at det også er flere hjelpere og

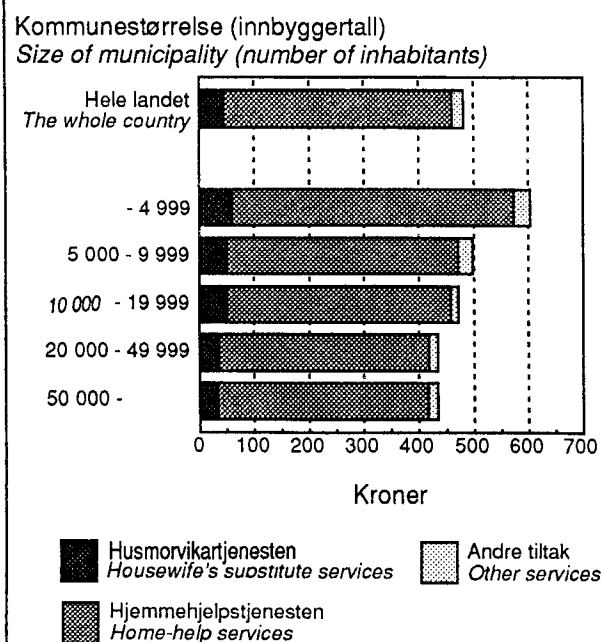
flere timeverk pr. mottaker i de små kommunene. Dette innebærer med andre ord at de lavere utgiftene pr. innbygger i større kommuner ikke nødvendigvis har sammenheng med en mer rasjonell og effektiv drift, men heller at det i små kommuner satses mer på hjemmebasert omsorg enn i de større kommunene.

De utgiftene som er oppgitt her er brutto utgifter som kommunene har til hjelpeordninger for hjemmene. På landsbasis dekkes imidlertid 9 prosent av disse driftsutgiftene av egenandeler. Av utgiftene til husmorvikarer dekkes 6 prosent, mens det tilsvarende tallet for hjemmehjelpstjenesten og andre tiltak er henholdsvis 9 og 8 prosent. Hvis vi ser på hvor stor andel av utgiftene som dekkes av egenandeler beregnet etter kommunestørrelse, er det også her visse interessante trekk. Som vi ser i figur 10.5 er det en sammenheng mellom kommunestørrelse og andel av driftsutgiftene som dekkes av egenandeler, der 11 prosent av driftsutgiftene til hjelpeordninger for hjemmene dekkes av egenandeler i de minste kommunene, mens dette tallet for de største kommunene er 5 prosent. Samme tendens ser vi både for husmorvikartjenesten og hjemmehjelpstjenesten, mens andre tiltak varierer

Figur 10.4

Brutto driftsutgifter til hjelpeordninger for hjemmene pr. innbygger i ulike kommunestørrelser

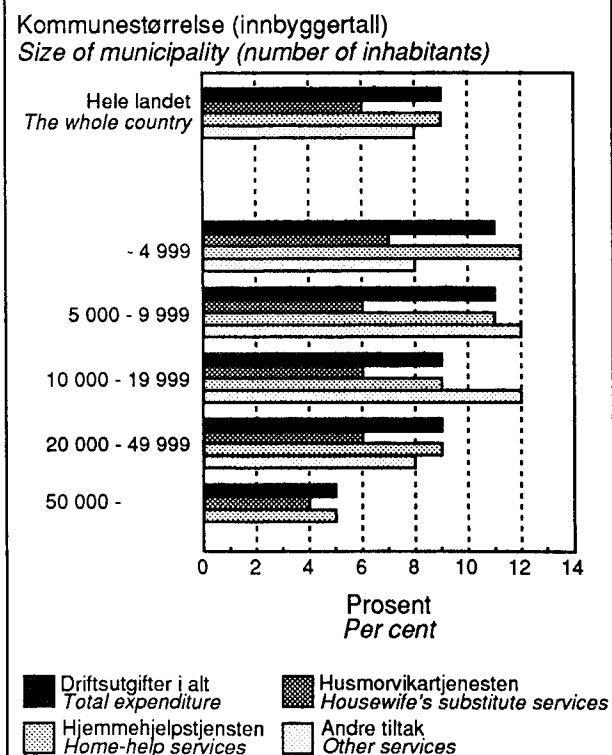
Gross expenditure for home-help services per capita. Size of municipality

Figur 10.5

Andel av driftsutgiftene til hjelpeordninger for hjemmene dekket av egenandeler. Kommunestørrelse

Percentage of expenditure for home-help services covered by the recipients. Size of municipality

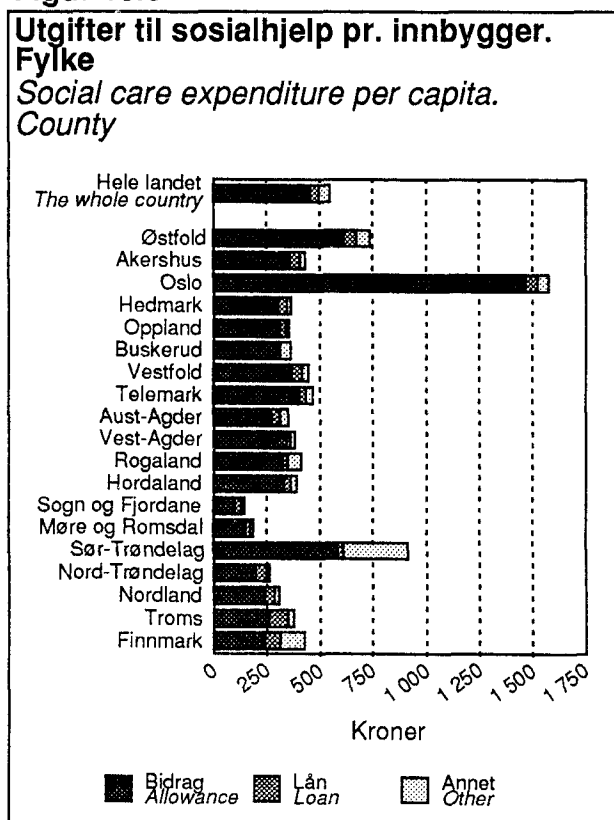

noe med hensyn til dekning av egenandeler. Det kan tenkes at hjelpeordningene for hjemmene i større kommuner er utbygd i så liten grad, at det bare er de aller svakeste og dårligst økonomisk stilte som får tilbud om slik hjelp, og at det derfor er så liten andel som dekkes av egenandeler.

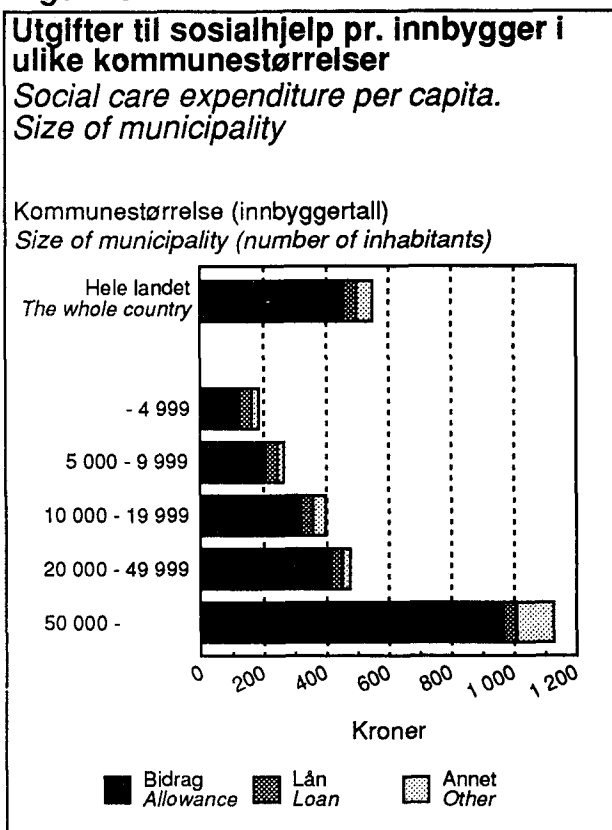
Utgiftene til økonomisk sosialhjelp, tilsvarer rundt regnet 570 kr pr. innbygger på landsbasis. (Figur 10.6.) I de aller fleste fylkene ligger utgiftene pr. innbygger like i underkant av landsgjennomsnittet. Særlig lavt ligger utgiftene i Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal, med under 200 kr pr. innbygger. Oslo og Sør-Trøndelag skiller seg ut med utgifter som ligger langt over landsgjennomsnittet, med henholdsvis 1 550 kr og 950 kr pr. innbygger.

Hvis vi ser på utgiftene pr. innbygger i kommunene gruppert etter kommunistørrelse, er bildet det motsatte av det som kom fram når vi så på hjelpeordninger for hjemmene, nemlig at det er de største kommunene som har størst utgifter pr innbygger når det gjelder økonomisk sosialhjelp. (Figur 10.7.) Utgiftene til sosialhjelp utgjør i de minste kommunene under 200 kroner pr. innbygger, mens det tilsvarende tallet for de største kommunene er rundt 1 200 kroner. Særlig stort sprang er det mellom kommuner med 20 000-49 999 innbyggere, og kommuner med 50 000 innbyggere og over. Dette skyldes i stor grad at Oslo kommer inn i denne gruppen, og som vi så ovenfor

Figur 10.6

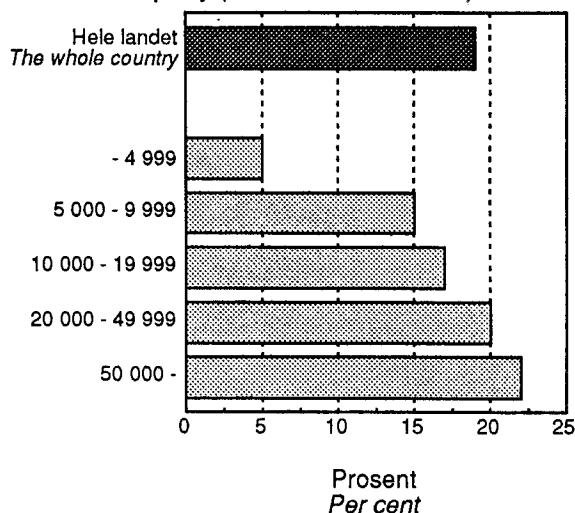
Figur 10.7

ligger Oslos utgifter 3 ganger så høyt som landsgjennomsnittet, og vil derfor veie tungt i denne gruppen

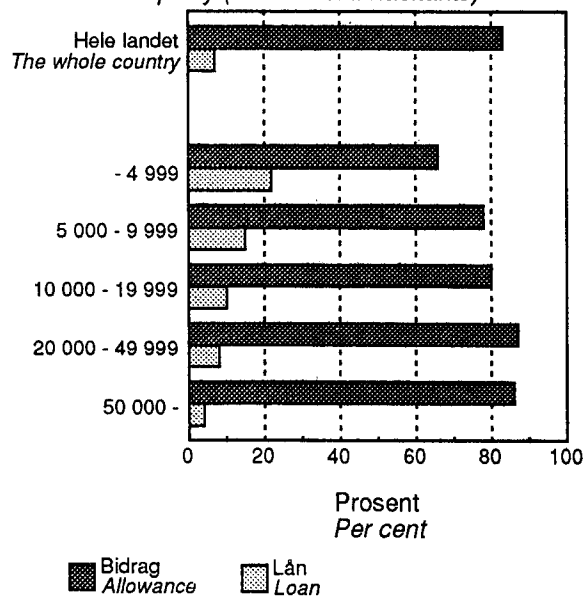
Selv om vi ser tendenser til at høye utgifter til sosialhjelp er mer et byfenomen, må vi også ta i betraktning at store kommuner og byer har eller kan ha visse trekk som kan forklare slike fenomener, høyere boligutgifter og leveomkostninger generelt. I de lavere aldersgrupper utgjør enslige en større andel av befolkningen i de store byene enn i andre kommuner. I kapittel 3 så vi at de yngre utgjorde en større andel av mottakerne av økonomisk hjelp enn de eldre, og like-dan at enslige utgjorde en større andel enn gifte og samboende. Dette kan være noe av forklaringen på de høye utgiftene i større kommuner.

Det er også viktig å være klar over at kommuner med mange flyktninger og asylsøkere vil ha relativt høye utgifter til sosialhjelp til denne gruppen. Naturlig nok vil større kommuner ta imot flere flyktninger og asylsøkere enn mindre kommuner, og av den grunn få høyere utgifter. På årsmeldingsskjemaet oppgis hvor mye av utbetalt økonomisk hjelp som gikk til flyktninger og asylsøkere, og som staten refunderer. Av de totale utbetalingene til økonomisk bidrag i 1987, gikk i gjennomsnitt 18 prosent til flyktninger og asyl-

Figur 10.8**Andel av økonomisk bidrag ytt til flyktninger og asylsøkere i ulike kommunestørrelser . Prosent***Percentage of economic assistance paid to refugees and asylum applicants. Size of municipality*Kommunestørrelse (innbyggertall)
Size of municipality (number of inhabitants)

søkere. Denne andelen er over 20 prosent i de største kommunene, og reduseres gradvis til 5 prosent for de minste kommunene. (Figur 10.8.) Også dette er med på å forklare noe av de høyere utgiftene i større kommuner.

Økonomisk sosialhjelp kan gis både i form av lån og bidrag, og som nevnt i kapittel 3 er det, med få unntak, små forskjeller fra fylke til fylke hvorvidt stønad utbetales som lån eller bidrag. Vi har også sett at det først og fremst er for økonomisk hjelp at det er store forskjeller etter kommunestørrelse, og det kan derfor være interessant å se hvorvidt dette kan ha sammenheng med om stønad utbetales som lån eller bidrag. I figur 10.9 ser vi hvor stor andel av brutto driftsutgifter til sosialhjelp som utgjøres av lån eller bidrag i kommunene gruppert etter kommunestørrelse. For hele landet utgjør økonomisk bidrag i overkant av 80 prosent av brutto driftsutgifter til sosial hjelp, mens lån utgjør vel 7 prosent. (Resten, vel 13 prosent, omfatter blant annet betaling til støttekontakter og utgifter til privat pleie.) Sett i forhold til kommunestørrelse utgjør bidrag vel 65 prosent av utgiftene i de minste kommunene, og nærmere 90 prosent i de største kommunene. Lån derimot, utgjør over 20 prosent av utgiftene i de minste kommunene, men under 5 prosent i de største kommunene. Vi vet lite om i hvilken grad slike lån blir tilbakebetalt, men forutsatt at dette skjer i stor grad, vil da de største kommunene også her få større nettoutgifter enn de minste kommunene.

Figur 10.9**Andel av brutto driftsutgifter til sosialhjelp utbetalt som bidrag og lån i ulike kommunestørrelser . Prosent***Percentage of gross expenditure paid as allowance or loan. Size of municipality*Kommunestørrelse (innbyggertall)
Size of municipality (number of inhabitants)

Tabell 10.1. Brutto driftsutgifter til sosiale tjenester (kommuneregnskapets hovedkapittel 1.4).
1977 - 1987. 1 000 kr Gross expenditure for social services (municipal accounts).
1977 - 1987. 1 000 kroner

År Year	I alt Total	Barneomsorg Child welfare			Sosial- hjelp Social care	Hjelpeord- ninger for hjemmene Home-help services	Tiltak for eldre Old-age care	Admini- strasjon Admini- stration	Andre tiltak Other services
		I alt Total	Barnevern Children under protection	Barnehager Kinderg- gartens					
1977 ..	3833442	704384	..	..	338307	679462	1333856	276218	501215
1978 ..	4565245	889197	..	..	393667	853898	1518000	370556	539927
1979 ..	5228845	1070624	..	..	428293	1004194	1719535	447236	558963
1980 ..	6106383	1232553	..	..	475653	1194798	2039827	555661	607891
1981 ..	7036489	1500921	..	..	567320	1470813	2408484	660748	428203
1982 ..	8308528	1825710	..	..	750099	1736090	2776864	750995	468770
1983 ..	9011615	2159277	464226	1695051	911723	1345620	3220122	817275	557598
1984 ..	10039681	2450501	559056	1891445	1194423	1467934	3510516	777419	638888
1985 ..	11489041	2766418	644874	2121544	1462301	1603712	3899980	895031	861599
1986 ..	13166680	3237891	760606	2477285	1831344	1847289	4324758	1048789	876609
1987 ..	15889488	4048743	769261	3279482	2530530	2134826	4829259	1249587	1096543

Tabell 10.2. Brutto driftsutgifter til ulike hjelpeordninger for hjemmene, og driftsutgifter dekket av egen-
andeler. Fylke/kommunestørrelse. 1987. 1 000 kr Gross expenditure for home-help services,
and expenditure covered by the recipients. County/size of municipality. 1987. 1 000 kroner

	I alt Total	Husmorvikar- tjeneste Housewife's sub- stitute service		Hjemmehjelp Home-help service		Andre tiltak Other services		
		Brutto drifts- utgifter Gross ex- penditure	Egen- andeler Covered by the recipients	Brutto drifts- utgifter	Egen- andeler	Brutto drifts- utgifter	Egen- andeler	
Hele landet The whole country	2077987	183492	187798	11300	1746290	160420	86093	6729
FYLKE COUNTY								
Østfold	107283	9270	6115	294	97798	8484	3371	491
Akershus	140977	12374	14334	829	122284	11208	4358	337
Oslo	231092	10192	5047	419	204238	9770	18718	4
Hedmark	112371	10292	8659	459	102840	9692	873	141
Oppland	107645	10239	8203	560	94752	9521	4690	158
Buskerud	129514	6616	12399	348	112913	5972	4202	296
Vestfold	113535	10567	8044	348	96869	9554	8622	665
Telemark	82173	8960	8195	402	68614	8365	5335	192
Aust-Agder	52229	6081	5315	344	44325	5468	2590	269
Vest-Agder	69253	9647	9157	604	58418	8774	1678	269
Rogaland	139517	11190	16594	1571	116506	8861	4108	523
Hordaland	207064	15246	30841	1518	170771	12610	5452	1117
Sogn og Fjordane	54941	8051	7181	723	47164	7294	597	34
Møre og Romsdal	112677	16820	10716	994	94959	14711	7001	1115
Sør-Trøndelag	107794	12344	4664	412	47578	7062	3174	60
Nord-Trøndelag	64691	7945	7234	621	55316	7145	2141	180
Nordland	134663	11800	11278	422	117677	10883	5709	495
Troms	78543	4431	8541	270	67033	9300	2969	230
Finmark	32025	1425	5284	159	26236	1115	505	151
KOMMUNESTØRRELSE								
Innbyggere								
SIZE OF MUNICIPALITY								
Population								
- 4 999	408747	46020	41229	3018	347722	41374	19796	1629
5 000 - 9 999	367546	39971	36802	2274	308655	35069	19781	2393
10 000 - 19 999	431228	38237	45760	2968	371469	33584	13969	1685
20 000 - 49 999	337174	30131	27412	1744	296794	27369	12969	1018
50 000 -	533292	29133	36596	1295	421651	23024	19578	4

Tabell 10.3. Brutto driftsutgifter til sosialhjelp, etter fylke/kommunestørrelse. 1987. 1 000 kr Gross expenditure for social care, by county/size of municipality. 1987. 1 000 kroner

	Bidrag		Allowance	Lån Loan	Annet Other	Brutto driftsutgifter pr. 1 000 innbyggere Gross expenditure per 1 000 population
	I alt Total	I alt Total	Til flyktninger og asylsøkere For refugees and asylum applicants			
Hele landet The whole country	2310506	1925047	374606	170214	215245	551
FYLKE COUNTY						
Østfold	175507	146131	33777	14424	14952	741
Akershus	175939	147105	32804	19852	8982	434
Oslo	715571	665848	154926	27089	22634	1577
Hedmark	67609	56841	17564	7653	3115	363
Oppland	64879	57428	11021	4541	2909	356
Buskerud	81812	66373	19051	3469	11971	366
Vestfold	87483	72200	13953	9286	5997	451
Telemark	76643	66280	15328	5241	5122	470
Aust-Agder	33981	26502	822	3552	3927	354
Vest-Agder	54574	48765	7553	2742	3067	384
Rogaland	136096	107010	14192	7875	21211	413
Hordaland	158324	134346	8553	12814	11164	392
Sogn og Fjordane	15766	10867	1854	3366	1532	149
Møre og Romsdal	44881	35955	1209	5466	3461	189
Sør-Trøndelag	226857	144376	34575	7843	74638	914
Nord-Trøndelag	33144	25048	3849	6155	1941	261
Nordland	74291	58136	1198	10575	5580	309
Troms	55359	37868	1948	13076	4415	378
Finnmark	31788	17967	427	5194	8628	429
KOMMUNESTØRRELSE						
Innbyggere						
SIZE OF MUNICIPALITY						
Population						
- 4 999	125271	82210	4026	27296	15765	185
5 000 - 9 999	185469	144138	21291	27247	14084	253
10 000 - 19 999	356389	284834	49390	35917	35638	390
20 000 - 49 999	404130	351228	69894	31435	21466	522
50 000 -	1239247	1062637	230006	48318	128292	1129

Kommunens navn

Ar

Journal nr	Selskapsnr.	Ordningsnr.	Beregnet/berømt/forsørgt/objekt	Journal nr
1 Navn, alder, bopel				
Fødselsnr. (11 siffer)		By	Bydel	Kjønn ☐ M ☐ K
Klient siste år ☐ Ja ☐ Nei		Kategori	Bostedskommune	Relasjon
2 Civilstand				
☐ 1 Ugift		☐ 3 Samboer	3 Barn under 18 år	
☐ 2 Gift		☐ 4 Separert/skilt	Antall barn klienten og evt. ektefelle/samboer har forsørgeransvar for	
☐ 5 Enke/-mann		Hvorav antall som bor sammen med klienten		
Familieforhold for klienter under 18 år				
A Foreldrene er:		B Klienten bor hos:		
☐ 1 Ugift/ikke samboende	☐ 4 Mor død	☐ 1 Mor og far	☐ 4 Fosterforeldre	
☐ 2 Gift/samboende	☐ 5 Far død	☐ 2 Mor	☐ 5 Institusjon	
☐ 3 Separert/skilt	☐ 6 Begge døde	☐ 3 Far	☐ 6 Annet	
4 Statsborgerskap				
☐ Norsk		☐ Utenlandsk		
5 Viktigste kilde til livsopphold				
☐ 1 Arbeidsinntekt		☐ 4 Sosialhjelp		
☐ 2 Trygd/pensjon		☐ 5 Stipend/lån		
☐ 3 Forsørget		☐ 6 Annet		
6 Trygd/pensjon				
☐ 1 Sykepenger		☐ 5 Overgangsstenad		☐ 9 Sakt trygd/pensjon
☐ 2 A-trygd		☐ 6 Etterlattepensjon		Angi kode for sakt ytelse (1-8)
☐ 3 Attføringpenger		☐ 7 Alderstrygd		
☐ 4 Uføretrygd		☐ 8 Annen trygd		
7 Saken er tatt opp av				
☐ 1 Klienten		☐ 4 Skole/PPT		☐ 7 Annet
☐ 2 Familien		☐ 5 Politi		☐ 8
☐ 3 Sosialkontor		☐ 6 Helsemyndighet		☐ 9
8 Arbeidssituasjon				
☐ 1 Fast arbeid		☐ 4 Stud./vernepliktig		
☐ 2 Midlertidig arbeid		☐ 5 Ikke arbeidssøker		
☐ 3 Arbeidssøker				

10 Saksområde				
☐ 1 Lav/ingen inntekt	☐ 6 Mangler bolig	☐ 11 Utsatt for mish.	☐ 16 Psyk. utv.hemrr.	☐ 21 Annet
☐ 2 Inntektsvikt	☐ 7 Barnetilsyn	☐ 12 Samlivsproblem	☐ 17 Annen funksj.hem.	☐ 22
☐ 3 Disp. av inntekt	☐ 8 Tyngende omsorgsopp.	☐ 13 Misbr. av alkohol	☐ 18 Annet helseprobl.	☐ 23
☐ 4 Store boutgifter	☐ 9 Atferds/tilp.vansker	☐ 14 Annet rusprobl.	☐ 19 Spes. oms.behov	☐ 24
☐ 5 Sysselsettingsproblem	☐ 10 Omsorgsvikt	☐ 15 Nervøs lidelse	☐ 20 Forsørg.probl. Bvk.	☐ 25
11 Samarbeidsinstans				
☐ 1 Arbeidskontor	☐ 5 Helsestasjon	☐ 9 Skole/PPT	☐ 13 Somatisk sykehus	☐ 17 Annet
☐ 2 Trygdekontor	☐ 6 Hjemmesykepleie	☐ 10 Barnehage	☐ 14 Spes.inst./rusinst.	☐ 18
☐ 3 Boligkontor/-byggeleg.	☐ 7 Leges/fysioterapeut	☐ 11 HVPU	☐ 15 Politi/konfliktråd	☐ 19
☐ 4 Bedriftshelsestjeneste	☐ 8 Familieråd/tjeneste	☐ 12 Psykisk helse/BUP	☐ 16 Andre sosialkontor	☐ 20

12 Grunnlag for tiltak etter barnevernloven		edruskapsloven og lov om Fylkeskomm. ansvar for alkoholinst.		socialomsorgsloven	
☐ 1 § 16 a. Omsorgsvikt	☐ 5. Misbruk av alkohol	☐ 7 § 3.1 a og b Yrkesopplæring/erhverv			
☐ 2 § 16 b. Atferds/tilpavningsvansker	☐ 6. Misbruk av annet berusende eller bedøvende middel	☐ 8 § 3.1 c og d Aldersinstitusjon og priv.forpleining			
☐ 3 § 16 c. Forsørgelsesproblem		☐ 9 § 3.1 e Livsopphold			
☐ 4 § 16 d. Sykdom/funksjonshemming		☐ 10 § 3.1 f Andre formål			
Tiltak		☐ 11 § 3.2 «Kan»-ytelser			
☐ 01 Økonomisk stønad	☐ 06 Hjelpeordning for hjem	☐ 11 Bo-/arb.kollektiv	☐ 16 Alders-/sykehjem	☐ 21 Henvist	
☐ 02 Barnehage	☐ 07 Hjelp til bolig/-utbedring	☐ 12 Fosterhjem	☐ 17 Sykehus somatisk	☐ 22 Råd/veiledning	
☐ 03 Støttekontakt	☐ 08 Hjelp til arbeid	☐ 13 Barnevernsinst.	☐ 18 Sykeh. psykiatrisk	☐ 23 Sosialrapport	
☐ 04 Tilsynsfører	☐ 09 Hjelp til arbeidstrening	☐ 14 Rusmiddelinst.	☐ 19 Annen institusjon	☐ 24 Ingen tiltak	
☐ 05 Avlastning	☐ 10 Poliklinisk behandling	☐ 15 Krisesenter	☐ 20 Annet	☐ 25 Avslag	
14 Første tiltak					
Angi kodenummer. Hvis flere, for opp det viktigste fra pkt. 13 (kode 1-20)					
15 Særskilte vedtak					
☐ 1 Bv.l. § 5 Tvangsvedtak		☐ 3 Bv.l. § 12 a Sammensatt sak		☐ 5 Edr.l. §§ 6,6a,7,9 og 16 Tvangsvedtak	
☐ 2 Bv.l. § 11 Foreløpig plassering		☐ 4 Bv.l. § 58 Påtale			
16 Økonomisk sosialhjelp i året					
Bidrag	1	Lån/garanti		Herav trygdeforskudd	3
Antall måneder	4	Antall måneder		Antall måneder	6
17 Tiltak pr. 31.12.					
Angi kode fra punkt 13					
Alle tiltak opphørt (sett kryss)					

SOSIALSTATISTIKK

Rettledning for utfylling av årsmelding

SOSIALE NEMNDER

Sosial nemnd brukes som fellesbetegnelse for de folkevalgte organer som sosialadministrasjonen er sekretariat for, også distrikts- og underutvalg. Opplysninger om distrikts- og underutvalg gis under den type nemnd som disse utvalgene hører til.

Type nemnd. Her registreres alle typer sosiale nemnder som kommunen har (ikke barnehagenemnder). Hvis kommunen ikke har dispensasjon fra bestemmelsene om at det skal være barnevernsnemnd og edruskapsnemnd i alle kommuner, enten etter særlovene eller etter Plan- og forsøksloven, må det finnes både barnevernsnemnd og edruskapsnemnd i kommunen. Alle nemnder må føres opp, selv om kommunestyret har valgt de samme personene til medlemmer av flere nemnder. Hvis det har vært endringer i nemndstrukturen i løpet av året, er det situasjonen ved utgangen av året som skal registreres.

Tallet på saker. En sak telles med hver gang nemnda har fattet vedtak. Et avslag skal også regnes som en sak. Rene helsesaker føres ikke opp.

Klientsaker etter sosiallovene omfatter saker om klienter etter lov om sosial omsorg, barnevernslovens og edruskapsvernloven.

Andre klientsaker omfatter alle andre saker om klienter som nemnden har behandlet, f.eks. bostøttesaker, boligutbedringsaker, saker om telefonskudd e.l.

Plan- og budsjettsaker omfatter saker etter plan- og bygningsloven, plan- og forsøksloven, saker som gjelder arbeid med barne- og ungdomsplan for kommunen og budsjett- og økonomisaker.

Andre saker omfatter saker som nemndene har behandlet men som ikke kan plasseres i noen av kategoriene ovenfor, f.eks. personal- og administrasjonssaker.

PERSONALE OG STILLINGER

Alle ansatte i kommunal sosialtjeneste skal registreres, både heltids- og deltidsansatte. Det samme gjelder de ansatte i fylkeskommunale, interkommunale og private alders- og sykehjem som ligger i kommunen og som er tatt med i kommunens helse- og sosialplan. Deltidsansatte regnes om til heltidsansatte.

Eksempel:

	Tallet på personer		Deltidsansatte omregnet	Totalt personell
	Heltid	Deltid		
	a	b	c	d=a+c
Sosialkontoret har følgende personer ansatt:				
En sosialsjef i hel stilling	1			1,00
En kurator i hel stilling	1			1,00
En hjemkonsulent i to tredjedels stilling ...		1	0,67	0,67
En kontorfullmektig i hel stilling	1			1,00
En kontorassistent i halv stilling		1	0,50	0,50
Generell sosialadministrasjon i alt	3	2	1,17	4,17

Rettl. RA-9969

12.87. 1 200

Alle budsjetterte stillinger skal regnes med i tallet på stillinger, også eventuelle ubesatte stillinger og deler av stillinger som ikke er fullt besatt. Hvis sosialkontoret i eksempelet har en ubesatt kuratorstilling, og hjemkonsulentstillingen er budsjettet som en hel stilling, har kontoret i alt 5,50 stillinger.

Generell sosialadministrasjon/sosialt arbeid omfatter sosialadministrasjonen. Også hjemkonsulenter tas med her. Utekontakter og stillinger for oppsøkende virksomhet skal ikke tas med her, men føres for seg.

Personer/stillinger felles for helse- og sosialtjenesten: Eksempler på slike stillinger kan være helse- og sosialsjef og økonomikonsulent.

Kombinerte alders- og sykehjem: Alle stillinger på institusjonen føres opp.

Andre områder: Her skal stillinger innen hjelpeordninger for hjemmene føres opp, bortsett fra husmorvikartjeneste og hjemmehjelp. Eks.: Ambulerende vaktmester. Også stillinger innen andre områder som ikke er spesifisert ovenfor, føres her.

SOSIAL OMSORG

Sak: Bortsett fra råd- og veiledningssaker skal en sak telles med hver gang det blir fattet et vedtak, enten i nemnda eller av sosialkontoret (administrative vedtak). Vanlig opptak til barnehage etter «lov om barnehager mv.» skal ikke telles med i tallet på saker. Søknad om friplass i barnehage som behandles etter lov om barnevern eller lov om sosial omsorg, skal derimot telles med under klientsaker.

Saker med administrative vedtak: Saker hvor avgjørelsesmyndigheten er delegert fra nemnda (sosialstyret) til sosialkontoret.

Andre saker: Her føres saker etter sosialomsorgslovens § 3.5, § 3.6, § 4 og § 17.

Saker med bare råd og veiledning omfatter klientsaker der det bare er gitt råd og veiledning, uten at der er fattet vedtak om iverksetting av noe tiltak. Det er kun råd og veiledning etter § 2 i lov om sosial omsorg som skal registreres, ikke veiledning etter forvaltningsloven eller andre lover. Tilfeldige henvendelser over telefon eller ved kontorets ekspedisjon skal ikke regnes med. Registrering av opplysninger om klienter som utelukkende får råd og veiledning er frivillig for sosialkontorene.

Brutto driftsutgifter til sosialhjelp: Her føres utgifter i forbindelse med økonomisk hjelp til sosialhjelpsklienter. Lønnsutgifter til ansatte ved sosialkontoret føres ikke opp. Som «trygdeforskudd» regnes sosialhjelp til personer som venter på resultat av en trygdesøknad. Alle utgifter under 1.42 som ikke er bidrag eller lån til klienter, tas med under «annet». Dersom kommunens regnskap ikke er godkjent, kan foreløpige tall føres opp.

EDRUSKAPSVERN

Innleggelse etter søknad fra kommunen i vernehjem, tilsynshjem eller annen institusjon. Her registreres vedtak om innleggelse i vernehjem eller tilsynshjem fattet etter lov om fylkeskommunenes ansvar for alkoholinstitusjonene, og andre saker som gjelder søknad om innleggelse i institusjon for misbrukere av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler.

VEND!

Vedtak om tvangsinnleggelse i institusjon: Vedtak om undersøkelse, behandling eller kur på sykehus etter lov om edruskapsvern, § 6a, eller vedtak om anbringelse på kursted etter § 7 i samme lov.

Vedtak om fengslig forvaring: Vedtak etter lov om edruskapsvern, § 9, siste ledd.

Henlagte saker i edruskapsvernet omfatter blant annet saker der personer er meldt til edruskapsnemnda av politiet eller andre uten at noe behandlingstiltak blir satt i verk.

Brutto driftsutgifter til edruskapsvern omfatter ikke utgifter til institusjonsdrift. Lønnsutgifter til ansatte ved sosialkontoret skal heller ikke regnes med. Dersom kommunens regnskap ikke er godkjent, kan foreløpige tall føres opp.

BARNE- OG UNGDOMSVERN

Henlagte saker i barne- og ungdomsvernet omfatter alle saker der det er vedtatt at det ikke skal iverksettes noe barnevernstiltak. Det omfatter også saker som tilbakeføres til påtalemyndigheten uten at noe barnevernstiltak settes i verk. Se § 58 i lov om barnevern.

Tilsyn med barn: Her skal tas med barn som er satt bort av private eller annen barnevernsnemnd og som nemnda fører tilsyn med.

Brutto driftsutgifter til barnevern omfatter ikke utgifter til barnehager eller drift av barnevernsinstitusjoner. Lønnsutgifter til ansatte ved sosialkontoret skal heller ikke regnes med. Dersom kommunens regnskap ikke er godkjent, kan foreløpige tall føres opp. *Generelt forebyggende arbeid* omfatter forebyggende arbeid for barn og ungdom (f.eks. bygging av lekeplasser, ungdomsklubber o.l.), men ikke forebyggende tiltak overfor enkeltpersoner etter § 18 i lov om barnevern. Utgifter til oppsøkende arbeid skal ikke føres opp under »generelt forebyggende arbeid», men i egen rubrikk.

TILTAK FOR ELDRE OG FUNKSJONSHEMMEDE

Aldershjem. Heldøgnsinstitusjon med full kost og noe hjelp og tilsyn for eldre. Både kommunale institusjoner og privateide institusjoner som er tatt med i kommunens helse- og sosialplan regnes med. I tilfelle der to eller flere kommuner disponerer plasser i en eldreinstitusjon, skal kommunen bare registrere de plassene den selv disponerer.

Kombinerte alders- og sykehjem. Aldershjemsavdelinger i kombinerte alders- og sykehjem som ligger i kommunen eller som kommunen eier og disponerer, skal registreres.

Kommunale boliger med heldøgnservice er boliger der beboerne har adgang til service døgnet rundt. Servicen om-

fatter både praktisk og personlig hjelp til avtalte tider og muligheter til hjelp ved akutte behov. Tallet på boliger (leiligheter) og beboere skal registreres.

Aldersboliger/trygdeboliger. Her registreres boliger tilpasset uføre og eldre, og som er inkludert i kommunens helse- og sosialplan. Hvis boligen har heldøgnservice (se ovenfor), skal den telles som servicebolig og ikke som vanlig aldersbolig/trygdebolig.

Servicesenter for eldre og/eller funksjonshemmede (helse- og velferdssentral, eldresenter, aktivitetshus) er et dag-senter som er åpent for alle eldre og/eller funksjonshemmede i et område minst en dag i uken, og som har tilbud om flere aktiviteter, f.eks. kafeteria, fotpleie, trim, kurs, utflukter. Virksomheten kan være knyttet til en institusjon eller aldersbolig, men hvis tilbudet ikke er åpent for andre enn de som bor i institusjonen eller aldersboligen, skal den ikke regnes som servicesenter.

HJELPEORDNINGER FOR HJEMMENE

Tallet på hjem som har fått hjelp fordelt etter husholdningstype: Hjem som kan beskrives etter flere husholdningstyper, klassifiseres ut fra den person som anses som mest hjelpetrengende.

Uføre omfatter utførepensjonister og funksjonshemmede.

Tallet på betalte timeverk/tallet på hjelpere: Både fast ansatte og timebetalte hjelpere skal regnes med. Antall timeverk for hele statistikkåret skal føres opp. Hvis sosialkontoret mangler oversikt over personalets timeverk på årsbasis, kan timeverket for heltidsansatte settes til 1 750 timer, og timeverket for deltidsansatte utregnes i forhold til dette.

Avlastningstiltak omfatter kommunalt organiserte avlastningstiltak. Enkeltstående tilfeller av avlastningshjelp med bruk av husmorvikar eller hjemmehjelp som tildeles etter vanlig behovsvurdering, anses som en del av den alminnelige husmorvikar- eller hjemmehjelpsvirksomheten.

Ambulant døgnservice er et tilbud til dem som trenger personlig hjelp til ulike tider av døgnet for å kunne bli boende hjemme. Tilbudet må være tilgjengelig for brukerne hele døgnet etter faste avtaler.

Vaktsentral formidler kontakt mellom brukere og hjelpere når det oppstår akutte hjelpebehov.

Brutto driftsutgifter til hjelpeordninger for hjemmene: Dersom kommunens regnskap ikke er godkjent, kan foreløpige tall føres opp.

SOSIALSTATISTIKK
ÅRSMELDING 1987

FRIST FOR INNSENDING:
15. februar 1988

Skjemaet fylles ut i to eksemplarer, ett til Statistisk Sentralbyrå og ett til fylkesmannen.

Oppgavene blir hentet inn av Statistisk Sentralbyrå for Sosialdepartementet i medhold av lov om sosial omsorg § 20 d og 22, lov om barnevern § 13 og lov om edruskapsvern og edruskapsnemnder § 18.

Sosialkontor, kommune	For Byrådet	Oppgaveår
-----------------------	-------------	-----------

Sosiale nemnder

Type nemnd som sosialadministrasjonen er sekretariat for. (Distrikts- og underutvalg telles med under de tilsvarende hovednemnder)	Tallet på nemnder/utvalg	Tallet på medlemmer	Tallet på møter	Tallet på saker behandlet i nemnd				
				Klientsaker etter sosiallovene	Andre klientsaker	Plan- og budsjett-saker	Andre saker	I alt
Helse- og sosialstyre								
Sosialstyre								
Klientutvalg								
Edruskapsnemnd								
Barnevernsnemnd								
Andre typer sosiale nemnder/utvalg, spesifiser:								

Dersom kommunen ikke har særskilt barnevernsnemnd og/eller edruskapsnemnd, er det da gitt dispensasjon? (Sett kryss)

Ja, etter særlovgivning   Ja, etter plan- og forsøksloven   Nei

Har kommunen delegert myndighet fra de sosiale nemndene til sosialadministrasjonen? (Sett kryss)

Ja, det maksimale loven gir hjemmel for   Ja, fulgt opplegget i de veiledende normalbestemmelsene fra NKS   Ja, mindre enn de veiledende normalbestemmelsene fra NKS   Nei

Personale og stillinger i sosialtjenesten i kommunen pr. 31/12

(SE RETTLEDNINGEN)

Virksomhetsområde	Tallet på ansatte personer		Deltidsansatte omregnet til heltidsansatte c	Totalt personell (omregnet til heltidsansatte) d=a+c	Tallet på stillinger (i samsvar med budsjett/plan) e
	Heltid a	Deltid b			
Generell sosialadministrasjon/sosialt arbeid					
— Av dette personer/stillinger felles for helse- og sosialtjenesten					
Hjemmehjelp					
Husmorvikartjeneste					
Aldershjem (rene)					
Kombinerte alders- og sykehjem					
Eldreomsorg ellers (ikke hjemmesykepleie)					
Utekontakt, oppsøkende virksomhet					
Andre områder (ikke barnehager)					

RA-0267   12.87.1 500   Skjema foreligger i begge målformer.

Sosial omsorg

		Tallet på saker med sosialstyrevedtak	Tallet på saker med administrative vedtak	Tallet på saker i alt
Klientsaker med vedtak	Saker etter sosialomsorgslovens § 3.1			
	Saker etter sosialomsorgslovens § 3.2			
	Saker behandlet etter både § 3.1 og 3.2			
	Andre saker (se rettledning)			
	I alt			
Klientsaker uten vedtak	Personer som bare har fått råd og veiledning			Tallet på personer
	Bygger tallet på systematiske registreringer? ☐ Ja ☐ Nei			
Krisesenter/krisetelefon for mishandlede	Er det krisesenter i kommunen?	☐ Ja	☐ Nei	
	Hvis nei, har kommunens innbyggere slikt tilbud ved kommunesamarbeid?	☐ Ja	☐ Nei	
	Er det krisetelefon i kommunen?	☐ Ja	☐ Nei	
	Hvis nei, har kommunens innbyggere slikt tilbud ved kommunesamarbeid?	☐ Ja	☐ Nei	
Brutto driftsutgifter til sosialhjelp siste år (u.kap. 1.42)				Beløp i hele kroner
	Bidrag			
	– Av dette økonomisk sosialhjelp til flyktninger og asylsøkere som det ytes statsrefusjon for	Kr		
	Lån			
	– Av dette «trygdeforskudd»	Kr		
	Annet			
	Underkapittel 1.42 i alt			

Edruskapsvern

		Tallet på saker med nemndvedtak	Tallet på saker med administrative vedtak	Tallet på saker i alt
Klientsaker	Innleggelse etter søknad fra kommunen i vernehjem, tilsynshjem eller annen institusjon			
	Vedtak om tvangsinnleggelse i institusjon			
	Vedtak om fengslig forvaring inntil plass i institusjon kan skaffes			
	Andre tiltak			
	Henlagte saker			
	I alt			
Brutto driftsutgifter til edruskapsvern siste år (u.kap 1.47)				Beløp i hele kroner
	Kurs-/opplysningsvirksomhet			
	Alkoholfrie miljøtilbud			
	Støttekontakt/tilsyn/ettervern			
	Betaling for institusjonsopphold			
	Annet (støtte til organisasjoner mv.)			
	Underkapittel 1.47 i alt			

Barne- og ungdomsvern

Alle klient-saker		Tallet på saker med barnevernsnemndvedtak	Tallet på saker med administrative vedtak	Tallet på saker i alt
	Saker der vernetiltak er vedtatt			
	Henlagte saker			
	Andre saker			
I alt				
Tilsyn med barn	Barn som er plassert av private og som nemnda fører tilsyn med pr. 31/12		Tallet på barn i fosterhjem	Tallet på barn i barnevernsinstitusjon
	Barn som er plassert av annen barnevernsnemnd og som nemnda fører tilsyn med pr. 31/12			
Andre saker	Uttalelser i saker om foreldreansvar etter barnlovens § 41			Tallet på saker
	Godkjenning av fosterhjem med tanke på adopsjon			
	Annen godkjenning av fosterhjem			
	Andre saker			
	I alt			
Brutto driftsutgifter til barnevern siste år (u.kap. 1.430 og 1.434)	U.kap. 1.430 Generelt forebyggende arbeid (se rettleiding)			Beløp i hele kroner
	Fosterhjem/privat pleie			
	Institusjonsplassering			
	Individuelt forebyggende arbeid (f.eks. støttkontakt/tilsyn/ettervern)			
	Annet			
	U.kap. 1.430 i alt			
U.kap. 1.434 Oppsøkende barne- og ungdomsarbeid				

Tiltak for eldre og funksjonshemmede

	Tallet på institusjoner	Tallet på plasser/boliger pr. 31/12	Klienter/mottakere					Klienter/mottakere i alt
			Uføre	Alderspensjonister				
				Under 67 år	67-79 år	80-84 år	85-89 år	
Institusjoner/ hjelpetiltak	Aldershjem pr. 31/12							
	Aldershjemsavdeling i kombinerte alders- og sykehjem pr. 31/12							
	Kommunale boliger med heidøgnservice pr.31/12							
	Aldersboliger/trygdeboliger pr. 31/12							
	Telefontilskudd i løpet av året							
	Transporttilbud i løpet av året							
	Andre tiltak i løpet av året							
Service-sentre	Finnes det servicesentre for eldre og/eller funksjonshemmede i kommunen? (Sett kryss)						Hvis ja:	Tallet på service-sentre: _____
	Senter for begge grupper	☐	Ja	☐	Nei			
	Senter for eldre	☐	Ja	☐	Nei			
	Senter for funksjonshemmede	☐	Ja	☐	Nei			

Hjelpeordninger for hjemmene

	Husholdningstype:	Tallet på hjem som har fått hjelp med:			
		Husmorvikartjeneste	Hjemmehjelp		
Husmorvikar- tjeneste og hjemmehjelp	Familier med funksjonshemmede barn				
	Andre barnefamilier				
	Uføre 16–66 år	Alene i husholdningen			
		I flerpersonhusholdninger			
	Alderspensionister 67–79 år	Alene i husholdningen			
		I flerpersonhusholdninger			
	Alderspensionister 80–84 år	Alene i husholdningen			
		I flerpersonhusholdninger			
	Alderspensionister 85–89 år	Alene i husholdningen			
		I flerpersonhusholdninger			
	Alderspensionister 90 år og over	Alene i husholdningen			
		I flerpersonhusholdninger			
	Andre husholdningstyper				
Tallet på hjem i alt					
Tallet på betalte timeverk (se rettledningen)					
– Av dette betalte timeverk utført av pårørende					
Tallet på hjelpere pr. 31/12					
– Av dette pårørende					
Andre hjelpe- ordninger	Har kommunen tilbud om (sett kryss)				
	Rengjøringspatruljer	☐ Ja ☐ Nei	Avlastningstiltak	☐ Ja ☐ Nei	
	Distribusjon av mat	☐ Ja ☐ Nei	Ambulant døgnservice	☐ Ja ☐ Nei	
	Ambulerende vaktmester	☐ Ja ☐ Nei	Vaktsentral	☐ Ja ☐ Nei	
	Rengjørings- patruljer	Distribusjon av mat	Ambulerende vaktmester	Avlastnings- tiltak	Andre hjelpetiltak
Tallet på hjem som har fått hjelp					
Tallet på betalte timeverk					
Brutto drifts- utgifter (kap. 1.46)				Brutto driftsutgifter (hele kroner)	Egenandeler (hele kroner)
	Husmorvikartjeneste				
	Hjemmehjelp				
	Andre tiltak				
	Kapittel 1.46 i alt				

_____

Dato

_____

Underskrift (sosialsjef)

Tidligere utkommet på emneområdet
Previously issued on the subject

Fattigstatistikk	Statistique de l'assistance publique	1866 - 1877, Ældre række	A. No.	2
"	"	1878 - 1881, Ny række	A. No.	2
"	"	1882 - 1883 NOS rekke III	Nr.	16
"	"	1884 - 1885 " " "	"	64
"	"	1886 " " "	"	89
"	"	1887 " " "	"	108
"	"	1888 " " "	"	126
"	"	1889 " " "	"	144
"	"	1890 " " "	"	205
"	"	1891 " " "	"	210
"	"	1892 " " "	"	223
"	"	1893 " " "	"	251
"	"	1894 " " "	"	279
"	"	1895 " " IV	"	16
"	"	1896 - 1897 " " "	"	26
"	"	1898 " " "	"	33
"	"	1899 " " "	"	46
"	"	1900 " " "	"	80
"	"	1901 - 1902 " " "	"	112
Fattigvæsenet	Statistique de l'assistance publique	1903 - 1904 " " V	"	20
"	"	1905 " " "	"	79
"	"	1906 - 1907 " " "	"	105
"	"	1908 - 1909 " " "	"	134
"	"	1910 " " "	"	207
"	"	1911 - 1912 " " VI	"	26
"	"	1913 - 1914 " " "	"	69
"	"	1915 " " "	"	145
"	"	1916 - 1917 " " "	"	191
"	"	1918 - 1919 " " VII	"	38
"	"	1920 - 1921 " " "	"	169
"	"	1922 - 1924 " " VIII	"	1
"	"	1925 " " "	"	67
"	"	1926 - 1927 " " "	"	113

For årene 1928 - 1958 er statistikken over forsorgsstøttede trykt i Statistiske Meddelelser (Meldinger) For the years 1928 - 1958 the statistics on public assistance are published in the Monthly Bulletin of the Central Bureau of Statistics

Barnevernsstatistikken The Child Welfare Statistics for 1954 og 1955, 1956 og for 1957 er trykt i Statistiske meldinger, mens resultatene av statistikken for 1958 og 1959 er publisert i Statistisk ukehefte

Barnevernsstatistikk Child Welfare Statistics 1960 NOS A 69, 1961 A 88, 1962 A 105, 1963 A 127, 1964 A 151, 1965 A 188

Forsorgsstønad og kommunal trygd Public Assistance and Municipal Social Pensions 1959 NOS rekke A Nr. 17, Forsorgsstønad og kommunal trygd 1960 NOS rekke A Nr. 48, Forsorgsstønad og kommunal trygd 1961 NOS rekke A Nr. 70, Forsorgsstønad og kommunal trygd 1962 NOS rekke A Nr. 93, Forsorgsstønad og kommunal trygd 1963 NOS rekke A Nr. 115, Forsorgsstønad og kommunal trygd 1964 NOS rekke A Nr. 156.

Husmorvikarvirksomhet og hjemmesykepleie Housewife Substitute Services and Home Nursing 1962 NOS A 108, 1963 A 136, 1964 A 152

Adopsjonsstatistikk Adoption Statistics 1963 NOS A 109, 1964 A 138, 1965 A 169, 1966 A 252

Sosial hjemmehjelp Social Home-Help Services 1965 NOS A 180, 1966 A 213, 1967 A 255, 1968 A 319, 1969 A 379, 1970 A 454, 1971 A 524, 1972 A 600, 1973 A 678, 1974 A 746, 1975 A 826, 1976 A 908, 1977 A 979

For året 1965 er det ikke utarbeidd sosialhjelpstatistikk Statistics on public assistance have not been published for the year 1965

Sosialhjelpstatistikk Social Care Statistics 1966 NOS A 271, 1967 A 297, 1968 A 352, 1969 A 434, 1970 A 551, 1971 A 605, 1972 A 688, 1973 A 749, 1974 A 833, 1975 A 901

Sosialhjelpstatistikk 1976: SU 51/52, 1977

Barneomsorg Child Welfare Statistics 1966 NOS A 233, 1967 A 264, 1968 A 328, 1969 A 372, 1970 A 481, 1971 A 547, 1972 A 626, 1973 A 703, 1974 A 757, 1975 A 843, 1976 A 978

Sosialstatistikk Social Statistics 1977 NOS B 99, 1978 NOS B 130, 1979 NOS B 192, 1980 NOS B 264, 1981 NOS B 375, 1982 NOS B 447, 1983 NOS B 522, 1984 NOS B 615, 1985 NOS B 685

0. GENERELLE EMNER GENERAL SUBJECT MATTERS

Standard for handelsområder 1988. 1988-38s. (SNS; 8) 30 kr ISBN 82-537-2691-0

Statistisk årbok 1988 Statistical Yearbook of Norway. 1988-502s. (NOS B; 774) 70 kr
ISBN 82-537-2644-9

1. NATURRESSURSER OG NATURMILJØ NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENT

10. R e s s u r s - o g m i l j ø r e g n s k a p Resource and environment accounts

Miljøstatistikk 1988 Naturressurser og miljø Environmental Statistics Natural Resources
and the Environment. 1988-291s. (SØS; 68) 70 kr ISBN 82-537-2664-3

Naturressurser og miljø 1988 Energi, petroleumsøkonomi, mineraler, fisk, skog, jordbruk,
avfall, avløp og vannforsyning, luft Ressursregnskap og analyser. 1989-116s.
(RAPP; 89/1) 75 kr ISBN 82-537-2765-8

Ressursregnskap for skog 1970-1985/Erik Næsset. 1988-68s. (RAPP; 88/11) 40 kr
ISBN 82-537-2661-9

12. E n e r g i Energy

Modeling Demand for Natural Gas A Review of Various Approaches Etterspørsel etter natur-
gass En oversikt over ulike modelløppløgg/Øystein Olsen and Kjell Roland. 1988-81s.
(SØS; 67) 40 kr ISBN 82-537-2665-1

13. L u f t Air

Luftforurensning og materialskader: Samfunnsøkonomiske kostnader/Solveig Glomsrød og Audun
Rosland. 1989-70s. (RAPP; 88/31) 40 kr ISBN 82-537-2727-5

19. A n d r e r e s s u r s - o g m i l j ø e m n e r Other subject matters related to
resources and environment

Modeller for beregning av nasjonale og regionale utslipp til luft/Odd Kristian Selboe.
1988-139s. (RAPP; 88/17) 45 kr ISBN 82-537-2682-1

Utbyggingsregnskap Dokumentasjon av metode og resultater fra prøveregnskap 1986 og 1987/
Øystein Engebretsen. 1989-58s. (RAPP; 89/6) 70 kr ISBN 82-537-2724-0

Verdsetting av skog Estimering av hjelpefunksjoner basert på data fra flybilder og
økonomisk kartverk/Erik Næsset. 1988-133s. (RAPP; 88/19) 45 kr ISBN 82-537-2705-4

2. SOSIODEMOGRAFISKE EMNER SOCIODEMOGRAPHIC SUBJECT MATTERS

20. G e n e r e l l e s o s i o d e m o g r a f i s k e e m n e r General socio-
demographic subject matters

Levekårsundersøkelsen 1987 Survey of Level of Living. 1988-232s. (NOS B; 772) 55 kr
ISBN 82-537-2642-2

21. B e f o l k n i n g Population

Befolkningsstatistikk 1988 Hefte I Endringstal for kommunar 1986-1988 Population
Statistics Volume I Population Changes in Municipalities. 1988-60s. (NOS B; 766) 40 kr
ISBN 82-537-2633-3

Befolkningsstatistikk 1988 Hefte II Folkemengd 1. januar Population Statistics
Volume II Population 1 January. 1988-150s. (NOS B; 789) 50 kr ISBN 82-537-2673-2

Befolkningsstatistikk 1987 Hefte III Oversikt Population Statistics Volume III Survey.
1988-131s. (NOS B; 764) 45 kr ISBN 82-537-2631-7

Befolkningsstatistikk 1988 Hefte III Oversikt Population Statistics Volume III Survey.
1989-136s. (NOS B; 809) 55 kr ISBN 82-537-2715-1

Befolkningsstatistikk 1989 Hefte I Endringstal for kommunar 1987-1989 Population
Statistics Volume I Population Changes in Municipalities. 1989-57s. (NOS B; 830) 45 kr
ISBN 82-537-2768-2

Befolkningsstatistikk Oversikt 1981-1985 Population Statistics Survey. 1989-118s.
(NOS B; 791) 40 kr ISBN 82-537-2675-9

Innvandringens betydning for befolkningsutvikling i Norge/Inger Texmon og Lars Østby.
1989-55s. (RAPP;89/4) 70 kr ISBN 82-537-2723-2

Sociodemographic Differentials in the Number of Children A Study of Women Born 1935,
1945 and 1955/Øystein Kravdal. 1989-138s. (RAPP;89/7) 75 kr ISBN 82-537-2766-6

Helsetilstand og helsehjelp Health conditions and health services

Dødsårsaker 1987 Hovedtall Causes of Death Main Tables. 1989-151s. (NOS B; 813) 65 kr
ISBN 82-537-2729-1

Helseinstitusjoner 1987 Health Institutions. 1988-91s. (NOS B; 808) 45 kr
ISBN 82-537-2712-7

Helse og livsstil i figurer og tekst Utviklingstrekk 1975-1985/Liv Grøtvedt og Otto
Carlson. 1988-44s. (RAPP; 88/23) 30 kr ISBN 82-537-2686-4

Helsetilstand 1986 Health Statistics. 1988-125s. (NOS B; 767) 45 kr
ISBN 82-537-2634-1

Helsetilstand 1987 Health Statistics. 1989-124s. (NOS B; 832) 55 kr
ISBN 82-537-2772-0

Kommunehelsetjenesten Årsstatistikk for 1987. 1988-67s. (RAPP; 88/29) 40 kr
ISBN 82-537-2698-8

Regional dødelighet 1981 - 1985 Regional Mortality. 1988-58s. (NOS B; 790) 40 kr
ISBN 82-537-2640-0

Utdanning og skolevesen Education and educational institutions

Utdanningsstatistikk Grunnskolar 1. oktober 1987 Educational Statistics Primary and Lower
Secondary Schools. 1988-89s. (NOS B; 768) 40 kr ISBN 82-537-2637-6

Utdanningsstatistikk Grunnskolar 1. september 1988 Educational Statistics Primary and
Lower Secondary Schools. 1989-88s. (NOS B; 810) 45 kr ISBN 82-537-2721-6

Utdanningsstatistikk Videregående skoler 1. oktober 1986 Educational Statistics Upper
Secondary Schools. 1988-152s. (NOS B; 801) 50 kr ISBN 82-537-2696-1

Kulturelle forhold, generell tidsbruk, ferie og fritid Culture, time use, holidays and leisure

Ferieundersøkelsen 1986 Holiday Survey. 1988-162s. (NOS B; 742) 45 kr
ISBN 82-537-2588-4

Hvem reiser ikke på ferie? En analyse av ikke-reisende i Norge, Sverige, Danmark og
Finland Who spends their Holiday at Home? An Analysis on Non-Travellers in Norway,
Sweden, Denmark and Finland/Ragni Hege Kitterød. 1988-47s. (RAPP; 88/8) 40 kr
ISBN 82-537-2597-3

Radiolytting og fjernsynsseing blant barn og ungdom høsten 1988 Programdagene 1.-7.
oktober/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1988-55s. (RAPP; 88/28) 40 kr
ISBN 82-537-2703-8

Radiolytting og fjernsynsseing Høsten 1988 Fylkesoversikt for programdagene 1.-7.
oktober/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1988-130s. (RAPP; 88/26) 50 kr
ISBN 82-537-2699-6

Radiolytting og fjernsynsseing Høsten 1988 Landoversikt for programdagene 1.-7.
oktober/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1988-85s. (RAPP; 88/27) 40 kr
ISBN 82-537-2700-3

Radiolytting og fjernsynsseing Vinteren 1988 Landoversikt for programdagene 30. januar -
5. februar/Gustav Haraldsen. 1988-91s. (RAPP; 88/9) 40 kr ISBN 82-537-2653-8

Radiolytting og fjernsynsseing Vinteren 1989 Landoversikt for programdagene 4. - 10.
februar/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1989-69s. (RAPP; 89/8) 70 kr
ISBN 82-537-2769-0

Radiolytting og fjernsynsseing Vinteren 1988 Fylkesoversikt for programdagene 30. januar -
5. februar/Gustav Haraldsen. 1988-168s. (RAPP; 88/10) 50 kr ISBN 82-537-2654-6

Radiolytting og fjernsynsseing Vinteren 1989 Fylkesoversikt for programdagene 4. - 10.
februar/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1989-130 s. (RAPP; 89/9) 85 kr
ISBN 82-537-2770-4

25. Sosiale forhold og sosialvesen Social conditions and social services

Barnehager og fritidshjem 1987 Kindergarten and Leisure Time Centres. 1988-60s. (NOS B; 804) 40 kr ISBN 82-537-2708-9

Individuelle faktorer ved rekruttering til uførepensjonsordningen - En empirisk studie 1977-1983/Ellen J. Amundsen. 1988-96s. (RAPP; 88/16) 45 kr ISBN 82-537-2728-3

26. Rettsforhold og rettsvesen The law and legal institutions

Kriminalitet og rettsvesen. 1988-52s. 40 kr ISBN 82-537-2636-8

Sivilrettsstatistikk 1987 Civil Judicial Statistics. 1989-46s. (NOS B; 818) 35 kr ISBN 82-537-2736-4

3. SOSIOØKONOMISKE EMNER SOCIOECONOMIC SUBJECT MATTERS

30. Generelle sosioøkonomiske emner General socioeconomic subject matters

Kommentarer til standard for inndeling etter sosioøkonomisk status/Dag Album. 1988-49s. (RAPP; 88/18) 40 kr ISBN 82-537-2679-1

31. Folketellinger Population censuses

Barnetall i ekteskap. 1988-39s. (RAPP; 88/21) 30 kr ISBN 82-537-2689-9

32. Arbeidskraft Labour

Merarbeid Om arbeid utover ordinær arbeidstid/Anne Lise Ellingsæter. 1988-32s. (RAPP; 88/25) 30 kr ISBN 82-537-2692-9

Regionale nærings- og arbeidsmarkedsperspektiver/Tor Skoglund og Knut Ø. Sørensen. 1988-66s. (RAPP; 88/30) 40 kr ISBN 82-537-2701-1

33. Lønn Wages and salaries

Lønnsstatistikk 1987 Wage Statistics. 1988-116s. (NOS B; 786) 45 kr ISBN 82-537-2668-6

Lønnsstatistikk for ansatte i bankvirksomhet 1. september 1988 Wage Statistics for Bank Employees. 1989-45s. (NOS B; 815) 35 kr ISBN 82-537-2731-3

Lønnsstatistikk for ansatte i forretningsmessig tjenesteyting og i interesseorganisasjoner 1. september 1988 Wage Statistics for Employees in Business Services and in Business, Professional and Labour Associations. 1989-71s. (NOS B; 811) 45 kr ISBN 82-537-2722-4

Lønnsstatistikk for ansatte i forsikringsvirksomhet 1. september 1988 Wage Statistics for Employees in Insurance Activity. 1989-42s. (NOS B; 821) 35 kr ISBN 82-537-2740-2

Lønnsstatistikk for ansatte i helsevesen og sosial omsorg 1. oktober 1987 Wage Statistics of Employees in Health Services and Social Welfare. 1988-129s. (NOS B; 795) 45 kr ISBN 82-537-2680-5

Lønnsstatistikk for ansatte i hotell- og restaurantdrift April og oktober 1988 Wage Statistics for Employees in Hotels and Restaurants. 1989-55s. (NOS B; 841) 45 kr ISBN 82-537-2789-5

Lønnsstatistikk for ansatte i skoleverket 1. oktober 1987 Wage Statistics for Employees in Publicly Maintained Schools. 1988-46s. (NOS B; 740) 30 kr ISBN 82-537-2584-1

Lønnsstatistikk for ansatte i varehandel 1. september 1988 Wage Statistics for Employees in Wholesale and Retail Trade. 1989-132s. (NOS B; 826) 55 kr ISBN 82-537-2758-5

Lønnsstatistikk for arbeidere i bergverksdrift og industri 3. kvartal 1988 Wage Statistics for Workers in Mining and Manufacturing. 1989-43s. (NOS B; 828) 35 kr ISBN 82-537-2761-5

Lønnsstatistikk for kommunale arbeidstakere pr. 1. oktober 1987 Wage Statistics for Local Government Employees. 1988-94s. (NOS B; 792) 40 kr ISBN 82-537-2676-7

Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i innenriks rutefart November 1988 Wage Statistics for Seamen on Ships in Scheduled Coasting Trade. 1989-34s. (NOS B; 829) 35 kr ISBN 82-537-2763-1

Lønnsstatistikk for statens embets- og tjenestemenn 1. oktober 1987 Wage Statistics for Central Government Employees. 1988-88s. (NOS B; 777) 40 kr ISBN 82-537-2648-1

4. Personlig inntekt og formue Personal income and property

Formuesstatistikk 1985 Property Statistics. 1988-101s. (NOS B; 793) 45 kr
ISBN 82-537-2677-5

Inntektsstatistikk 1985 Income Statistics. 1988-140s. (NOS B; 784) 50 kr
ISBN 82-537-2663-5

Inntektsulikhet i Norge 1973-1985/Rolf Aaberge og Tom Wennemo. 1988-94s. (RAPP; 88/15)
45 kr ISBN 82-537-2671-6

Skattestatistikk 1986 Oversikt over skattelikningen Tax Statistics Survey of Tax Assessment. 1988-157s. (NOS B; 800) 50 kr ISBN 82-537-2695-3

4. NÆRINGSØKONOMISKE EMNER INDUSTRIAL SUBJECT MATTERS

0. Generelle næringsøkonomiske emner General industrial subject matters

Den norske informasjonssektoren - Hvor stor del av totaløkonomien har med informasjon å gjøre?/Jan Brunsgaard og Erling Joar Fløttum. 1989-73s. (RAPP; 88/32) 40 kr
ISBN 82-537-2707-0

1. Jordbruk, skogbruk, jakt, fiske og fangst Agriculture, forestry, hunting, fishing, sealing and whaling

Drifts- og yrkesstrukturen i jordbruket i 1985/86/Berit Bjørlo, Audun Loen og Elin Ouren. 1988-56s. (RAPP; 88/14) 40 kr ISBN 82-537-2669-4

Fiske- og oppdrett av laks mv. 1987 Fishing and rearing of salmon etc. 1989-113s.
(NOS B; 840) 55 kr ISBN 82-537-2788-7

Jaktstatistikk 1987 Hunting Statistics. 1988-58s. (NOS B; 799) 40 kr
ISBN 82-537-2694-5

Jordbruksstatistikk 1986 Agricultural Statistics. 1988-129s. (NOS B; 775) 45 kr
ISBN 82-537-2645-7

Jordbruksstatistikk 1987 Agricultural Statistics. 1989-134s. (NOS B; 827) 55 kr
ISBN 82-537-2759-3

Skogavvirkning til salg og industriell produksjon 1986-87 Roundwood Cut for Sale and Industrial Production. 1988-62s. (NOS B; 779) 40 kr ISBN 82-537-2657-0

Skogstatistikk 1987 Forestry Statistics. 1989-105s. (NOS B; 834) 55 kr
ISBN 82-537-2775-5

Veterinærstatistikk 1987 Veterinary Statistics. 1989-86s. (NOS B; 805) 40 kr
ISBN 82-537-2709-7

2. Oljeutvinning, bergverk, industri og kraftforsyning Oil extraction, mining and quarrying, manufacturing, electricity and gas supply

Elektrisitetsstatistikk 1986 Electricity Statistics. 1988-93s. (NOS B; 778) 40 kr
ISBN 82-537-2651-1

Elektrisitetsstatistikk 1987 Electricity Statistics. 1989-92s. (NOS B; 833) 45 kr
ISBN 82-537-2773-9

Energistatistikk 1987 Energy Statistics. 1988-95s. (NOS B; 798) 40 kr
ISBN 82-537-2693-7

Industristatistikk 1986 Hefte I Næringstall Manufacturing Statistics Volume I Industrial Figures. 1988-174s. (NOS B; 755) 50 kr ISBN 82-537-2617-1

Industristatistikk 1987 Hefte I Næringstall Manufacturing Statistics Volume I Industrial Figures. 1989-173s. (NOS B; 836) 60 kr ISBN 82-537-2782-8

Industristatistikk 1988 Hefte II Varettall Manufacturing Statistics Commodity Figures. 1988-173s. (NOS B; 781) 50 kr ISBN 82-537-2659-7

Olje- og gassvirksomhet 2. kvartal 1988 Statistikk og analyse Oil and Gas Activity Statistics and Analysis. 1988-70s. (NOS B; 794) 40 kr ISBN 82-537-2678-3

Olje- og gassvirksomhet 3. kvartal 1988 Statistikk og analyse Oil and Gas Activity Statistics and Analysis. 1988-72s. (NOS B; 802) 40 kr ISBN 82-537-2704-6

Olje- og gassvirksomhet 4. kvartal 1988 Statistikk og analyse Oil and Gas Activity
Statistics and Analysis. 1989-81s. (NOS B; 817) 45 kr ISBN 82-537-2734-8

Olje- og gassvirksomhet 1. kvartal 1989 Statistikk og analyse Oil and Gas Activity
Statistics and Analysis. 1989-138s. (NOS B; 837) 55 kr ISBN 82-537-2784-4

Regnskapsstatistikk 1986 Oljeutvinning, bergverksdrift og industri Statistics of
Accounts Oil Extraction, Mining and Manufacturing. 1988-170s. (NOS B; 757) 50 kr
ISBN 82-537-2620-1

43. B y g g e o g a n l e g g s v i r k s o m h e t Building and construction

Byggearealstatistikk 1988 Building Statistics. 1989-76s. (NOS B; 831) 45 kr
ISBN-82-537-2771-2

Byggearealstatistikk 1. kvartal 1988 Building Statistics. 1988-55s. (NOS B; 780) 40 kr
ISBN 82-537-2657-0

Byggearealstatistikk 2. kvartal 1988 Building Statistics. 1988-55s. (NOS B; 796) 40 kr
ISBN 82-537-2684-8

Byggearealstatistikk 3. kvartal 1988 Building Statistics. 1988-55s. (NOS B; 803) 40 kr
ISBN 82-537-2706-2

Byggearealstatistikk 4. kvartal 1988 Building Statistics. 1988-55s. (NOS B; 822) 40 kr
ISBN 82-537-2742-9

Byggearealstatistikk 1. kvartal 1989 Building Statistics. 1989-55s. (NOS B; 847) 50 kr
ISBN 82-537-2803-4

Bygge- og anleggsstatistikk 1987 Construction Statistics. 1989-78s. (NOS B; 814) 45 kr
ISBN 82-537-2730-5

Rehabilitering av bygninger 1986/Arild Thomassen. 1989-41s. (RAPP; 89/10) 70 kr
ISBN 82-537-2791-7

44. U t e n r i k s h a n d e l External trade

Commodity List Edition in English of Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen 1988
Supplement to Monthly Bulletin of External Trade 1988 and External Trade 1988 Volume I.
1988-118s. (NOS B; 788) ISBN 82-537-2672-4

Commodity List Edition in English of Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen 1989
Supplement to Monthly Bulletin of External Trade 1989 and External Trade 1989 Volume I.
1989-118s. (NOS B; 819) ISBN 82-537-2737-2

Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen 1989 Tillegg til Månedssstatistikk over
utenrikshandelen 1989 og Utenrikshandel 1989 Hefte I. 1989-151s. (NOS B; 820)
ISBN 82-537-2739-9

Utenrikshandel 1987 Hefte I External Trade Volume I. 1988-358s. (NOS B; 783) 70 kr
ISBN 82-537-2662-7

Utenrikshandel 1987 Hefte II External Trade Volume II. 1988-353s. (NOS B; 797) 70 kr
ISBN 82-537-2690-2

45. V a r e h a n d e l Internal trade

Regnskapsstatistikk 1986 Detaljhandel Statistics of Accounts. 1988-84s. (NOS B; 770)
40 kr ISBN 82-537-2640-6

Varehandelsstatistikk 1986 Wholesale and Retail Trade Statistics. 1988-81s.
(NOS B; 782) 40 kr ISBN 82-537-2660-0

46. S a m f e r d s e l o g r e i s e l i v Transport, communication and tourism

Reiselivsstatistikk 1987 Statistics on Travel. 1988-123s. (NOS B; 807) 55 kr
ISBN 82-537-2713-5

Samferdselsstatistikk 1987 Transport and Communication Statistics. 1989-188s.
(NOS B; 806) 60 kr ISBN 82-537-2711-9

Sjøfart 1987 Maritime Statistics. 1988-141s. (NOS B; 785) 45 kr
ISBN 82-537-2667-8

Veitrafikkulykker 1987 Road Traffic Accidents. 1988-136s. (NOS B; 787) 45 kr
ISBN 82-537-2670-8

47. T j e n e s t e y t i n g Services

Arkitektvirksomhet og byggeteknisk konsulentvirksomhet 1987 Architectural and Other Technical Services Connected with Construction. 1989-43s. (NOS B; 823) 35 kr ISBN 82-537-2743-7

Bilverkstader mv. 1987 Reparasjon av kjøretøy, husholdningsapparat og varer for personleg bruk Car Repair Shops etc. Repair of Vehicles, Household Apparatus and Commodities for Personal Use. 1989-43s. (NOS B; 824) 35 kr ISBN 82-537-2744-5

Tjenesteyting 1987 Forretningsmessig tjenesteyting, utleie av maskiner og utstyr, renovasjon og reingjøring, vaskeri- og renservirksomhet Services Business Services, Machinery and Equipment Rental and Leasing, Sanitary and Similar Services, Laundries, Laundry Services and Cleaning and Dyeing Plants. 1989-74s. (NOS B; 825) 45 kr ISBN 82-537-2745-3

5. SAMFUNNSØKONOMISKE EMNER GENERAL ECONOMIC SUBJECT MATTERS

51. O f f e n t l i g f o r v a l t n i n g Public administration

Aktuelle skattetal 1988 Current Tax Data. 1988-42s. (RAPP; 88/24) 30 kr ISBN 82-537-2688-0

Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1970-1988. 1988-64s. (RAPP; 88/13) 40 kr ISBN 82-537-2656-2

Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1970-1988. Revidert utgave. 1988-64s. (RAPP; 88/20) 40 kr ISBN 82-537-2685-6

Strukturaltall for kommunenes økonomi 1987 Structural Data from the Municipal Accounts. 1989-162s. (NOS B; 816) 60 kr ISBN 82-537-2737-2

52. F i n a n s i n s t i t u s j o n e r , p e n g e r o g k r e d i t t Financial institutions, money and credit

Kredittmarkedstatistikk Private kredittforetak og finansieringsselskaper 1986 Credit Market Statistics Private Credit Enterprises and Private Financial Companies. 1988-109s. (NOS B; 773) 45 kr ISBN 82-537-2643-0

Kredittmarkedstatistikk Fordringer og gjeld overfor utlandet 1986 og 1987 Credit Market Statistics Foreign Assets and Liabilities 1986 and 1987. 1989-94s. (NOS B; 842) 45 kr ISBN 82-537-2798-4

59. A n d r e s a m f u n n s ø k o n o m i s k e e m n e r Other general economic subject matters

Four Papers on the Theory of Unemployment/Fritz C. Holte. 1988-149s. (RAPP; 87/11) 50 kr ISBN 82-537-2508-6

KVARTS-86 A Quarterly Macroeconomic Model Formal Structure and Empirical Characteristics/Einar Bowitz and Torbjørn Eika. 1989-104s. (RAPP; 89/2) 45 kr ISBN 82-537-2714-3

Lønnsrelasjoner i en kvartalsmodell for norsk økonomi En KVARTS-rapport/Einar Bowitz. 1989-87s. (RAPP; 89/3) 70 kr ISBN 82-537-2738-0

6. SAMFUNNSORGANISATORISKE EMNER SUBJECT MATTERS RELATED TO SOCIAL ORGANISATION

62. P o l i t i s k e e m n e r Politics

Fylkestingsvalget 1987 County Council Elections. 1988-135s. (NOS B; 771) 45 kr ISBN 82-537-2641-4

Kommunestyrevalget 1987 Municipal Council Elections. 1988-171s. (NOS B; 765) 50 kr ISBN 82-537-2632-5

Velgere, partier og politisk avstand. 1989-329s. (SØS; 69) 125 kr ISBN 82-537-2762-3

69. A n d r e s a m f u n n s o r g a n i s a t o r i s k e e m n e r Other subject matters related to social organisation

Statistisk sentralbyrå Hovedtrekk i arbeidsprogrammet for 1989. 1989-53s. (RAPP; 89/5) 60 kr ISBN 82-537-2720-8

Statistisk sentralbyrå Langtidsprogram 1987-1990. 1988-55s. (RAPP; 88/12) 40 kr ISBN 82-537-2655-4

Standarder for norsk statistikk (SNS)
Standards for Norwegian Statistics (SNS)

I denne serien vil SSB samle alle statistiske standarder etter hvert som de blir revidert.
Til nå foreligger:

- Nr. 1 Kontoplanen i nasjonalregnskapet
- " 2 Standard for næringsgruppering
- " 4 Standard for kommuneklassifisering
- " 5 Standard for inndeling etter sosioøkonomisk status
- " 6 Klassifikasjon av sykdommer, skader og dødsårsaker
- " 7 Standard for utdanningsgruppering i offentlig norsk statistikk
- " 8 Standard for handelsområder (opprett av nr. 3)

Andre standarder som gjelder, er trykt i serien Statistisk sentralbyrås Håndbøker (SSH):

Nr. 38 Internasjonal standard for varegruppering i statistikken over utenrikshandelen (SITC-Rev. 2)

Andre publikasjoner i serien SSH:

Nr. 30 Lov, forskrifter og overenskomst om folkeregistrering

Pris kr 55,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

ISBN 82-537-2804-2
ISSN 0333-2055